

MAR 31 1916

VERHAAL VAN SESE nTAOLA.

INLEIDING en VERTALING,

UITGEGEVEN DOOR

D^R. N. ADRIANI,

*afgevaardigde van het Nederlandsch Bijbelgenootschap voor
Midden-Celebes.*

Verhandelingen Bataviaasch Genootschap
van Kunsten en Wetenschappen.

DEEL LV.

1^e STUK.

BATAVIA,
ALBRECHT & Co.

1902.

'S HAGE,
M. NIJHOFF.

VERHAAL VAN DE NEDERLANDSE

INDIENSCHE VERKRIJG

IN 1817

DR. N. ADRIANI

DEEL I. DE VERKRIJG IN 1817

Verhandelingen Betreffende de Genees-
kunste en de Wetenschappen

DEEL I.

in twee

DEEL I.

DEEL I.

1817

J. J. Reultman

VERHAAL VAN SESE n'TAOLA.

INLEIDING EN VERTALING.

I N L E I D I N G.

Het Verhaal van Sese n'Taola, waarvan de tekst door mij is uitgegeven in de Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap, Deel II, 2e stuk (1900), behoort tot de letterkunde van de Barée-sprekende bevolking in het rijk Todjo, welks kustgebied ten O. door Tandj. Api, ten W. door de rivier Malei (ongev. 120°52' O. L. v. Gr.) wordt begrensd. (1) Het is door mij opgeteekend in Augustus 1898 uit den mond van i Parala, gewoonlijk bij zijne teknonymische benaming Ta Adji (Oom van A.) genoemd, een Saoesoeër van geboorte, getrouwd onder de To Lage aan den mond der Posso en reeds sedert jaren daar woonachtig. De Saoesoeërs spreken thans algemeen Barée; hunne landstaal, naar de ontkenning Ta'a genoemd, is aan het uitsterven. Door hun vrij druk handelsverkeer met de meer O.-lijk gelegen streken hebben de Saoesoeërs ook de letterkundige producten van de Barée-sprekende strandbevolking leeren kennen. Mijn zegsman Ta Adji gaf als tumpu (lett. „eigenaars,” waarmee hier „oorspronkelijke samenstellers” zijn gemeend) van dit verhaal op de To Tora'oe. Deze kleine volksstam woont voornamelijk tusschen de riviertjes Bombalo en Oeë Koeli, dus in het Westelijk kustgebied van het Todjo'sche rijk. Zij zijn zeer zwerfziek; voortdurende oorlogen hebben hen gedeeltelijk naar het O. (Ampana, Togian-eilanden), deels naar het W. (To Winotoe, aan het Parigische strand) doen verhuizen; ook aan de Tomori-baai en aan de N. kust van de Tolo-golf zijn vele To Tora'oe gevestigd (2). Daar zij, zooals alle strandbewoners der Tomini-bocht, den Islâm belijden, hebben zij veel meer verkeer met de Barée-sprekers aan de kust, dan met de Binnenlanders, die nog allen heidenen zijn; vandaar dat dit verhaal voornamelijk aan de Barée-sprekende kustbewoners bekend is en van de Bovenlanders slechts aan die, welke vrij veel met de handeldrijvende strandbewoners in aanraking komen, zooals de To Lage en de To Kadomboekoe.

De taal van dit verhaal is het Barée dat aan de Z. kust der Tomini-bocht wordt gesproken en dat vermengd is met Parigisch, vooral bij de strand-To Lage,

(1) Zie de Taalkaart van Midden-Celebes in de Mededeelingen v. w. h. Ned. Zendelinggenootschap, Dl. 42 (1898) en de verklaring op bl. 557—560.

(2) Zie over dezen stam Meded. N. Z. G. Dl. 43 (1899), bl. 6—15.

Verh. Bat. Gen. deel LV.

terwijl verder O-lijk de invloed van de hoofdplaats van Todjo, waar het Boegineesch eenige woorden aan het Barée heeft geleend, merkbaar is. Het land ten O. en ten Z. van de hoofdplaats Todjo wordt door To Lalaeo en verder door To Ampana bewoond. De taal dezer stammen, althans het Ampana'sch, moet als een dialect van het Barée worden beschouwd, waarvan ook weder vele eigenaardige woorden in het Todjo'sche Barée zijn overgegaan (3). Het strand-Barée is feitelijk geheel dezelfde taal als het Barée der Bovenlanden, maar het is gemengd met Saoesoese en Parigische woorden aan de W. zijde, met Lalaeo'sche en Ampana'sche aan de Oostzijde.

Nog andere omstandigheden geven aan het Barée van 't strand een ander karakter. Dat de strandbewoners meer namen van zeevisschen kennen en ook eenige tientallen woorden, die op de zeevaart betrekking hebben, rijker zijn dan de Bovenlanders, is van minder belang, maar dat zij door invloed van den (Boegineeschen) Islâm een aantal woorden en denkbeelden hebben opgenomen, die den Bovenlanders vreemd zijn en aan den anderen kant een groot aantal woordpantangs hebben laten vallen, die bij de heidenen nog streng gelden, dat mag wel onder de voorname punten van verschil tusschen het strand-Barée en het Bovenlandsche Barée worden genoemd. In 't algemeen is de taal der Bovenlanders pittiger, kleuriger, aardiger, die der strandbewoners eentoniger en door mindere afwisseling, vervelender om aan te hooren. Met dit al is het verschil niet van ingrijpenden aard.

De taal van het verhaal van Sese nTaola is, als strand-Barée beschouwd, goed zuiver te noemen. Het is naar men mij verzekerd heeft, het grootste verhaal dat in 't Barée bekend is en zelden wordt het in eenige opeenvolgende nachten geheel uitverteld. Dit is trouwens geen wonder, want er is geen ongeschikter tijd voor vertellen te bedenken, dan de oogsttijd, de eenige juist waarin het geoorloofd is. Doodmoe van den langen, heeten dag in het open rijstveld en met het vooruitzicht van den volgenden morgen weder vóór dag en dauw er op uit te moeten gaan, legt men zich des avonds reeds vroeg te slapen en weinige vertellers houden tot na middernacht den slaap uit de oogen van hunne laatste getrouwe toehoorders.

Het verhaal van Sese nTaola behoort tot die vertellingen, waarvan een gedeelte zingend wordt voorgedragen. Het begin van zulke verhalen, die altijd tot het romantische genre behooren, is steeds in gewoon proza. Daarin wordt de geboorte van den held, in dit verhaal Sese nTaola geheeten, verteld, bijna altijd op dezelfde wijze, gevariëerd, gerekt of bekort naar den smaak van den verteller en de belangstelling der hoorders. De gewone gang is deze: Ta Datu en Indo i Datu zijn reeds lang getrouwd, maar hebben nog geen kinderen, 't geen één van

---

(3) Over het Ampana'sch is het een en ander medegedeeld in Tijdschr. Bat. Gen. Dl. XLII, bl. 539 (1900).

hen tot den uitroep brengt: „Al kregen we maar een kind dat er uitzag als een (en dan volgt de naam van dier of van 't een of ander nietig ding, bijv. een padi-haar, in Wali mPangipi), dan zou ik al blij zijn.” (3a) Kort daarop wordt Indo i Datu zwanger, Ta Datu roept zijne hoorigen bijeen en laat zure vruchten zoeken voor zijne vrouw, zij eet van elke soort maar ééne vrucht, en bevalt gezetertijd voorspoedig van een zoon, die al terstond ongewone dingen doet, bijv. ontzettend zuigen, zoodat alle zogende vrouwen Indo i Datu moeten bijspringen, later verbazend eten, zoodat men hem niet kan onderhouden, of hij begaat den eenen of anderen misslag, zoodat zijne ouders zich van hem moeten ontdoen. Dan gaat hij, of met een broertje of zusje, of met onderweg opgedane gezellen, de wijde wereld in en belandt na eenige avonturen, bij een verzorger of verzorgster, meestal eene oude vrouw, i Bangkele Tu'a, „de oude vrouw” genoemd. Hier komt hij geheel bij na de doorgestane ellende en onderneemt van uit dit verblijf een tocht naar de naastbijgelegen stad, waar een groot feest is, een wedstrijd om de hand der Prinses (i Datu), gewoonlijk met balspel; de Prinses zit in een hoofdverblijf: wie zijn bal zóó hoog kan opwerpen, dat deze in 't Prinsessenverblijf valt, die wordt haar man. De jonge held van 't verhaal slaagt bij den eersten worp en huwt Datu, 't geen hem vele benijders bezorgt, allereerst onder de teleurgestelde minnaars. Dezen komen na eenigen tijd hem bevechten, maar hij zegeviert over allen, en als hij rustig in het dorp van zijn schoonvader is gevestigd, krijgt hij verlangen zijne ouders te bezoeken en hun zijne vrouw te toonen. Spoedig gaan zij met groot gevolg op reis en geven hunne aankomst bij het naderen van 't dorp hunner ouders door geweerschoten en juichkreten te kennen.

Dit dorp is intusschen onder een ban geweest, van 't oogenblik af dat de ouders van den toen nog jongen held hun kind verstieten. Alle leven stond stil: de wind woei niet meer, het water vloeide niet meer, geen kokosnoten vielen meer van de boomen, honden blaften niet meer, hanen kraaiden niet meer, alle menschen bleven levenloos op de plaats waar zij zich juist bevonden. Ta Datu en Indo i Datu zijn in letterlijken zin vastgeworteld op hunne zitplaatsen, want uit hun achterste schieten de wortels door de vloerlatten naar beneden en dringen in den grond. Eerst bij aankomst van den verworpen zoon herleeft het dorp, staan Ta Datu en Indo i Datu op en trekken de wortels, waarmee zij vast zitten, uit den grond.

Terstond begrijpen zij dat hun zoon terugkomt; zij gaan hem tegemoet, maar er kan geen verzoening plaats hebben, dan nadat de zoon eerst zijne ouders heeft beboet, voor de schuld die zij tegenover hem hebben, daar zij zich van hem hebben willen ontdoen.

Gewoonlijk wordt dan ook nog iets verteld van den zoon, dien de held na

---

(3a) Hetzelfde in Tijdschr. Bat. Gen. Dl. 44, bl. 62, uit een Kangeansch verhaal.

eenigen tijd krijgt, maar dit is doorgaans eene herhaling van 't geen den vader is overkomen.

Een andere gang van 't verhaal is, dat de held en zijn jongere broeder van elkaar afraken en elkaar na allerlei avonturen terugvinden.

Lange verhalen, zooals dat van Sese nTaola kan men gewoonlijk wel in stukken verdeelen, die zeer los samenhangen; men zou er verder evenveel kunnen aanhangen, invoegen of bijmaken als men maar wilde, zonder het verhaal te bederven, dat eenmaal over de grenzen van zijn natuurlijk besluit, het wederzien der gescheidenen, uitgebreid, geen goed slot meer kan vinden. Vandaar ook, dat het bij de vertellers dezer romantische verhalen aan 't eind altijd heet: Verder dan hier heb ik niet gehoord, maar misschien weten anderen nog wel meer; sommigen beweren zelfs dat het werkelijke slot niet mag verteld worden, daar er anders eene verstoring in de natuur zou plaats hebben.

Het hoofdbestanddeel van een Toradja'sch verhaal vormen de gesprekken. Dit kan niemand verwonderen, die ooit een Toradja iets heeft hooren vertellen. Hij kleedt altijd zijn verhaal dramatisch in, geeft eene reeks tafereelen, vertelt wat die en die zeide en wat hij daarop antwoordde. Een avontuur hem op weg overkomen, schildert hij door het weergeven van het gesprek dat hij tijdens 't geval met zijn kameraad heeft gehouden. Twee meisjes i Solo en i Matia komen thuis en hebben een slang op weg ontmoet. Dat vertellen ze aldus: „Hebt ge ons geschreeuw niet gehoord? Daar ginds bij den arèn-boom zeg ik tot Matia: O, daar ligt een slang! — Matia zegt: Spreek er niet over, laat ons vluchten! — Ik zeg: Nu vluchten? de zon gaat onder! — Matia zegt: O, Silo, was er maar een man bij ons! — Ik antwoord: Al was er geen man, al was er maar een hakmes, maar neen! — Matia zegt: Silo, ik zal schreeuwen, misschien gaat de slang weg. — En Matia: Hoe! Hoe! — Ik zeg: Kijk, Matia, de slang is weg, laat ons loopen, dan komen we nog levend thuis bij moeder!”

Geeft een Toradja een relaas van feiten, zooals bij het vermelden van hetgeen er is voorgevallen in eene rechtszaak, dan dreunt hij in een dof geluid voort, stil op zijne plaats blijvende, met neergeslagen oogen. Van zulk een verslag maakt hij zich plichtmatig af, maar om met smaak iets weer te geven, kiest hij den dramatischen verhaaltrant.

In de romantische verhalen der Toradja's nu zijn de gesprekken die vast tot het kader van 't verhaal behooren, in rijmende regels gebracht, die twee aan twee op geheel dezelfde wijs het heele verhaal door worden gezongen. Ieder verhaal heeft zijn eigen wijs voor elk couplet van twee rijmregels, maar deze verandert in het gansche verhaal niet. De maat der regels, of liever het rythme, waarin ze worden gezegd, is dan ook het geheele verhaal door hetzelfde. Een verhaal, op deze wijze voordragen, heet mongkâ-ngkâsaka (Par. mongkae² saka), wat letterlijk beteekent „gerekt, sleepend uitspreken,” zooals van zelf geschiedt bij het zingend voordragen.

De coupletten in Sese nTaola bestaan uit twee regels, elk van 8 syllaben; de twee laatste syllaben van elken regel worden met dezelfde klinkers uitgesproken, zóódat de voorlaatste lettergreep van den eersten regel denzelfden klinker heeft als de voorlaatste van den tweeden regel en de laatste syllaben van den eersten regel als de laatste van den tweeden. Op de medeklinkers wordt totaal niet gelet jaku rijmt op jau, op labu, op nawu, op kadju, op ra'u; junga op dju'a, op wua, op susa, op lua, op banua, enz. Elk couplet heeft zijn eigen rijm; komt dat van een couplet met dat van 't volgende overeen, dan is dit zuiver toeval.

Als voorbeeld kunnen dienen de coupletten van bl. 6, die de volgende rijmen te zien geven:

reme — bente, pura — nua, bangu — jaku, kondo — ntjojo, tanda — raja, wunga — dju'a, kondo — dodo.

Het laatste couplet rijmt niet, omdat de verteller het enclitische mo achter malai heeft vergeten; voegt men het in, dan zijn èn maat èn rijm in orde: imo en imo, zooals men 't bijv. in het 3e couplet van bl. 7 kan zien. Dat de verteller het niet heeft gemerkt, komt doordat de zangwijs bij de voorlaatste lettergreep van elken eersten couplet-regel op den laagsten toon komt en dan in eens twee tonen rijst, waardoor de zanger vanzelf daartusschenin even ophoudt om adem te scheppen, zoodat hij juist op die plaats wel eens eene lettergreep smokkelt.

Indien men alle coupletten nagaa t, zal men ze niet alle in orde bevinden. Zoo is bijv. het rijm van couplet 5 op bl. 7 in de war, daar niet kaku, maar siko op imo rijmt; dezelfde fout hebben coupl. 6 en 7, waarin niet boka, maar se'e op bente, niet sungke, maar boka op nggona moet rijmen, terwijl bovendien in 7 één lettergreep ontbreekt. Eene andere schikking der woorden, en in 7 een enkel mo zou alles in orde brengen, maar de zin zou moeilijker te verstaan worden; vandaar dat zij zich in 't geheugen van den verteller in duidelijker vorm heeft bewaard.

Bij 't voorlaatste couplet van bl. 7 kan men zien dat een gerekte vocaal twee lettergrepen waard is, hoewel het rijm bû en û maar voor ééne telt, daar ook de voorafgaande lettergrepen rijmen: kabû — ngkaû.

Coupl. 3 van bl. 8 heeft nu te veel, dat haastig in den zang wordt meegenomen, zonder de maat te storen en ook in den zin geen beteekenis heeft.

In coupl. 2 van bl. 9 is de o van bo gerekt en rijmt op sompo, en in coupl. 3 heeft voor lo'u zonder twijfel la'u gestaan, zooals men op Todjo zegt in plaats van lou op Posso. Dit klinkt een Possaan ongewoon en daarom heeft hij er lo'u (synoniem met lau, la'u) van gemaakt.

De fouten in andere coupletten zijn van denzelfden aard en behoeven dus niet verder aangewezen te worden.

Op de vreemde woorden en de dialectische eigenaardigheden zal in de aantekeningen gewezen worden. Wij kunnen dus thans van den vorm van 't verhaal tot den inhoud en de samenstelling overgaan.

Het begin is bijna geheel het traditioneele van de romantische verhalen in

't Barée; de aanvangswoorden worden het best weergegeven met ons: „Er was eens een Koning en eene Koningin;” alleen heeft de verteller er hier niet bijgevoegd dat zij al langen tijd kinderloos waren en daarop een van beiden een dwazen wensch uitspreken ten opzichte van het kind waarop zij hopen; dit is anders de natuurlijk verklaring van de ongewone eigenschap, die het kind reeds spoedig na zijne geboorte blijkt te bezitten. Eigenlijk moet door Ta Datu of door Indo i Datu eerst worden gewenscht: Al kregen we ook een kind dat de grootste veelvraat was, dan hadden we er toch een Als zij dan later zulk een kind krijgen en de gevolgen van hun wensch niet willen dragen, bezondigen zij zich tegenover dat kind, want 't is hun eigen schuld dat hem zulk een onwelkome hebberigheid eigen is. Vandaar dat, als zij hem trachten van kant te maken en hij, dit beseffende, wegloopt, hun dorp onder een ban raakt en alle leven er stilstaat; als later de zoon weder zijne ouders opzoekt, moeten zij door het betalen eener boete hunne schuld delgen. Dit zedelijk motief van het verhaal is geheel Toradja'sch gevoeld en uitgewerkt.

Het eenige verhaal in de Barée-taal dat met het eerste gedeelte van Sese nTaola overeenkomt, onder de circa 120 verhalen die ik tot nog toe heb kunnen opteekenen, is de vertelling van La Djara Bangka, afkomstig van de To Poe'oe mBoto, die den Zuidelijken oever van het Meer bewonen en een dialect van 't Barée spreken, dat naar de ontkenning arée heet. Het luidt als volgt:

„Toen La Djara Bangka nog klein was, at hij reeds de rijst en de toespijs, die zijne moeder voor zich en haren man had gekookt, geheel alleen op, en zoo dikwijls als zijne moeder maar kookte, nam hij haar al het eten af en at het op, zoodat zijne ouders honger leden, terwijl hij snel groot en sterk werd. Daarom nam zijn vader hem mee naar het bosch, hakte een boom om en liet dien op hem vallen. Meenende dat zijn kind dood was, snelde hij naar huis, zijne vrouw zette terstond den pot te vuur en beiden verheugden zich in 't vooruitzicht van eindelijk eens genoeg te kunnen eten, maar juist toen de vrouw wilde opscheppen, kwa u de jongen aanloopen met den boom, die op hem was gevallen op den schouder en riep: Waar zal ik den boom neerleggen, Vader? Nauwelijks had hij zijn last neergeworpen, of hij ging het huis binnen en at het eten op, dat zijne moeder juist gekookt had. Nog tweemaal trachtte zijn vader hem onder een boom te verpletteren, maar telkens kwam de zoon met den boom op schouder terug en nam zijnen ouders het eten voor den neus weg. Na den derden keer nam hij afscheid en ging de wijde wereld in. Eerst ontmoette hij den reus Wawo mPoniu, met wien hij worstelde, zonder dat een van beiden den ander kon overwinnen, waarop zij vrede sloten en te zamen verder gingen. Daarop ontmoetten zij den reus Mantju'u Tamungku en later nog Mangkambari Nunu; met elk van hen begon La Djara Bangka te worstelen, zonder beslissenden afloop, waarop ook zij hem volgden. Zij kwamen eindelijk aan den zee-oever en besloten de zee over te steken, Wawo mPoni'u kon drie maanden achtereen zwemmen, Mantjuju

Tamangku vijf en Mangkambari Nunu zes maanden, doch Lo Djara Bangka kon het uithouden totdat zij aan de overzijde zouden gekomen zijn. Zij begaven zich daarop te water; na 3 maanden liet Wawo mPoniu zich trekken door La Djara Bangka, na 5 maanden hield Mantjuju Tamungku zich weder aan Wawo mPoniu vast en na 6 maanden sleepte La Dj. B. hen alle drie voort. Op zee werden zij tegengehouden door een groote Zeeslang (imbu), die zoo lang was, dat zij haar niet konden voorbij zwemmen, waarop La Dj. B. met zijn zwaard een stuk uit de slang hakte en dit wegslingerde, zoodat zij tusschen de gescheiden deelen der slang konden doorzwemmen. Eindelijk kwamen zij aan den overkant en gingen aan land. Den tocht voortzettende, kwamen zij aan een dorp, waar het weggeslingerde stuk Zeeslang was neergevallen en door zijn stank de lucht verpestte. Het hoofd (Ta Datu) had reeds de hand zijner dochter (i Datu) beloofd aan hem, die het kreng zou opruimen. Dit gelukte Wawo mPoniu, die met zijn zwaard het stuk slang wegslingerde, zoodat hij dienzelfden dag de echtgenoot van Datu werd. De drie anderen gaan den volgenden dag verder en komen aan een dorp, waar men in hetzelfde geval verkeerde, want het weggeworpen stuk zeeslang was daar neergevallen. De beurt was nu aan Mantjuju Tamungku, die hetzelfde succes had als Wawo mPoniu en als echtgenoot van Datu, de dochter van Ta Datu, achterbleef, toen zijne beide makkers den volgenden dag hunne reis vervolgden. Beiden hadden ook hetzelfde geluk, Mangkambari Nunu eerst, den dag daarop La Djara Bangka, die het rottend aas ten slotte voorgoed wegwierp. Verder hadden zij een gelukkig leven, elk in zijne nieuwe woonplaats."

Op eenige bijzonderheden na, is dit verhaal geheel hetzelfde als Sese nTaola, bl. 1—6. Dat de personen geheel dezelfde zijn als in Sese nTaola, blijkt uit hunne namen. La Djara Bangka heeft het lidwoord La, dat bij de Barée-sprekers nog slechts in enkele ouderwetsche eigennamen voorkomt, maar bij de bevolking aan het Meer nog wel gebruikelijk is, zelfs bij vrouwnamen. (3b) Djara wordt naast njara voor „paard" gebruikt en bangka, dat thans bij de Meerbewoners „doodkist" beteekent en bij de Barée-sprekers ten N. van het Meer niet meer in gebruik is, moet oudtijds „vaartuig" hebben beteekend, zooals uit de verwante talen blijkt. Trouwens de Toradja'sche doodkist is, evenals het Toradjo'sche vaartuig, een uitgeholde boomstam. La Djara Bangka kan dus beteekenen: „die op zijn vaartuig rijdt, schrijlings op zijn vaartuig zit", zooals Sese nTaola op zijn waringinstam. Mantjuju Tamungku beteekent „die een berg op zijn hoofd draagt." Deze persoon komt niet in Sese nTaola voor, maar wel in de beneden medegedeelde Loda'sche parallel dezer vertelling. Mangkambari Nunu „die waringin-boomen afbijt," is natuurlijk dezelfde als Mangkambari Pengale, „de Boomenbijter" uit Sese nTaola. De Pajowi, de zeeslang uit Sese nTaola, is in dit verhaal Imbu genaamd, de gewone benaming voor watergeesten, die als slangen worden voorgesteld.

(3b) De Mohammedaansche Parigiërs en in navolging van hen de Barée-sprekende strandbewoners, hunne geloofsgenooten, geven zich gaarne Boegineesche eigennamen met het lidwoord la.

De naam Wawo mPoniu is moeilijker te verklaren, Wawo is „boven, bovenop, hoogte”; poniu of ponuia is een wisselterm voor ala, „rijstschoor”, omdat in de rijstschoor het tooverkruid niu of sumaniu wordt gelegd, ponuia of poniu is „niu-plaats”. Wawo mPoniu beteekent dus „boven op de rijstschoor” of „hoogte van de rijstschoor”, wellicht is er mee bedoeld dat de Reus „zoo hoog als eene rijstschoor” was.

Behalve in het Barée, is het begin van het verhaal van Sese nTaola, zijn onverzadelijke eetlust en de drie pogingen zijner ouders om zich van hem te ontdoen, terug te vinden in No. 41 van de „Fabelen, Verhalen en Overleveringen der Galelareezen,” uitgegeven door den Heer M. J. Van Baarda, in Bijdr. Kon. Inst. 1895, bl. 263. Het Galelareesche verhaal is echter veel korter; in Sese nTaola laat men eerst een berg op hem vallen, daarna een steen, dien hij aan zijne moeder brengt, en ten slotte een boom, dien hij als zwaard op de heup bindt. In 't Galelareesche verhaal laat men eerst een steen op hem vallen, dien hij aan zijne moeder brengt, daarna een boom, dien hij haar eveneens brengt, en ten slotte tracht men hem in een kokostuin achter te laten, wat in Sese nTaola niet voorkomt.

Sese nTaola gaat nu de wijde wereld in, met zijn zusje, dat hij in een gouden pinangdoos mededraagt. Zijn geweldige eetlust is geheel verdwenen, hij leeft nu van een klein beetje voedsel. Op weg vindt hij zeven makkers, met wie hij op den waringinboom, dien hij steeds als zwaard aan de zijde heeft gedragen, de zee oversteekt: daar komt hij een groote zeeslang, pajowi, tegen, zoodat hij niet verder kan; hij hakt nu een stuk uit het midden van dien slang en slingert dit weg, zoodat het terecht komt in een dorp aan den overwal, waar het blijft liggen rotten, zoodat het de lucht verpest. Het dorpschoofd looft de hand zijner dochter uit voor dengene, die het kreng opruimt. Sese nTaola komt nu met zijne gezellen in het dorp en gelast den oudste het aas met zijn (S. T.'s) kris weg te slingeren. Deze doet het en krijgt de dochter van het dorpschoofd tot vrouw, zoodat hij in het dorp achterblijft, terwijl de anderen hun weg voortzetten naar een volgend dorp, waar het stuk pajowi den vorigen dag is neergevallen en door den tweeden gezel van Sese nToala wordt weggeslingerd. Zoo gaat het tot zevenmaal toe, zoodat Sese nToala ten slotte alleen overblijft om zijn weg te vervolgen.

Aan de laatste bijzonderheden merkt men dat de drie jongelingen, die in het Galelareesche verhaal over zee komen aanwandelen en die den vraatzieken jongen bevelen een stuk uit den visch Noenoe te hakken en hem weg te werpen, zoodat hij in eene andere stad komt, „anders gaat het hier stinken,” dezelfde zijn als de zeven makkers die Sese nToala op weg ontmoet. De waringinboom, waarop Sese nToala met zijne reisgezellen de zee oversteekt, als hij de zeeslang tegenkomt, heet nunu in 't Bar. (4); deze naam is in 't Gal. verhaal op den visch overgegaan. Na den visch te hebben weggegooid, wordt de jongeling in 't Gal. verhaal uitgehuwd en zijne makkers huwen ook.

(4) Ook in 't Sang. heet de waringin nunu, Bent. nunuk, Boel. mumu.

De vrouw van een zijner makkers is weerwolf, zij zet de menschen in een kooi, om ze later op te eten. Dit is al wat het Gal. verhaal heeft van de Tana nTolo en Indo i nTolo episode uit Sese nTaola (5).

Na zijne makkers te hebben uitgehuwd, komt Sese nTaola met zijne zuster, die nu voor 't eerst hare schuilplaats verlaat, bij eene oude vrouw (i Bangkele Tu'a), die hen verzorgt en tot kleinkinderen aanneemt. Deze figuur is ook uit andere Toradja'sche verhalen bekend. In Bilala Pantje neemt zij eveneens den held, een jeugdigen zwerver, op en verzorgt hem totdat hij van zijne vermoeienissen bekomen is. Zij wordt voorgesteld als eene kinderlooze weduwe, die het zwaard en het schild van haar overleden man als erfstukken bewaart en eenige huisdieren: honden, varkens en kippen opvoedt. Soms woont zij eenzaam in het bosch, dicht bij een dorp, soms ook ri wawo Jangi „boven in de lucht,” ri Tana ngkaloe-loe „op het Hangende Land” of ri Torate „in de onderwereld,” waarheen een groote vogel dan hare beschermelingen overbrengt. In de Parigische verhalen is een dergelijke rol toebedeeld aan Nene Kobaja, eene figuur die, door het Boegineesch, uit de Mal. Neneq Kebajan is ontstaan. Zij is in de Parigische verhalen eene kinderlooze oude vrouw, die om zich te troosten allerlei dieren opvoedt en verdwaalde kinderen opneemt en verpleegt.

In de Sangireesche verhalen vindt men eene dergelijke figuur, Biki'-Biki', die met haren man Manganguwi in het binnenland woont en zich over weggelopen kinderen ontfermt. (6)

In het Gal. verhaal 41 wordt alleen verteld dat de jongen, door zijne ouders verlaten, eene oude vrouw aantreft, wie hij een kapmes ontneemt.

Tot hiertoe komen de verhalen tot in kleine bijzonderheden overeen; het Gal. verhaal 41 is hiermee uit. Op nog één kleinen trek moet gewezen worden. In het Gal. verhaal hebben de drie jongelingen, als zij op reis gaan, ieder drie kětupat's (kupa) mee als teerkost: ook Sese nTaola gaat van de oude vrouw vertrekkende, met zeven (7) kětupat's (kotupa) op weg.

Zeven dagen lang loopt hij door, elken avond komt hij aan een dorp, dat slechts door geesten (angga) is bewoond, daar de lichamen der bewoners alle zijn opgegeten door een Guruda (8). De geesten der gestorvenen verzoeken hem telkens om binnen te komen; zij zweven om hem heen en hij voelt hunne kille aanraking. Des avonds eet hij een halve kětupat op, slaapt in de lobo (het dorpshuis, waar de schedels der gesnelde koppen hangen), eet den volgenden

(5) De Heer Van Baarda merkt aan 't slot van het Gal. verhaal op, dat het laatste gedeelte tamelijk duister is. De bijzonderheden worden in het verhaal van Sese nTaola in betere orde teruggevonden.

(6) Sangireesche Teksten XXIII en XXXIV, Bijdr. Kon. Inst. 1895, bl. 64, 126.

(7) Bij de bekende beteekenis der oneven getallen bij de Indonesiers, is het verschil in aantal hier niet van belang.

(8) In den tekst zal men dezen vogel met Tontji Bangke „Groote Vogel” aangeduid vinden. De thans fungeerende Kabosenja (dorpshoofd) van de To Lage aan den mond der Posso heet Guruda; mijn zegsman mocht dien naam niet uitspreken, daar hij Guruda „vader” noemt.

morgen de andere helft der kětupat op en gaat verder. Zoo gaat het tot zeven maal; in de lobo van het zevende dorp vindt hij eene vrouw, Lemo nTonda, in een der trommen (die in elke lobo hangen) verborgen. Na de zeven Guruda's, die hem komen aanvallen, te hebben verslagen, trouwt Sese nTaola met Lemo nTonda.

Van deze laatste episode vindt men de parallel in het midden gedeelte van 't Galelareesche verhaal No. 40, n.l. het verhaal van de door Guruda's uitgemoorde dorpen en van het meisje, dat zich verborgen heeft in een holle dakspaar. Verder laten ons de Galelareesche verhalen in den steek. Zij maken overigens niet den indruk van eene oorspronkelijker redactie van het hier besproken verhaal te geven, vooral daar geen enkele persoon daarin met een naam wordt genoemd. Trouwens, de Heer Van Baarda zegt in zijne Inleiding van de Galelareesche verhalen: „slechts enkele kunnen oorspronkelijk wezen; de meeste dragen kenmerken in zich, dat zij van buitenlandschen oorsprong zijn,” en „de meeste der Fabelen en Verhalen zijn dus zekerlijk, in het Ternataansche dialect, van de reis mee naar huis gebracht.”

Over den vermoedelijken oorsprong van het Toradja'sche verhaal zal straks gesproken worden. Gaan wij eerst de rest van 't verhaal na.

Tusschen het landen aan den overkant der zee en het trekken naar de dorpen, waar telkens het rottende stuk zeeslang neervalt, is eene ontmoeting ingeschoven met Ta nTolo en Indo i nTolo, een menschen-etend echtpaar. In Tijdschr. Bat. Gen. XLII, bl. 559 is door mij reeds gewezen op de Ampana'sche uitdrukking eo nômo i nTolo „de zon is opgeslikt door Tolo.” Ik heb daar Tolo geïdentificeerd met Mal. tēlan enz. en i Tolo met „de Slikker, de Opslikker” vertaald. Hij is dus het monster, dat bij eclipsen de zon of de maan opslikt. Deze voorstelling kan niet aan de Hindoes zijn ontleend, daar er geen spoor van Hindoe-invloed op Mid-den-Celebes is te ontdekken (9).

Dat in het verhaal van Sese nTaola deze menschenverslinder Ta nTolo, d. i. „Vader van Tolo” is genoemd, is zonder twijfel geschied om een naam voor zijne vrouw, Indo i mTolo „moeder van Tolo” te hebben. Allerlei vraatzuchtige wezens dragen in de Toradja'sche verhalen den naam Tolo of Ta nTolo; zoo komt hij bijv. voor in het verhaal door mij genoemd Tijdschr. Bat. Gen. XL, bl. 564, dat ook, bij de Sangireezen, Galelareezen, Minahassers, Javanen, Lampongers en Dajaks (Ling Roth, Natives of Serawak, I, 346) bekend is, waar eenige dieren op jacht gaan en hun buit zich telkens zien ontrooven door een vraat, die den bewaker aanvalt. Verder in het verhaal van Tele Tandami, waar de man i Angkai de vrouw i Angkele (10) heet en zij met het haar hunner schaamdeelen dezelfde

(9) Prof. Wilken heeft er in zijn „Animisme” (Ind. Gids 1885, I, 240) reeds op gewezen, dat het zon- en maan-opslikkende monster, 't welk de eclipsen veroorzaakt, ook bij de Mongondouërs, de Halmaheraërs en de Zuidzee-eilanders voorkomt, dus buiten den kring van Hindoe-invloed.

(10) Kele is het grondwoord van bangkele „vrouw”, waarin ba- een voorvoegsel is, overeenkomend met

kunst uithalen als Ta nTolo en zijne vrouw in de hier ingelaschte episode (11), terwijl zij tevens, evenals in Sese nTaola, van menschenverscheurende honden zijn vergezeld. In eene andere lezing van 't zelfde verhaal (12) bedriegt Tolo een kind, dat een varken heeft buit gemaakt, door het al zijn vleesch af te nemen en hem slechts de botten te laten; als de jongen hem ten slotte het vleesch weer weet te ontstelen, maakt hij met zijne vrouw en zijne honden jacht op hem. In Sese nTaola hebben zij een voorraad van gestolen menschen, evenals bijv. Bangawan Mintuna in het Jav. verhaal „Baron Sakendher” en de Reus Bakeé in No. XXI der Sangireesche verhalen.

De Guruda is natuurlijk een vreemde figuur in de Toradja'sche letterkunde; de vorm van het woord (begin-lettergreep met u uitgesproken, tegen a Jav. en Mal.) toont zelfs aan, dat zij van de Boegineezen is overgenomen. Dit moet intusschen reeds vrij lang geleden zijn geschied, daar de Guruda reeds in echt Toradja'sche verhalen is opgenomen en vogels, die als menschen spreken en handelen, van ouds bekend waren uit de verhalen, evenals menschen die zich in vogelgedaante vertoonen. Vogels zijn, met slangen, hagedissen en muizen de dragers van tanoana (13) en daarom ominieuze dieren; zij zijn suro lamo „boden der gestorven voorouders”, dus gezellen, 't zij huisdieren, 't zij dienaren der voorvaderen. „In vele Toradja'sche verhalen treedt de tobongkilo, een kiekendief, een der grootste roofvogels van Midden-Celebes, als persoon op en in het poëtische deel van Sese nTaola wordt de Guruda geregeld knajangi genoemd, 't welk de naam is van een grooten strandvogel, die naar visch duikt. Er was dus in de Toradja'sche literatuur reeds plaats voor een figuur als de Guruda; het uitmoorden van dorpen of land-

---

Mal. bë[r]. Het ligt dus voor de hand te denken dat kele oorspr. „vagina” beduidt; die beteekenis schijnt het wel te hebben in de uitdrukking ampu mbuju ngkele „knoop het haar van de vagina aan,” umpu mbuju ngkai „knoop het haar van de penis aan,” waarmee man en vrouw op hunne schaamharen slaan, om ze lang te maken, ze den vluchtelingen te kunnen nawerpen en die daarmee naar hen toe te halen. Ngkai, of kai moet dan oorspr. „penis,” later „man” (thans in 't Bar. „grootvader,” langkai „man”) beduid hebben, vgl. tau, Bebongk. „penis,” Bar. mensch.

(11) In de Mentawai'sche teksten, door Morris uitgegeven (Berlijn, 1900), komt op bl. 87, 91 en 99 een soortgelijke manier voor om vluchtelingen te vangen. „Er pisst (nach ihnen), es reicht nicht, er wirft seine Haare, es reicht nicht.” Ook nog bl. 103.

(12) Uitgegeven in „Leesboekje in de Barée-taal,” bl. 30, Batavia, Landsdrukkerij 1900.

(13) tanoana, met infix-an van toana „menschje, figuurtje, homunculus” is het leven in den mensch, wat de Spiritisten „levensaether, levensfluide” noemen; alle organische lichamen bezitten tanoana en daarmee bewustzijn, persoonlijkheid en in meerdere of mindere mate het vermogen van hunne tanoana aan anderen mede te deelen of die van anderen weg te nemen. Dit is de geneeskracht die van planten, dei tooverkracht die van menschen en dieren, van hunne lichaamsdeelen, hun haar, hun bloed, hunne urine, ja van wat niet al uitgaat. Angga is oorspr. een spook, een rondwarende geest, die de menschen pakt; meanggap „met geopende handen of klauwen grijpen.” Een oorspr. vorm is waarsch. angkap, vgl. Mal. tangkap. Geestverschijningen, als gestorvene verwanten herkend, hebben de verklaring van deze spoken als gestorvene menschen doen ontstaan. Eene uitgemoorde stad wordt dus een geesten- of spokenstad.

streken is hem zonder twijfel in navolging van uitheemsche verhalen toegeschreven. (14)

De Pajowi (klemtoon soms op pa, soms op jo) wordt voorgesteld als een groote zeeslang, die op het land wordt geboren, als een gewone slang; als er regen en wind tegelijk is, wordt hij groot en begeeft zich naar zee, waar hij verder blijft en een vervaarlijke grootte bereikt; al werpt men hem met een geheelen talise-boom (*Terminalia Catappa*, een enorme strandboom) op den kop, hij voelt het niet; een prauw met menschen slikt hij altegader in. Mogelijk is met dit beest oorspronkelijk de walvisch bedoeld, daar pajowi met Mak. Boeg. pausu', Mal. paus identisch kan zijn.

Een trek van overeenkomst met het in noot 14 aangehaalde verhaal van Klatin en Klaton is nog deze, dat Sese nTaola aan elk zijner achtergelaten makkers kruiden (15) heeft gegeven, die zij tusschen de dakbladeren moeten steken; wanneer die verwelken is hij in ongelegenheid. Als het zoover komt (bl. 10) verwelken die planten dan ook even, maar de bedoeling is natuurlijk geweest dat zijne makkers hem zouden te hulp komen, waarvan intusschen geen sprake is.

De geschiedenis van Sese nTaola's jeugd, zijne avonturen op zijn zwerftocht, de ontmoeting met de Guruda's, zijne overwinning en zijn huwelijk met Lemo nTonda vormen waarschijnlijk eene oorspronkelijke eenheid. Hierna is voor 't eerst Mohammedaansche invloed merkbaar; de bron waar Sese nTaola door zijne vrouw wordt heengeleid (tekst bl. 12), maakt het geluid ilala, ilala en spreekt dus de eerste helft der geloofsbelijdenis uit; zij wordt als ue mabaraka „wonderwater” aangeduid. Als Sese nTaola terugkomt, zegt hij dan ook (bl. 13): „Ik heb het duidelijk gezien, 't zegt „ilala bisumila,” dit laatste is er bijgevoegd niet alleen omdat een Toradja altijd meer vertelt dan hij gezien of gehoord heeft, maar ook omdat deze uitspraak van het bekende „bismillah” een goed rijmwoord op ngkita geeft.

De verklaring van dit invoegsel is waarschijnlijk te zoeken in het op bl. 39 en 40 van den tekst verhaalde. Na de overwinning op de Guruda's brengen Sese nTaola en zijne vrouw de beenderen der voormalige bewoners van de uitgemoorde stad in het leven terug, door hen met water te besprengen. Ook dit komt in echt Toradja'sche verhalen voor, daar het water, als sterk tanoana-houdend, in hooge mate genees- en levenskrachtig is. Maar voor den Mohammedaanschen verteller was dit misschien niet meer van zelf sprekend; de Barée-

(14) Een van de jongst aangebrachte voorbeelden vindt men Tijdschr. Bat. Gen. XLIII, bl. 176, in het verhaal van Klatin en Klaton, door Contr. Westenek uit W. Borneo medegedeeld, waarvan het hier aangehaalde gedeelte ongeveer woordelijk overeenkomt met S. T. 's ontmoeting met de Guruda's.

(15) Die kruiden worden genoemd: wunga en kondo. Het eerste is een kruid dat de priesteres bij hare functien gebruikt; gewoonlijk dienen daarvoor planten die een sterke groei-kracht (tanoana) hebben en dus levenskracht kunnen mededeelen. Op het Meer zingt men: ropo Dongi, Tando ngkasa tompu mbunga nakamanda, „de golven van den Noorden- en Zuidenwind, sla ze met wunga dat ze bedaren.” Kondo is het hoofdwoord in eenige samengestelde plantennamen, zooals kondo vle, kondo nagi: het gebruik dezer kondo's is als dat van de wunga.

sprekende Mohammedanen brengen altijd zelf de geneeskracht in de middelen, die zij aanwenden, door ze eerst te belezen. Hier is echter geen labe of ander deskundige voorhanden en nu bewijst het water zelf zijne bijzondere kracht door althans de eerste helft der Geloofsbelijdenis te murmelen. Op bl. 39 en 40 wordt niet gezegd dat men bepaald dit water gebruikte om de dooden weder levend te maken, maar de onderstelling ligt voor de hand dat de verteller het water eerst zijne wonderkracht heeft willen laten bewijzen.

Na den strijd met de Guruda's wordt Lemo nTonda, de vrouw van Sese nTaola, hem ontroofd, tot zevenmaal toe. Nadat zij eindelijk voor de zevende maal is teruggebracht, wekken Sese nTaola en Lemo nTonda te zamen de doodsbeenderen der gestorvene dorpsbewoners weder op.

Hier zou het eind van het verhaal kunnen verwacht worden, daar de met Sese nTaola geheel of gedeeltelijk identische verhalen in verwante talen geen van alle verder loopen. Slechts één dier parallellen vertelt ook dat de vrouw van den held wordt geroofd door een zeeroover, en wel een Njong (d. i. een Chinees), terwijl hij zelf op reis is, eene figuur die in Sese nTaola is terug te vinden op bl. 83 en 84 in i Anakoda ri Tarinate „de Chinees van Ternate”, ook een zeeroover, die echter op andere wijze wordt te pas gebracht. Deze trek is in Sese nTaola tot een zevenmaal (op ongeveer geheel dezelfde wijze) herhaalde ontmoeting met zeeroovers uitgebreid. Bedoelde zeeroovers-verhalen en de naam Anakoda ri Tarinate hebben mij het vermoeden gegeven dat dit verhaal door de To Tora'oe van de O. kust van Midden-Celebes, speciaal van den N. lijken oever der Tolo-baai is medegebracht; het moet dan via de Banggai-eilanden uit nog meer O. lijk gelegen streken zijn gekomen, waar de zeeroof in vroegere jaren zeer sterk gedreven werd. De To Belo van de O. kust van Halmahera zijn bij oude Toradja's nog zeer goed bekend als zeeroovers, die de zoutstokers aan het strand overvielen en algemeen verklaart men dat uit vrees voor de zeeroovers de To Radja's zich nimmer aan de kust hebben durven vestigen.

De uitgever en vertaler van de reeds genoemde Galelareesche verhalen, de Heer M. J. Van Baarda, heeft op mijn verzoek om meerdere gegevens omtrent dit verhaal bij de bewoners der O. kust van N. Halmahera, mij eene Loda'sche lezing dezer geschiedenis toegezonden, die ik hier in haar geheel wedergeef. Naar den naam van den held, heet dit verhaal O Ngofa Rikisā (a).

„Een man en eene vrouw krijgen een kind, dat reeds zoodra het ter wereld komt, twee kammen pisang achter elkaar opeet en het duurt niet lang of hij brengt het tot een geheelen tros achter elkaar. (b)

(a) Een anderen naam heeft de Heer Van Baarda nog niet aangetroffen. Rikisā is de vorm dien het Skr. rākshasa (door welk intermediair?) in het Galelareesch heeft. Ngofa, Tern. „kind”, de naam beduidt dus Reuzekind.”

(b) Over de mate der gulzigheid bestaan verscheidene lezingen. Het scheen mij, dat daarin iedereen zijne fantazie vrij spel liet, merkt de Hr. V. B. op. Intussen geeft eene Minahassische lezing, die ik hier beneden ook nog zal geven, dezelfde bijzonderheid omtrent het schrokken van den jongen

Zij noemen hem o Ngòfa Rikisā. Zijne vraatzucht wordt hoe langer hoe grooter en als hij volwassen is, kan men niet meer voorzien in hetgeen de slokop naar binnen slaat. Zijn Vader spreekt daarop met zijne Moeder af, dat hij zal trachten hem van kant te maken. Daartoe neemt zijn vader hem eens mee, om met de lijn in zee te visschen. Terwijl zij aan het visschen zijn, breekt de lijn, daar zij beneden ergens blijft haken en nu beveelt de vader hem dat verloren stuk op te duiken. De zoon gehoorzaamt en niet zoodra is hij weggedoken of de vader roeit naar den wal. Daar gaat hij naar zijne vrouw en zegt: Nu zal hij wel niet meer terugkomen, hij zal wel verdronken zijn. Maar niet lang daarna staat de zoon levend op het strand, met het verloren stuk vischlijn om de hand gewonden, dat hij zijn vader aanbiedt.

Anderen vertellen: De vader ging met den zoon het net uitwerpen in de monding der rivier, waar het krioelde van krokodillen en haaien. Daar liet hij het net glippen, beval zijn zoon het op te duiken en ging naar huis in het vertrouwen dat de ondieren hem zouden opgeslokt hebben. Maar al spoedig kwam de zoon thuis met het net, voor en achter behangen met eene rist krokodillen en haaien, die hij stuk voor stuk geworgd en aangeregen had, toen ze hem aanvielen.

Op een anderen keer neemt zijn Vader hem mee, om met het werpnet te visschen in de rivier. Daar, onder een overhangend stuk van den wal, ver door het water uitgevreten, werpt de Vader het net uit, laat als bij toeval het touw, waaraan hij het net vasthield, glippen en beveelt zijn zoon het op te duiken. Niet zoodra is de zoon onder water of de vader trapt het overhangend stuk wal naar beneden, waaronder zijn zoon bedolven wordt. In het vertrouwen dat het nu met zijn zoon gedaan is, gaat hij weer naar zijne vrouw. Doch na korten tijd treedt zijn zoon onverzeerd het huis binnen, met het opgedoken net.

Daarop neemt zijn vader hem mee naar het sagobosch en zegt: Mijn zoon, ik zal dezen sagopalm omhakken, doch ga gij daar staan en vang hem op, anders scheurt hij door zijn val op den grond en kan ik den bast niet als vat gebruiken. De zoon gehoorzaamt. Na lang hakken valt de sagopalm en zie! de zoon vangt hem op, zonder te wankelen en legt hem zéér voorzichtig op den grond.

Eindelijk neemt de vader hem mee, om te helpen bij het vellen van een grooten kàpu-boom, waaruit hij een prauw wil maken. Beurtelings hakken zij in den boom; als hij bijna valt, zegt de Vader: Ga nu ginds staan en vang den boom op, want als hij den grond raakt, splijt hij wellicht en kan ik er geen prauw van maken. De zoon gehoorzaamt. Nog eenige hakken, en de boom valt; hij vangt hem in zijne armen op zonder ook maar gekwetst te worden en legt hem voorzichtig op den grond.

Volgens anderen: Als de zoon gereed staat om den kàpu-boom op te vangen, wordt hij onder den vallenden boom bedolven, zoodat zijn vader huiswaarts keert, in de meening dat hij verpletterd is. Doch weldra komt hij met den geheelen boom op schouder aandragen, met den top zeewaarts, en legt hem op zijns vaders erf neder.

Deze herhaalde streken van den vader beginnen nu den zoon te vervelen. Hij ziet dat zijn vader het op zijn leven toelegt en vertrekt daarom liever. Op zekeren dag neemt hij zijn zwaard (sumarang) en pinangdoos, en gaat op weg. Hij herinnert zich, dat hij niet ver weg een getrouwde zuster heeft, en gaat eerst naar haar toe. Zij kent hem en zijn eetlust, maar ook zijne kracht en zendt hem naar het bosch om een tuin voor haar te maken. Hij gaat ijverig aan 't werk. De dikste boomen kapt hij in één slag door, neemt ze op zijn schouder en draagt ze tot buiten de grens der ontginning. Na eenigen tijd gaat zijne zuster kijken en vindt den geheelen tuin reeds klaar. Alleen in 't midden staat nog een boom, dien hij tot 't laatst heeft bewaard. In één houw kapt hij hem door, doch zet hem op nieuw, naast den ouden tronk, recht op in de aarde en zegt tot zijne zuster: Nu moet ge maar oppassen, bij dezen boom zal tin uit den grond komen, dat moet ge verzamelen en verkoopen. Zijne zuster had hem intusschen een maaltijd gereed gemaakt van 9 rijst-torens (tamo-òko), waarbij zij 9 bamboes sagoweer had geplaatst. Njòfa Rikisā geniet dit alles alleen en zonder veel inspanning. Hij blijft echter niet bij zijne zuster, daar hij belust is op avonturen.

Hij neemt dus afscheid en vervolgt zijne reis. Na eenigen tijd ontmoet hij een man die een geheele bergrib als hoed op het hoofd heeft en den naam draagt van Kaha tolu. Hij vraagt hem wat hij daar voor een hoofddeksel heeft en krijgt ten antwoord: een bergrib. — Laat ons eens met elkaar worstelen, zegt Njòfa Rikisā. — Waartoe dat? vraagt de ander. — Och, zoo maar, om eens te zien wie de sterkste is. Als gij mij op den grond krijgt, volg ik u als knecht, werp ik u op den grond, dan volgt gij mij. — Goed, het voorstel wordt aangenomen en de worsteling begint. Na niet langen tijd smijt Ng. R. zijne tegenpartij Kaha Tolu op den grond, zoodat zijn hoed (tolu) geheel uit elkaar **stuift** — Gij hebt het gewonnen, zegt K. T., dus volg ik u. — Goed, zegt Ng. R., dan moet ge mijn pinangdoos dragen. — Nu gaan ze weer verder en ontmoeten een man die een geheelen ngame-boom als bloem in 't haar heeft: hij heet dan ook Saja-ngame. — Wat hebt gij daar voor een bloem in het haar? vraagt R. — Een ngame-boom. — Zullen we niet eens worstelen? vraagt R. weer. — Och, waartoe? — Zoo maar eens, om te zien wie de sterkste is. Als gij mij op den grond werpt, word ik uw knecht, werp ik u op den grond, dan volgt gij mij. — De voorslag wordt aangenomen en na een weinig worstelens smijt R. zijne tegenpartij Saja-ngame ter aarde, zoodat de geheele ngame-boom aan splinters valt. — Gij hebt het gewonnen, zegt S. Ng., dus volg ik u. — Goed, zegt R., dan moet ge mijn zwaard dragen. — Daarop gaan zij verder en ontmoeten een man die als hoed een rots of steen op het hoofd heeft (c) en daarom Tolu Mare heet. — Zeg

(c) Waar hier bij de makers van Ngofa Rikisa steeds van hoeden, Tern. tolu, sprake is, zou het wel kunnen zijn dat taola in den eigennaam Sese nTaola verbasterd is uit toala en dit uit tuala, het Galelareesche woord voor „hoofddoek.” Deze opmerking is van den Heer Van Baarda, evenals die, dat de volgorde der

vriend, wat gebruikt gij voor hoed? zegt Ng. R. — Een rots, antwoordt de ander. — Zullen wij niet eens samen worstelen? — Ach, waarom? — Wel, zoo maar, om te zien wie de sterkte is. Krijgt gij mij onder, dan volg ik u, krijg ik u onder, dan volgt gij mij — Het voorstel wordt aangenomen en weldra smijt Ng. R. zijne tegenpartij Tolu Mare met zulk een kracht ter aarde, dat de rots ver weggeslingerd wordt. — Gij hebt het gewonnen, zegt Tolu Mare, dus volg ik u. — Goed, draag dan beurtelings mijn pinangdoos en zwaard.

Nu trekken zij gezamenlijk verder en komen aan zee. Heel ver in 't verschiet zien zij een ander land en besluiten daar heen te gaan. Njofa Rikisā neemt nu Kaha Tolu op den rechter, Saja Njame op den linkerarm en Tolu Mare op den rug; zoo wandelt hij door de zee. Ongeveer in het midden gekomen, trapt hij op iets en voelt dat het een groote visch, een walvisch is. — Geef mij even mijn zwaard, zegt hij tot Kaha-Tolu. Daarmee steekt hij omlaag, totdat hij den walvisch aan de punt er van heeft; hij heft hem op uit zee en slingert hem weg. Daarop gaan zij weder voort. Eindelijk komen zij aan den overkant en vinden daar eene groote stad, waar veel lawaai gemaakt wordt, door het slaan op trommen en gongs, alsof er een groot feest was. Zij gaan de stad in en vragen wat er te doen is. — O, er is hier een groote visch komen nedervallen; de koning heeft al zijn volk bij elkaar laten roepen, opdat zij den visch wegwerpen en deze de stad niet door zijn stank verpest. Maar we kunnen hem niet van zijne plaats krijgen. — Ga maar aan den koning zeggen dat ik hem zal wegwerpen, zegt Ngofa Rikisā. De koning laat hem roepen en vraagt wat hij er voor hebben moet, als hij den visch wegwerpt. — O, zegt hij, geld of schatten begeer ik niet; tot loon wil ik alleen, dat gij de mooiste meisjes bijeenverzamelt, opdat ik er eene uitzoeke om aan mijn metgezel Kaha Tolu tot vrouw te geven. De koning stemt in de voorwaarde toe, Ngofa Rikisā gaat op den walvisch toe, steekt hem op de punt van zijn zwaard en slingert hem weg. Daarop wordt Kaha Tolu uitgehuwd. Na het trouwfeest plant Ng. R. een bloem op K. T. 's erf en zegt: Ik ga heen, maar als ge ziet dat de bladeren en bloemen van deze plant iets gaan hangen, spoed u dan tot mijne hulp, want dan ben ik in nood. — Daarop vertrekt hij met Saja-Ngame en Tolu Mare.

Aan zee gekomen neemt hij elk op een zijner schouders en wandelt weder door zee, naar een land dat hij aan den horizont kan zien. Daar gekomen vinden zij weder eene stad waar oorverdoovend geraas wordt gemaakt. Weldra bemerken zij dat de groote visch nu hier is nedergevallen en de inwoners zich vergeefs inspannen hem te verwijderen. Ook hier biedt Ng. R. aan den visch weg te werpen. Hij wordt voor den koning geroepen en verlangt weder hetzelfde

---

samenstellende deelen in den eigennaam Kaha Tolu vreemd is, daar men, in overeenstemming met de andere namen, Tolu Kaha zou verwachten. Indien Sese nTaola aan een der in dit verhaal genoemde personen beantwoordt, dan zal het aan Saja Ngame moeten zijn. Saja „bloem”, Tern., sese, Bar.; de ngame-boom moet dan S. T. 's waringin zijn.

loon als den eersten keer voor Saja Ngame. Nadat de visch is weggeworpen en S. Ng.'s bruiloft gevierd, plant hij ook op diens erf bloemen, die zullen verwelken als hij in nood is. Daarop vertrekt hij alleen met Tolu Mare, dien hij, aan zee gekomen, op den rug neemt en met wien hij, wadende door de zee, weder de stad bereikt, waar de visch is nedergevallen. Ook hier werpt Ng. R. hem uit, bezorgt Tolu Mare eene vrouw, plant bloemen op diens erf en zet de reis alleen voort. Hij komt in het land, waar de Garuda alle menschen als zijne prooi heeft weggevoerd, en komt in eene stad met veel huizen, doch zonder menschen. Een dier huizen binnengegaan, begint hij te kloppen op de trom, die daar hangt. Weldra komt eene vrouw, die zich nog verborgen hield, uit het huis te voorschijn en beveelt hem met kloppen op te houden, daar anders de Garuda zal komen en hen wegvoeren. — Ik ben niet bang voor den Garuda, laat hij maar komen! — Daarop gaat hij uit alle macht weder op de trom slaan. Het duurt dan ook niet lang of de zon wordt verduisterd als door een dikke wolk, dat is de Garuda, die komt aangevlogen. Als de Garuda vlak boven hem is, stelt Ng. R. zich in postuur en als de vogel op hem toeschiet, slaat hij hem den kop af. De Garuda deinst af, schreeuwende: Eén kop hebt ge afgeslagen, maar ik heb er 12. — Ja, maar nu hebt ge er nog maar elf, antwoordt Ng. R.—Weer schiet de Garuda toe en weer verliest hij een kop, en zoo gaat het door totdat hem de twaalfde is afgehouden. Nu valt de Vogel dood neer, maar in zijne laatste stuiptrekking slaat hij Ng. Rikisā met de punt van zijn vlerk dood. Nu snellen Kaha Tolu, Saja Ngame en Tolu Mare te hulp, gewaarschuwd door het verwelken der door R. geplante bloemen, dat hij in gevaar was. Zij helpen zijne vrouw hem in huis te dragen, waar zijne vrouw hem met water besprenkelt en zodoende weder levend maakt. Hij komt weer bij, dankt zijne makkers voor hunne trouw en vergunt hen weder naar hunne woonplaatsen terug te keeren.

Nu leeft hij gelukkig met zijne vrouw. Op zekeren dag gaat hij op reis; tijdens zijne afwezigheid komt er een Njong (d) met een schip en ontrooft hem zijne vrouw. Van de reis teruggekeerd, vindt hij zijne vrouw niet meer, maar ziet in de verte het witte zeil van het wegvarend schip. Vermoedende dat zij daarop ontvoerd is, waadt hij door de zee om het schip te achterhalen, doch het zeilt al verder en verder, zoodat zijne krachten uitgeput raken en hij in zee verdrinkt.

Hier eindigt het verhaal door den Heer Van Baarda medegedeeld. Hij voegt er nog de volgende opmerkingen aan toe: „Tot nog toe heb ik te Galela niets nieuws aangaande dit verhaal (No. 41 der Galela'sche teksten) kunnen opdoen. De oude opstellers der verhalen zijn geweest scholieren van wijlen den Heer H. Van Dijken, maar dezer zegslieden waren gestorven en zij konden niet

(d) Voor njo, verkorting van sinjo, waarmee Chineezzen, zoolang zij nog ongetrouwd zijn, worden aangeduid.

meer leveren dan zij reeds vroeger hadden gegeven. De Galelareezen zijn zeer moeilijk aan 't vertellen te krijgen; zij gelooven dat, zoo zij in een verhaal blijven steken, zij druipoogen zullen krijgen. Gezongen worden de verhalen niet en ook niet onder elkaar verteld, als er een blanke bij is. Ook worden de verhalen al schaarscher en schaarscher, omdat het uit is met de verre zwerftochten, waarop de eilanders hier vroeger uitgingen. In 't Galela'sche en Tobelo'sche zijn nog vele geroofden uit Banggai, Soela, Saleijer; naar die streken strekten zij vroeger hunne zwerftochten uit; eerst sedert de Gouvernements-stoomschepen op de zeeroovers jacht gemaakt hebben, is het met de zeerooverij gedaan. Vandaar dat van het nu levend geslacht nog maar enkele ouden kunnen verhalen van verre rooftochten, die zij hebben meegemaakt, en onder die ouden zijn velen ook niet tot duidelijk vertellen in staat. Er is weinig oorspronkelijks in de Galelareesche verhalen, behalve de geschiedenissen van heksen en weerwolven, zelfs de verhalen van de Voorouders zijn, geloof ik, voor een groot deel uit andere streken medegebracht. De taal waarin de verhalen eigenlijk leven, is het Ternataansch. Ook in het verhaal van Ngòfa Rikisā zijn alle namen Ternataansch en als er eens een bijzonder geliefde uitdrukking, of een bewonderd gesprek in voorkomt (bijv. het gesprek van den Garoeda met Ng. R.), dan worden die gedeelten in het Ternataansch voorgedragen, al vertelt men overigens ook in de eigen taal. De Lodareezen, van wie dit verhaal afkomstig is, maakten hunne vroegere rooftochten meestal naar de Sangir- en Talaut-eilanden en naar Kema en Gorontalo. Het zou dus best te verklaren zijn, wanneer in hunne verhalen sporen van overeenkomst met verhalen uit die streken aan het licht kwamen."

Tot zooverre de Heer Van Baarda, wien ik hier gaarne mijn dank breng voor zijne belangrijke inlichtingen. Dat hij met zijne laatste gissing de waarheid heeft getroffen, bewijzen de volgende overleveringen van dit verhaal, die in de Minahassa zijn bekend en mij zijn medegedeeld door de Minahassische onderwijzers H. Kolondam, een Tou nDano, C. Koemowal, een Tou mBulu, en M. Kalengkongan, een Tou mPakēwa.

Het Dano'sche verhaal luidt aldus:

I. Er was eens een kolano (dorpshoofd) die na reeds langen tijd getrouwd te zijn geweest, één zoon kreeg. Op den dag zijner geboorte at de jongen reeds een heele kam pisang Ambon (eene groote soort) op, den volgenden dag een geheele tros, den derden dag $\frac{1}{2}$ gantang rijstepap, vervolgens had hij elken dag een gantang noodig (een gewoon mensch doet daarover minstens 5 dagen), en toen hij ook daaraan niet meer genoeg had, konden zijne ouders hem niet meer onderhouden. Hij kreeg den naam Kombangēn (e). Toen nu ook de onderhoorigen van den Kolano niet meer voldoende konden helpen, zocht zijn vader een middel

(e) Boel. van kombang „maag”, Ponos. Bent. Sang. id., kombangēn, Sang. kombangeng, „veelvraat”, Sang. makombang, „gulzig.”

om hem van kant te maken en nam hij hem mee naar het bosch om brandhout te hakken. Bij een grooten waringin gekomen, hield de vader stil, gelastte zijn zoon ter zijde van den boom te blijven wachten en ging hem omhakken. Den ganschen dag hakte hij; tegen den avond viel de boom en kwam op Kombangën terecht. Verheugd keerde de Kolano naar huis terug en berichtte aan zijne vrouw dat Kombangën gestorven was. Maar den volgenden morgen kwam de jongen terug, met den boom op zijn schouder, dien hij op het erf smeed, zoodat de grond er van beefde. „Kijk, vader, riep hij, hier is het brandhout!”

Zijne ouders onderhielden hem nu weer eenigen tijd, maar konden het toch niet lang volhouden en bedachten dus weer een middel om zich van hem te ontdoen. Zijn vader nam hem mee om een haardsteen te zoeken en toen zij een groot stuk rots hadden gevonden, dat aan den rand van een afgrond in den grond was gezonken, beval de Kolano zijn zoon beneden te wachten, totdat hij den steen zou uitgegraven hebben. Kombangën deed het en werd, toen de steen viel, daaronder bedolven. Blijde keerde de Kolano terug, overtuigd dat hij nu van zijn zoon af was. Maar den volgenden dag kwam Kombangën terug met den steen op zijn hoofd. Den steen wierp hij met een zwaren smak neder; de grond dreunde er van. „Hier is de haardsteen, vader!” riep hij uit.

Intusschen had Kombangën begrepen dat zijne ouders hem kwijt wilden zijn, en daarom ging hij de wijde wereld in. Spoedig ontmoette hij Sunting Baringbing (f), die hem tot een tweestrijd uitdaagde, op voorwaarde dat de overwonnene den overwinnaar zou volgen. De voorslag werd aangenomen, maar eer, de strijd begon slingerde Sunting Baringbing den boomstam in de lucht, zóó hoog dat hij pas na een dag weer op den grond viel. Daarop nam Kombangën den stam en wierp hem ook omhoog; eerst na twee dagen viel hij neer. Toen Sunting Baringbing dit kunststuk had gezien, verging hem de lust tot vechten met Kombangën; hij vergezelde hem nu verder als een jongere broeder. Beiden gingen verder en ontmoetten Wonor Toka (g), die eveneens Kombangën tot een wedstrijd uitdaagde en om zijne kracht vast te toonen, een berg uit den weg schopte, zoodat de grond vlak werd. Kombangën schopte een anderen berg zóó krachtig uit den weg, dat niet alleen de plaats waar hij gestaan had vlak werd, maar dat hij ook nog met zooveel kracht tegen een anderen berg aankwam, dat deze eveneens van zijne plaats raakte. Wonor Toka verloor nu zijn moed en verklaarde zich den mindere van Kombangën. Met hun drieën gingen zij verder en ontmoetten Pëtik Watu (h) die, om tegen Kombangën zijne kracht te meten, een steen omhoog slinger-

(f) Sunting Baringbing, Boel. „die tot oorversiersel hanelellen heeft”. Sunting, Mal. id., ook in betekenis; baringbing „de lellen van een haan, die van zijne wangen naar beneden hangen”.

(g) Wonor Toka is Sea'sch; wonor is „vooruitschoppen”, toka „ber_g”, de naam beteekent dus „bergschopper”.

(h) Pëtik Watu is Boeloesch: pëtik „met een veerkrachtigen knip van den vinger voortbewegen, met den vinger voortknippen”, wegknippen.”

de, zoodat hij eerst na twee dagen neerviel, doch Kombangën wierp hem zoo hoog, dat hij eerst na drie dagen viel; hij bleef dus overwinnaar en Pëtik Watu volgde hem. Met hun vieren gingen zij verder en ontmoetten Ko'o Wunong (i), die zijne buitengewone kracht toonde door een geheelen vijver leeg te drinken. Kombangën echter piste den geheelen vijver vol, zoodat hij overliep en een groote rivier eruit stroomde. Ko'o Wunong had nu verder geen lust meer om met Kombangën te strijden en volgde met de anderen Kombangën, die hen aanvoerde.

Nu wilden zij te zamen een tuin aanleggen. Kombangën begon met een boom te vellen, de boom viel met den wind mee en met den val van dien boom werden de boomen van 9 bergen en 9 dalen mede terneder gestort; dit werd dan ook de oppervlakte van den tuin. Sunting Barimbing wierp nu al de boomstammen uit den tuin, Wonor Toka schopte de bergen van den tuin weg, zoodat de geheele tuin vlak werd. (j)

Pëtik Watu knipte met de vingers alle steenen uit den tuin weg en stapelde ze berghoog op als een muur rondom den akker, en Ko'o Wunong dronk alle plassen leeg die in den tuin te vinden waren. Nadat het ontginningswerk was afgelopen, plantten zij maïs en wachtten den oogst af. De geoogste maïs aten zij in ééne maand op, daarna trokken zij weer verder, totdat zij aan zee kwamen. Kombangën vroeg nu aan zijne makkers hoe lang zij konden zwemmen. Sunting Baringbing verklaart het eene maand lang te kunnen volhouden, Wonor Toka 2 maanden, Pëtik Watu 3 en Ko'o Wunong 4 maanden. Kombangën behoefde niet te rusten, voordat hij aan den overkant was gekomen. Zij gingen te water en zwommen achter elkaar, de sterksten voorop. Na eene maand liet Sunting Baringbing zich door Wonor Toka trekken; na 2 maanden hield deze zich aan Pëtik Watu vast; na 3 maanden moest Ko'o Wunong de drie vermoeiden trekken, en na 4 maanden sleepte Kombangën hen alle vier totdat zij aan de overzijde landden.

Daar kwamen zij in eene stad, waarvan de menschen telkens hadden te lijden van de aanvallen van een Salangkëw (k). De Vorst van die stad had negen dochters. Acht daarvan had de Salangkëw reeds opgegeten; de vorst had de hand der negende beloofd aan hem, die den Roofvogel zou dooden. Met hun vijven besloten zij den Salangkëw te dooden. Zij gingen buiten de omheining op eene rij staan, Kombangën bij de poort. Niet lang daarna kwam de Salangkëw aangevlogen, schoot op Sunting Baringbing toe om hem in de vlucht te grijpen, maar deze sloeg hem een kop af. Verschrikt deinsde de Salangkëw af en gaf daardoor gelegenheid aan Wonor Toka, Pëtik Watu en Ko'o Wunong om hem elk nog van een zijner 9 koppen te berooven; de overige 5 sloeg Kombangën af,

(i) Ko'o Wunong is Dano'sch; ko'o, „drinken”, wunong, „vijver, groote plas.”

(j) Deze invoeging is van mijzelf; de verteller heeft vergeten Wonor Toka's aandeel in het tuinwerk te vermelden.

(k) Salangkew (dentale l). Dan, naam van een grooten roofvogel.

waarop de Salangkëw stierf. In vier andere steden hadden zij nog hetzelfde avontuur, zoodat ieder van hen eene Prinses kon trouwen en dorpsheer worden, maar Kombangën bleef onder hen de machtigste.

II. De held van het Boeloe'sche verhaal heet „IJzervreter”. Hij is de eenige zoon zijner ouders. Kort na zijne geboorte heeft hij aan de melk zijner moeder reeds niet meer genoeg: buurvrouwen en familieleden helpen, maar hij moet al spoedig gespeend worden. Zeven dagen daarna eet hij reeds een kam pisangs op en al gauw begint hij rijst te eten, weldra in groote hoeveelheid. Hij groeit dan ook zeer snel en wordt verbazend sterk. Op een keer ziet hij een hakmes liggen; hij gaat er mee spelen en kraakt het tusschen zijne tanden, alsof 't een kippekluiw was. Van dat oogenblik af versmaadt hij alle ander eten en voedt zich met ijzer.

Weldra kunnen zijne ouders hem niet meer onderhouden. Zijn vader neemt hem mee om in de rivier garnalen te vangen, laat hem achter bij een gedeelte waar de oever steil is en waar boven op den oeverrand een zware steen ligt. Dien steen laat hij op zijn zoon vallen en in de meening hem verpletterd te hebben, gaat hij naar huis; maar nauwelijks heeft hij zijn avondeten op, of IJzervreter komt thuis met den grooten steen, dien hij zijne moeder als haardsteen aanbiedt.

Hij wordt nu weer eenigen tijd onderhouden; zijn vader tracht hem onder een boom te verpletteren, maar IJzervreter komt met dien boom op zijn schouder thuis. Inziende dat zijne ouders hem kwijt willen zijn, gaat hij hen verlaten; als teerkost vraagt hij een zak vol ijzer, als wapen een zwaard van twee vadem lang, een voet breed en twee vingers dik. Van den boom dien hij heeft thuis gebracht, maakt hij een scheede voor zijn zwaard en een grooten tol. Met die drie dingen gaat hij op weg.

Na lang geloopt te hebben, hoort hij het geluid van hout hakken, gaat er op af en vindt een Reus, (1) die bezig is boomen uit den grond te trekken.

(1) In den oorspr. tekst van dit verhaal is voor „reus” gebruikt Adjiganti, eene benaming die o. a. ook voorkomt in de Minahassische verhalen in de Mededeelingen v. w. het Ned. Zendelinggenootschap, Dl. 20, bl. 58; het is zonder twijfel het Spaansche gigante, „reus”. In dit verhaal is er mee bedoeld de reus Ton nTulus, wien ik in Tijdschr. Bat. Gen. Dl. 40, bl. 379 heb vergeleken met den Toradja'schen Ta nTolo. Deze vergelijking is waarschijnlijk onjuist. De naam Ton nTulus laat zich vertalen met »hij die door en door kijkt, die het hart der menschen kent”. De Heer J. Alb. T. Schwarz, te Sonder (Minahassa), wien ik mijne mededeelingen over deze figuur te danken heb, stelt nog eene andere etymologie voor. Er is bij de To nTemboan (To mPakëwa) eene godheid (Kasuruan) bekend, die Tumontulus heet, van den grondvorm ton-tulus, van den wortel tulus „vast aaneengehecht, goed sluitend”, met het voorvoegsel to, dat de beteekenis van het stamwoord verhoogt of verveelvuldigt; tontulus is dus „zéér goed aaneengehecht, terdege sluitend,” ook „in groote hoeveelheden aan elkaar gehecht”, 't welk zeer goed kan doelen op de negen kniegewrichten die deze reus aan elk been heeft. Tumontulus werd dan ook door de Temboansche ziektegenezers aangeroepen, met „e wa'ilan Tumontulus! tumutulus-ai”, d. i. „o god T., hecht hier goed aaneen!” ter genezing, van iemand van wien men dacht, dat hij eenig lichaamsdeel had gebroken, om dit weer „stevig aaneen te hechten.”

Hij is zoo groot als een berg en heeft negen kniegewrichten. De boomen, die hij heeft uitgetrokken, smijt hij tegen andere aan, die er van omvallen.

De Reus krijgt IJzervreter in 't gezicht en roept verheugd: „Zoo, kleinzoon, dat treft goed, ik heb in lang geen vleesch geproefd”.

„Grootvader kan mij opeten, antwoordt IJzervreter, als hij het van mij kan winnen in een wedstrijd, anders moet hij mij als dienaar volgen”. De Reus neemt het voorstel aan, IJzervreter reikt hem zijn tol toe en zegt: „Zet dezen tol op, dat hij drie dagen en drie nachten draait”. De Reus zet den tol op; drie dagen en twee nachten draait hij en gaat daarna uit. IJzervreter doet hem vier dagen en drie nachten draaien. De Reus, ziende dat hij het verloren heeft, grijpt IJzervreter aan, maar deze ontkomt hem, grijpt hem op zijne beurt bij de beenen en duwt hem tot den hals in den grond; daarop trekt hij zijn zwaard. De Reus smeekt om genade, wordt gespaard, volgt IJzervreter en draagt diens voorraad ijzer voor hem.

Voortgaande, ontmoeten zij een Reus die in eene stroomende rivier bezig is te visschen en met zijn lichaam languit in 't water ligt, 't hoofd naar den oorsprong der rivier gekeerd, met de hand zich vasthoudende aan de bossen gras op den oever. Het water dat bij zijne schouders opgestuwd, hoog opgolft, loopt als een waterval over zijn lichaam. De ontmoeting is geheel als boven. De Reus wordt uitgedaagd den tol 6 dagen en nachten door te doen draaien, maar hij brengt het slechts tot 5 dagen en 4 nachten, waarop IJzervreter hem 7 dagen en 6 nachten laat draaien. Na een zelfden verraderlijken aanval van den Reus, dien IJzervreter op dezelfde wijze als bij den eersten bedwingt, volgt ook deze Reus hem en krijgt den tol te dragen.

Verder reizende, ontmoeten zij een Reus die in een meer vischt, met een zwaren buluh bêtung als hengel. 't Zelfde gesprek wordt gehouden, daarop de

Behalve den bijnaam Si Siow Kurur, „de Man met de Negen Kniegewrichten”, heeft Tou nTulus bij de Tou mEulu' nog den bijnaam Pikpik, naar het geluid dat hij des nachts maakt, waarmee hij jagers den weg wijst om wild te ontmoeten. Volgt men de richting van dit geluid, dan zal men zeker een stuk wild buit maken, daarom heeft Pikpik ook nog den bijnaam asu ne wa'ilan „de Hond der Goden”. De jagers hadden dan ook de gewoonte om van een gevangen stuk wild, dat in het bosch ontweid werd, een stukje van het rechter schouderblad Tou nTulus toe te werpen; bij verzuim van dit offer zou hij het bloed uit het wild zuigen, waardoor het zeer spoedig zou bederven. Tou nTulus bezit verder de macht zich zóó hoog uit te rekken, dat hij tot in de wolken kan reiken en zich zóó klein te maken, dat hij zich onder de de sukur (*Kaempferia rotunda* L., eene Zigimberacee met dikke kleine bladeren, die zoo laag bij den grond groeien, dat zij nagenoeg op den grond liggen; in 't Sang. heet deze plant kinsnlë, in 't Bis. kosol, Mal. tjëkur, Soend. tjikur, Mak. tjakuru'. Zie verder V. d. Tuuk, Kawi - Bal. - Ned. Wdbk. i. v. tjëkuh; blijkbaar is de eene vorm eene omzetting van de andere, maar V. d. Tuuk haalt er kartjura bij aan) kan verbergen. De bijnaam Pikpik doelt op het geluid dat T. T. 's nachts in de lucht dwalende maakt. Het is 't geluid van een nachtvogel, in 't Temboansch wordt het met pokpok weergegeven. Van Tou nTulus wordt nog verteld, dat hij van den berg Lokon, die vroeger zeer hoog was, een stuk heeft afgebroken en in het land der Tom Sea' neergezet. Dit is de huidige berg Klabat.

wedstrijd met den tol, dien de Reus 9 dagen en nachten moet doen draaien. Hij zet hem op met zulk een kracht, dat hij pas diep in den 9den nacht uitgaat. De taats van den tol woelt een gat in den grond, waaruit het water opkomt; door het draaien van den tol verhit, begint het zelfs te koken. Nu zet IJzervreter den tol op: met zulk een kracht draait hij, dat hij pas na 10 dagen en 9 nachten uitgaat: hij boort een put in den grond; de boomen, waartegen hij stoot, vallen neer, zelfs de stammen die door het touw, waarmee IJzervreter den tol opzet, bij het terugtrekken daarvan geraakt worden, breken door. Ook deze Reus volgt IJzervreter en krijgt zijn zwaard te dragen.

Met hun vieren gaan zij door, komen aan zee en vragen elkaar hoe lang zij kunnen zwemmen, achtereenvolgens verklaren zij 3, 6 en 9 dagen te kunnen zwemmen; IJzervreter zegt de zee te kunnen overzwemmen; zij gaan dus te water en houden resp. na 3, 6 en 9 dagen zich aan IJzervreter vast, die hen voort sleept tot aan de overzijde der zee. Op zee komen zij een grooten walvisch tegen; IJzervreter springt hem op den rug, hakt hem door en werpt met zijn zwaard het afgehakte stuk de lucht in, zoodat het ver weg vliegt.

Aan de overzijde gekomen, zien zij een huisje staan. IJzervreter zendt den eersten Reus om vuur te vragen. Hij vindt er eene oude vrouw, met een zwart gezicht, kroeshaar en een boos uiterlijk. De vrouw zegt hem zelf maar vuur van den haard te gaan halen; terwijl hij gehurkt voor de stookplaats zit, slaat de vrouw hem dood, want zij was eene heks (Boel. Songko). Na lang wachten stuurt IJzervreter den tweeden Reus en daarop den derden, wien het evenzoo gaat, zoodat hij zelf gaat kijken. De Oude Vrouw vliegt hem aan, krabt hem in 't gezicht, maar kan zijne harde huid niet openrijten. IJzervreter pakt haar nu bij haren kroeskop, slingert haar in de lucht, waarna zij ergens in de verte neervalt. Zijne gedoode makkers maakt hij weer levend.

Zij komen nu ook achtereenvolgens aan drie steden, waar het rottend stuk visch is neergevallen. Elk der drie Reuzen verdient hier eene prinses als vrouw, door het stuk er uit te wippen, met het zwaard van IJzervreter. Op het erf van elk zijner achtergelaten makkers plant IJzervreter zonnebloemen (bunga konde); als deze eensklaps verwelken, moeten zij hem komen helpen, want dan is hij in nood.

IJzervreter gaat nu alleen verder en komt aan eene stad, waarvan de inwoners allen zijn vermoord; overal liggen beenderen, de huizen zijn afgebrand. Hij legt zich te slapen, maar wordt telkens opgeschrikt door de geesten der gestorven inwoners, die hem komen storen. Nog zesmaal komt hij aan zulk eene uitgestorven plaats. De zevende stad is nog niet uitgemoord; toch zijn reeds 8 van de 9 dochters des konings door een Garoeda opgegeten; de negende zal het roofdier den volgenden dag komen halen. IJzervreter wil den Vogel bestrijden; hij laat de Prinses in een trom opbergen en neemt zelf hare plaats in, in een hoog vertrek met een venster, waar de Garoeda zijne prooi zal komen halen. Niet lang daarna komt het zeven-koppig monster aan; IJzervreter daagt hem uit; de

strijd wordt op den volgenden dag bepaald, op een groot veld, waar één boom staat, de verblijfplaats van den Garoeda. Op de vlakte staan talrijke benden, krijgsgevangenen van den Garoeda uit de door hem verwoeste steden. Bij 't begin van den strijd slaat IJzervreter den Garoeda een vleugel lam, waarop de Garoeda zijne lieden laat vechten. IJzervreter slaat ze wel dood, maar telkens wekt de Garoeda hen weer op, door ze met zijn vleugel te bewaaien. Zoo gaat het twee dagen lang; IJzervreter is uitgeput; de zonnebloemen op de erven zijner vroegere makkers verwelken; zij snellen hem te hulp, rukken den boom uit, waarop de Garoeda zit, slaan er eerst den Vogel, daarop zijne benden mee dood. IJzervreter trouwt de Prinses en wordt Koning; zijne vroegere makkers blijven hem als hun heer erkennen.

III. De held van de Pakëwa'sche lezing van dit verhaal heet, evenals in de Dano'sche, Si Tjombangën. Om zijn onverzadelijken eetlust zoeken zijne ouders hem van kant te maken. Zijn vader neemt hem mee om garnalen te vangen en laat een steen op hem vallen; hij brengt hem terug; een ander maal laat hij een boom op hem vallen, dien brengt hij eveneens aan zijne ouders. Ten derden male neemt de vader hem mee om muizen te vangen, om ze op te eten, en terwijl hij Kombangën een muizegat zoo diep laat uitgraven, dat hij er zelf geheel in verdwijnt, werpt hij een zwaren steen op hem. Ook dien brengt de knaap terug.

Hij vindt het echter geraden maar weg te loopen van zijne ouders en treft op zijn tocht een zekeren Warai (m) aan, met wien hij een wedstrijd in 't tollen aangaat. Warai's tol draait 2, Kombangën's tol 3 dagen, zoodat Warai het verliest en hij Kombangën als dienaar volgt. Daarop komen zij Pësik watu (n) tegen, met wien Kombangën een wedstrijd houdt in het met de vingers wegknippen van steenen. Kombangën zuivert op die wijze een geheel veld van steenen, Pësik Watu volgt hem als dienaar. Daarop overwint K. een zekeren Wana Toka (o) in het wegschoppen van bergen, Sumësësëp Wunong (p) in het leegslurpen van een vijver, door dien weder zóó vol te pissen, dat er eene rivier uit loopt, en ten slotte een zekeren Warimbing, die een steen naar boven werpt, zóó hoog dat hij pas na één dag naar beneden valt, door hem nog hooger te werpen, zoodat hij pas na twee dagen weder op den grond komt. Na gezamenlijk verder te zijn getrokken, leggen zij op 9 bergen en 9 dalen een tuin aan: Warai ontgint, Kombangën werpt de boomen om; Warimbing verwijdert ze, Pësik Watu ruimt de steenen op en maakt er een omheining van; Sumësësëp drinkt de plassen leeg en Wana Toka plant maïs. Na den oogst trekken zij verder en komen aan zee, zij zwemmen evenals in I en II over en komen achtereenvolgens aan 8 verlaten

(m) Warai, Pak, „tol”: in het Dano'sch een ander speeltuig.

(n) Pësik Watu, zie boven over Pëtik Watu.

(o) Wana Toka, zie boven over Wonor Toka

(p) Sësep „opslurpen, opdrinken; „Wunong”, dal tusschen twee bergen, waar zich water verzamelt.

steden, uitgemoord door een Negenkoppigen Vogel (Si Siow Rokos genaamd). In de negende stad treffen zij nog juist een meisje aan, de laatst overgeblevene, die den volgenden dag door den Vogel zou worden opgegeten. Kombangën en zijne gezellen dooden hem, door hem zijne 9 koppen af te slaan, ieder zijner makkers één en Kombangën vier. Hij trouwt daarop het meisje, maakt de bewoners der uitgemoorde steden weder levend, wordt zelf heer van vier steden en benoemt zijne gezellen tot hoofden in de vijf overige.

Van al deze verhalen is het Boeloesche dus 't volledigste. Met de hier verzamelde gegevens mag men de onderstelling wagen, dat het verhaal uit de Minahassa, over de Ternataansche eilanden en wellicht ook Banggai naar de Oostkust van Midden-Celebes is gekomen en door de To Tora'oe naar de Zuidkust der Tominibocht is overgebracht. Dit geldt natuurlijk alleen het tot nog toe besproken gedeelte; de rooversverhalen, die nu volgen, zullen, wat de zeeroovers betreft, zeker ook wel reeds in het Ternataansche er aan zijn toegevoegd, maar de lucht-rooversverhalen (oorspronkelijk of overgenomen) zijn in hunne voorstelling echt Toradja'sch, zooals beneden zal blijken.

Na den strijd nu met de Guruda's gaat Sese nTaola tot zevenmaal toe eerst ééne maand, dan twee maanden en telkens eene maand langer slapen, ten laatste dus zeven maanden. In dien tijd gaat zijne tanoana op reis en zijne vrouw bewaakt zijn lichaam; hij heeft dan ook telkens vooraf aan haar kennis gegeven over hoeveel maanden hij zal ontwaken. Al de zeven keeren dat hij slaapt, komt een vorstelijke Roover uit de lucht zijne vrouw wegnemen; bij 't naderen van het gevaar tracht Lemo nTonda hem telkens te wekken, maar het gelukt haar niet, hij heeft den tijd van 't terugkomen zijner tanoana bepaald en die is nog niet gekomen. Lemo nTonda kruipt nu in hare kist en sluit die van binnen af zij wordt telkens met kist en al door den aanvaller geschaakt, maar ook steeds; door Sese nTaola teruggehaald, nog voordat zij de kist verlaten heeft. Bij het terughalen zijner vrouw wordt hij geholpen door Datu mPoiri, „Windvorst”, die op den Wind door de lucht vaart en Sese nTaola brengt waar hij wezen moet. Zijne zuster, Gili mPinebetu'e, die bij de Oude Vrouw is achtergebleven, is n. l. in dien tusschentijd met den Windvorst gehuwd.

De aanvallers van Sese nTaola dragen de volgende namen:

1. Datu nTo Wawo Jangi (16) „de Vorst der Bovenlucht.”
2. Datu nTo Mata Eo, „de Vorst van den Zonsopgang.”
3. Datu nTo Kasojoa, „de Vorst van den Zonsondergang.”
4. Datu mPajompo Jangi, „de Vorst van het Noorden.”
5. Datu mPajompo Jangi, „de Vorst van het Zuiden.”
6. Torokuku mBetu'e „de Sterrenvogel.”
7. Momata Tibu „Plas-oog.”

(16) To Wawo Jungi duidt zoowel de bevolking van het gebied, als het gebied zelf aan.

Dit zijn namen van lucht-bewoners, dus geesten, die in de vertelling weĳ niet anders dan als aardsche helden optreden, maar die toch op dezelfde wijze moeten bereikt worden als alle andere luchtbewoners. Ter vergelijking diene de wijze, waarop de Toradja'sche priesteres hare ziel naar de Bovenwereld laat gaan, om aan Pue di Songi de tanoana van een zieke te gaan vragen. Dit wordt vermeld in eene lange litanie, in aard geheel overeenkomend met de Augh olo balian, door Hardeland achter zijne Dajaksche Spraakkunst uitgegeven.

De priesteres begint om rijst, ei en kip te vragen; deze drie zaken worden gekookt (de tanoana wordt vrij gemaakt), om de tanoana daarvan aan den Hemelheer, Pue di Songi, als geschenk te kunnen aanbieden. Daarop kruipt de priesteres onder een groote foejasarong (17) en gaat voort met haar gezang, dat steeds met gesloten oogen wordt voorgedragen. Er wordt dan vermeld hoe zij hare tanoana langs de stijlen van de rookvliering tot op den nok van 't dak laat klimmen en daar de met haar bevriende luchtgeesten wurake (18) roept, en wel een dien zij speciaal bij name kent en die haar altijd op hare luchtreis begeleidt. De geroepen geleidegeest verschijnt dan ook en met zijn hulp komt de priesteres in het land der wurake aan. Daar stijgt zij in een prauw, n. l. den Regenboog (poragia), zij en de wurake in 't midden; roeiers en stuurman die hen overbrengen zijn slaven der wurake, krijgsgevangen gemaakt in den oorlog met vijandige geesten, vooral Di Malele. Is de prauw bemand, dan wordt de wind geroepen en deze voert haar naar het rijk van Pue de Songi. Daar aangekomen, laat de priesteres zich aandienen, bezoekt den Hemelheer, biedt haar offer aan, ontvangt de gevraagde tanoana terug en stort die op het hoofd van den zieke uit.

Als Sese nTaola ontwaakt (19) en zijne vrouw niet vindt, waarschuwt hem een amulet (sima², uit het Boeg.) dat zij door dezen of dien roover is geschaakt. Sese nTaola roept nu zijn zwager, den Windvorst, die op den wind komt aanvaren; nTaola neemt naast hem plaats en zoo komen zij achtereenvolgens bij de verschillende roovers aan. Datu mPoiri, de Windvorst, is dus voor Sese nTaola wat de wurake voor de Toradja'sche tadu (priesteres), de Sangiang voor de Dajaksche balian is. In het land van den roover gekomen, daagt Sese nTaola dezen uit tot een tweegevecht, overwint hem en pakt de kist met zijne vrouw er in mee, die tusschen hem en Datu mPoiri in gezet wordt, als zij weder door den

(17) Pelawo genaamd en beschreven in „Geklopte boomschors als kleedingstof op Midden-Celebes” door N. Adriani en Alb. C. Kruijt, dat in de 4e aflevering, 1901 van 't „Internationales Archiv für Ethnographie” zal verschijnen.

(18) De stam van dit woord is rake, Mal. en Daj. daki, Negr. dakai; Bar. mandake „bergen beklimmen,” rakeani „Zolder”. Wu- is id. met wu- in wutongo = tongo, „rug”, wurongko „de veeren opzetten”, vgl. rongko „trillen, rillen”, of het duidt een snelle, opwaartsche beweging aan, zooals ons „joep, hoep,” zoodat wurake zou bet. „joep! naar boven”.

(19) Bar. menâ, stam nâ, id. met Mal. en Jav. njawa, Mak. en Boeg. id. en nawa „nadenken”, Boeg. ininawa „ademhaling.”

wind worden teruggebracht. Den zevenden keer wordt Sese nTaola gedood, maar door Lemo nTonda weer levend gemaakt, doordat zij hem besprenkelt met water uit een gouden kom, waarin zij een ring heeft gelegd. In zijn laatsten strijd met de Guruda's is het evenzoo gegaan; beide keeren had Lemo nTonda hem reeds gewaarschuwd dat het mis zou loopen, daar hij zich onbehoorlijke woorden had laten ontvallen.

Als Sese nTaola in het dorp van den schaker zijner vrouw aankomt, ligt deze steeds te slapen; hij wordt dan gewekt door zijne zeven vrouwen, alle vrouwen van anderen die hij geroofd heeft. In de wurake-litanie ligt Pue di Songi, die de vermiste tanoana heeft geroofd, ook steeds te slapen, wanneer de tadu en de wurake aankomen; hij wordt dan door een zijner slaven gewekt.

Nadat Lemo nTonda zevenmaal is geroofd en teruggebracht, wordt Sese nTaola met rust gelaten; Datu mPoiri en zijne vrouw komen nu ook bij hem wonen en met hetzelfde middel als waarmee Lemo nTonda haar man heeft opgewekt, maakt zij hare ouders en de gansche bevolking van het door den Guruda uitgemoorde dorp weder levend. Daarop moet, op zijn Mohammedaansch, een podo'a-salama plaats hebben, naar de opvatting der Mohammedanen uit de Toradja's, een feest tot bevestiging der pas herkregeen tanoana, waarbij het reciet, dat na den avondmaaltijd wordt verricht en waarnaar niemand luistert, de heilbrengende plechtigheid is. Het feest wordt zeer juist beschreven, naar het gewone verloop der podo'a-salama's van de strand-Toradja's. Eerst wordt de buffel opgevangen en alles in gereedheid gebracht om de vleeschmassa te koken; daarna wordt een labe (hieronder wordt verstaan iemand die het onderwijs in 't koran-reciteeren, mangadji, tot het einde gevolgd heeft), om de engko mpontjambale, „de fratsen van het ritueel-slachten”, te verrichten. De labe komt en spreekt Sese nTaola aan met kabosenja, juist zooals de Parigiërs of de Todjoërs steeds de dorpshoofden der Toradja's aanspreken, terwijl de stamgenooten of de stamverwanten hem met een verwantschapsnaam noemen. Den dag vóór het feest wordt gekookt en op den eigenlijken dag (matanja) worden er op nieuw labe's van het zeestrand gehaald, ten getale van 18 (sampuju uaju, om te rijmen op rajamu, bl. 45, 1e coupl.), die hun kora'a pai barasandji meebrengen. Dit laatste woord is de Boeg. uitspraak van Barzandji, voluit Dja'far al Barzandji, de auteur van twee maulids, één in gerijmd proza, één in dichtmaat. (20) De voordracht behoeft

(20) Snouck-Hurgronje, „De Atjèhers“, I. 226. Dr. Matthes geeft in zijne Makassaarsche en Boegineesche Woordenboeken op barasandji de mededeeling dat deze benaming van het bedoelde Geboorteverhaal, ontleend is aan de daarin voorkomende woorden *جعفر من الى البرزنجي نسبته*. Dit is minder juist; het verhaal heet Barzandji, omdat al Barzandji de auteur is, maar het slot van het proza maulid vormt een gebed in gerijmd proza, waarin o. a. voorkomt: *واغنى لنا سح هذه اليرود المحبرة المودية جعفر من الى البرزنجي*: „en vergeef den wever dezer gestreepte maulid mantels, Dja'far, wiens genealogie en afkomst door den naam al-Barzandji wordt uitgedrukt”. Op Java noemt men dezen maulid Bardjandji of zelfs berdjandji. Deze mededeeling dank ik aan Dr. Snouck Hurgronje.

niet juist uit het Geboorteverhaal geweest te zijn, daar gewoonlijk bij het maulid nog andere do'a's en sikiri's zijn ingebonden en men het geheele boek barasandji noemt, en mobarasandji het voordragen van wat ook uit dien bundel.

De ontvangst dezer labe's, met anders bij de Toradja's geheel ongewone plichtplegingen (voeten wasschen, tabe zeggen, complimenten maken van weerszijden) is zeer goed beschreven; typisch zijn ook de uitvoerige bevelen van Sese nToala aan zijn slaaf, die aan de gasten den indruk moeten geven dat er goed voor hen gezorgd wordt, maar die op feesten geheel onnoodig zijn, omdat bij zulk een gelegenheid ieder weet wat hij doen moet. Na het eten komt het verzoek van den gastheer om „een beetje te barasandjiën”. Deze plechtigheid moet tevens dienen om het huwelijk van Sese nToala en Lemo nTonda en dat van Datu mPoiri en Gili mPinebetu'e te bevestigen. Na afloop van het reciet gaat men slapen. Den volgenden morgen wordt het vroegmaal reeds tijdig bereid, en als het eten is opgedragen, worden de labe's verzocht hunne do'a uit te spreken, daarna houden allen de handen op, „en zeggen hami in hunne handen, als besluit der do'a” (ndahami palenja, kapura mpombasa). De labe's krijgen een stuk rauw buffelvleesch mee en haasten zich naar huis.

Nu volgt de tocht naar de ouders van Datu mPoiri en naar die van Sese nTaola; deze geschiedt op een wonderschip, dat den naam „Koperhuid” (Lapi Tambaja) draagt en dat vanzelf vooruitgaat, als men op de trommen en gongs slaat. Dit wondervaartuig heeft Sese nTaola gebouwd bij zijn grootvader To randa Ue, „de Man die in 't water woont”, dus bij het hoofd der watergeesten. Daar had zijn tanoana verblijf gehouden, al die maanden dat zijn lichaam sliep, terwijl men hem zijne vrouw ontroofde. Nu had hij het maar te roepen en daar kwam het schip aan; met hunne vrouwen en gevolg gaan de beide zwagers aan boord, men slaat de trommen en gongs en het schip vliegt voort. Met een verreijker ontdekken zij nu zeeroovers, die hun tegemoet varen. Zeven maal wordt nu ook weder hun schip aangevallen en wel door:

- 1 To Karô Udja, „de Man van het Regenverblijf”.
- 2 Ligi nToja, „Schommeldraai”.
- 3 Bangka Rondo, „Zwervende schip”. Van dezen naam is het eerste gedeelte het bekende M. P. bangka, wangka, wanga, waka, „boot, scheepje”, waarsch. ook de stam van Bar. duanga; Boengk., Morisch, Moena'sch hebben bangka, Lalakisch obangga. De kwalificatie rondo is de stam van de uitdrukking karo-ndo-rondo, „altijd maar rondlopen”, zooals kinderen die niet stil kunnen zitten, of menschen die geen rust in zich hebben. Men gebruikt zelfs spreekwoordelijk de benaming tau bangkarondo voor „woelwater”. De naam is dus zeer geëigend voor een zeeroover.
- 4 Sandopo Dada, „Vademborst”, wordt ook beschreven als een reus met een borst van een vadem (ropo) breed.
- 5 Mobangka Tae „met een prauw van ebbenhout”. Dat men de beteekenis

van bangka niet meer verstaat in 't Bare'e, blijkt uit de beschrijving van dezen zeeroover (bl. 55): „zijn rug was van ebbenhout, zoo zwart als een aap”.

6 Mobangka Labu, „met een ijzeren schip”, aldus beschreven: „zijn rug was van ijzer; als men op hem schoot, keerde hij u den rug toe, en 't ging er niet door heen, als een schildpad met hare schaal.” Ook hier is dus bangka misverstaan.

7 Patiri Malela „Staalgieter”, Boegineesch, een der weinige niet Toradja'sche namen uit dit verhaal. Malela is bij de Toradja's wel bekend, in de bet. „vuurstaal, het stukje staal dat bij den vuurslag wordt gebruikt;” met het artikel is de naam van de Boegineezen overgenomen. Van dezen held wordt verteld dat het dak zijner prauwhut van staal was.

Daar Sese nTaola zich weder ongepaste woorden heeft laten ontglippen, sneuvelen hij en zijn zwager Datu mPorri tegen Patiri Malela; ditmaal worden zij door hun eigen vaarttuig weder in 't leven geroepen.

Na deze zeven ontmoetingen doorstaan te hebben, kunnen zij ongehinderd doorvaren en komen zij bij de ouders van Datu mPoiri; thans blijkt dat deze als kind door den wind aan zijne ouders ontvoerd was. Na de herkenning volgt de voorstelling van Gili mPinebetu'e aan hare schoonouders, waarbij volgens de verplichte adat geschenken worden gegeven: voor het boven komen, voor het gaan zitten en bij het sirih pruimen. Daarna wordt nog een do'a salama gehouden, waarvoor Datu mPoiri met den wind een labe van 't strand haalt, en kort daarop wordt de reis weder voortgezet naar de ouders van Sese nTaola, wier dorp, evenals dat van de ouders van Datu mPoiri, onder een ban is sedert het verdwijnen van den zoon van het hoofd. Nadat de boete is vastgesteld waardoor de vrede tusschen ouders en kind is gesloten, worden de aangekomenen nog met goud bestrooid en gaan zij het dorp hunner ouders binnen. Niet lang daarna krijgen Lemo nTonda en Gili mPinebetu'e elk een zoon, Motanda Eo en Motanda Wuja. Ook voor deze kinderen wordt een do'a salama gevierd. Nadat de kinderen groot geworden zijn, worden ze besneden. Tanda Eo, Sese nToala's zoon, toont nu zijne voor naamheid door verbazend lastig te zijn. Op het feest zijn zeven Bidadari's gekomen; een van haar zal hem helpen zijn toilet te maken, maar hij wil alleen geholpen worden door Tarandâ (22), een meisje dat met hare grootmoeder woont op Tana Kaloeloe, „het Hangende Land”. Datu mPoiri gaat haar met den wind halen en zij helpt nu Tanda Eo om zijn haar te wasschen. Nu moet hij gebaad worden door een labe, maar hij wil door niemand anders besproeid worden dan door een Arabier uit Mekka (Tua ri Maka). De Windvorst moet dezen dus ook nog gaan halen en daarna heeft de besnijdenis plaats.

(22) Randâ, Par. „maagd”, blijkens de lange uitspraak van den klinker der laatste lettergreep, een gereduceerde vorm, dus te vergelijken met Boel. raraha, Tag. Bis. dalaga,

Niet lang na afloop van het feest, openbaart Tanda Eo aan zijne moeder zijne liefde voor Tarandâ. Er is geen bezwaar tegen het huwelijk en dit zal dan voltrokken worden volgens den adat van het mebolai, beschreven door den Heer Alb. C. Kruijt, in het Tijdsch. Bat. Gen. XLI, bl 88 (1899). De tocht gaat naar Tana Kaloe-loe, het in de lucht hangende eiland, dat in de wurake-litanie Banggai lanto, „het Drijvend Eiland”, heet en waar de priesteres op haren tocht per regenboog door de lucht ook aanlegt. (23) Ook Tanda Eo en zijn gezelschap gebruiken den Regenboog als vaartuig.

De regels waarmee hij geroepen wordt (bl. 75, 13e couplet)

Poragia ntapodjaja, kila ntapoa'ajawa, luiden in de wurake-litanie :

Poragia kuposala, kila kapoa'ajawa, en zijn dus precies overgenomen, alleen de wurake-term sala is door het dagelijksche djaja, „weg”, vervangen en het voorgevoegde pron. 1e pers. mv. incl. (nta-, verkorting van kita) heeft het enkelv. ku- van den wurake - regel vervangen. De beteekenis is: „Den Regenboog hebben wij tot weg (voertuig), den bliksem tot leuning.

In de nabijheid van Tana Kaloe-loe gekomen, geven zij hunne aankomst door gewerschoten te kennen, naar de gewoonte van de genoemde wijze van huwen. Kort daarop worden zij tegengehouden door een Sumajai, (24) een vallende ster, die in den regenboog bijt en eerst loslaat, nadat men van uit den regenboog goud gestrooid heeft. Dit wordt ook weer zevenmaal herhaald; telkens worden de tegenhouders door goud strooien bevredigd en gaat men weer voort, de trommen en gongs slaande om den regenboog voort te drijven, zooals te voren bij het schip „Koperhuid” geschiedde.

Eindelijk komt men aan in het dorp van Tarandâ en gaat in de lobo en niet in het huis van Taranda's ouders, want de beide partijen bij eene huwelijks-voltrekking zijn nooit in hetzelfde huis. Van uit het huis der bruid worden zij van het noodige voorzien door zeven dienaressen, over wie beneden nog zal gesproken worden. Het huwelijk wordt verder op de gewone wijze gesloten. Den volgenden dag gaan Sesa nTaola en Lemo nTonda terug, maar Tanda Wuja blijft achter en wordt door zijn neef Tanda Eo eenigen tijd later uitgehuwelijkt. Na

(23) Een nog niet door mij vermeld Nggasi-verhaal spreekt ook van dit lucht-eiland. De Reiger, den Spookaap willende beetnemen, wijst hem op het avondrood en zegt: „Ziet ge daar ginds 'Tana Kaloe-loe? Daar groeien vele frambozen, de geheele lucht heeft er een rooden weerschijn van.” „Ach, smeekt de Spookaap, breng mij daarheen, ik heb zoo'n trek in frambozen.” — „Houd mij dan aan mijn hals vast, dan breng ik u er.” De Reiger vliegt op, zóó hoog, dat de Spookaap de aarde niet meer kan zien, zegt dan den Spookaap zich niet zoo stijf vast te houden en schudt hem af, zoodat hij naar beneden valt.

(24) Dit woord bevat het infix um- en waarsch. 't suff. -i; als grondwoord blijft dan over saja, id. met salat „mis, fout, schuld” en in 't algem. weer te geven met „iets dat er langs gaat, buiten den rechten weg geraakt”; als men bijv. water in een ander vat overschenkt, dan heet hetgeen er langs loopt sajanja, een bij-arm van eene rivier is sajanja; saja ndaja wordt gebruikt in de beteekenis van „twijfel”, daar het iets is wat „langs het begrip” gaat, barée kusaja, „ik twijfel niet,” d. i. het gaat niet langs mij, of zooals de Toradja zegt, „ik ga er niet langs.” Vallende sterren zijn dus saja's, „afwijkingen” van de gewone sterren.

eenigen tijd wordt Tarandâ zwanger en men oordeelt het noodig, een feest voor haar te vieren, het zoogenaamde momparilangka of groot-powurake, waarbij de zieken in eene feesthut (langka) zitten. Op dit feest komt ook Matia Eo, die de oudere zuster van Tanda Eo is, want toen zijne moeder Lemo nTonda voor 't eerst menstrueerde en den doek, waaraan haar bloed kleefde, in 't water had geworpen, had haar grootvader, die op de Zon woonde, dit genomen, het tot een kind opgevoed en in de Zon geplaatst (25). Op dit meisje wordt Tanda Eo verliefd. Spoedig daarop bevalt zijne vrouw, maar hij kijkt naar vrouw noch kind om, daar hij zijne zinnen op Matia Eo heeft gezet, hij gaat haar vragen, maar haar grootvader staat het niet toe; zij is zijne eigen zuster. Tanda Eo keert per regenboog van de Zon, via Tana Kaloe-loe naar de aarde terug en gaat zijne zinnen verzetten met de zonen der zeeroovers, die zijn vader vroeger hebben aangevallen, te beoorlogen. Bangkarondo's zoon wordt niet genoemd, maar in de plaats daarvan is de laatste i Anakoda ri Tarinate, „de Chineesche koopman (26) van Ternate”, die voor de gebroeders Tanda Eo en Tanda Wuja onoverwinnelijk is. Anakoda ri Tarinate heeft n. l. een harnas van vuur aan, maar de beide broeders kleeden zich in water-harnassen. Nu daalt Matia Eo uit de Zon naar de aarde, in een hoed, haar gewone voertuig, met een haan, Manu Tadia, (27), die een paar jonge kokosnoten aan zijne sporen draagt, waarmede zich de broeders verkwikken. De njawa, den levensgeest van Anakoda ri Tarinate, heeft zij reeds weggenomen en dien van Tanda Eo in een amulet overgebracht en zoo wordt de Anakoda gemakkelijk door de beide broeders doodgestoken.

Na deze krijgstochten wil Tanda Eo zijn plan doorzetten, om Matia Eo te trouwen. Zijne ouders trachten hem er af te brengen, maar hij houdt vol en trouwt zijne zuster. Nu verdorren de boomen en verzinkt het land in het water dat vanzelf opborrelt, zoodat hij door zijne ouders wordt verlaten en zelf een goed heenkomen moet zoeken.

Hiermede eindigt het verhaal. De verteller zeide dat hij het echte slot niet kende en dat dit ook geheim moest blijven. Bij het voordragen van het laatste gedeelte moest hij getrakteerd worden en gaven we elkaar op Moslimsche wijze de hand, om elkaar gerust te stellen, „dat er geen verkeerde dingen gezegd waren”.

(25) Napomatia ri eo; in 't algemeen wordt met matia de kostbare kern van iets bedoeld, die doorgaans in den vorm van een bezoarsteen in verschillende dingen gevonden wordt. De parel in een oester heet ook matianja en dus moet matia eo de lichtende kern der zon beduiden.

(26) Chineesche kooplieden worden in de Tomini-bocht algemeen anakoda, hunne werklieden mantaroso genoemd, daar vroeger de Chineezen van Gorontalo met hunne schoeners langs de kust voeren om handel te drijven en dus inderdaad anakoda's waren. Toen zij zich later aan de kust vestigden, bleven zij dien naam behouden.

(27) Manu Tadia is de naam van een zeer grooten haan, een wonderhaan, in het bezit van bijzondere personen in de verhalen. Vroeger heeft hij op aarde geleefd, thans is hij aan den heme l te zien; als Sterrebeeld heet hij Tamangkapa of Mangkapa, en de Toradja's richten zich naar den stand van dit beeld tot het bepalen van de datums van hun landbouwkalender.

De stukken waaruit het verhaal is samengesteld, zijn voor een gedeelte van vreemden oorsprong, maar de bewerking is zoo geheel Toradja'sch, dat het geheel zonder bedenken tot de letterkunde der Bare'e-taal kan gerekend worden.

De deelen waarin het geheele verhaal kan uiteengenomen worden zijn dan deze:

- Bl. 1—6, geboorte van Sese nTaola, zijne vraatzucht, pogingen zijner ouders om hem om te brengen; hij gaat de wijde wereld in, doet onderweg gezellen op, die elk eene prinses trouwen.
- „ 7—13. Sese nTaola bevrijdt Lemo nTonda van den aanval van 7 Goeroeda's, die hij alle doodt; daarop trouwt hij haar.
- „ 14—39. Lema nTonda wordt zevenmaal geroofd en telkens door Sese nTaola teruggebracht, nadat hij de roovers vervolgd en verslagen heeft, bijgestaan door zijn zwager, den Windvorst, die hem door de lucht vervoert. Daarna gaan zijn zwager en zuster bij hem wonen.
- „ 40—47. De beenderen der voormalige inwoners van het door de Goeroeda's uitgemoorde dorp, waar Sese nTaola thans woont, worden in 't leven teruggeroepen; ter bevestiging van hun leven wordt een groot feest gegeven.
- „ 48—67. Tocht van Sese nTaola en Datoe mPoiri naar hunne ouders met een wonderschip; zeven gevechten met zeeroovers die hen aanvallen. Terugkomst van Datoe mPoiri bij zijne ouders, gevierd met een feest, wederzien van Sese nTaola en zijne ouders, die voor het hem vroeger aangedane onrecht eene boete betalen.
- „ 68—73. Geboorte en besnijding van Sese nTaola's zoon Tanda Eo en van Datoe mPoiri's zoon Tanda Woeja.
- „ 74—79. Tocht naar Tana Kaloë-loë per regenboog, om Tanda Woeja uit te huwelijken.
- „ 80—82. Feest tot herstel der ziekte van Tarandâ, ongeoorloofde liefde van Tanda Eo voor zijne zuster.
- „ 83—84. Zeerooftocht van Tanda Eo en Tanda Woeja.
- „ 85—86. Bloedschendig huwelijk van Tanda Eo met zijne zuster, tengevolge waarvan de natuur wordt verstoord, zoodat hij zich met zijne vrouw moet verwijderen naar onbekende streken.

Alleen het eerste gedeelte heb ik bij de echte Toradja's teruggevonden. Van de andere gedeelten kan men alleen van de zeeroovers-episoden met zekerheid zeggen dat zij zijn overgenomen.

Ten slotte kunnen hier nog een paar figuren uit de Bare'e-letterkunde worden besproken, die wel in dit verhaal niet op den voorgrond treden, maar die men toch in de meeste verhalen terugvindt en wellicht ook in de letterkunde der naast verwante Indonesische volken. Kenners daarvan zullen waarschijnlijk eenige der reeds bovengenoemde en der hier na te noemen typen in de hun bekende verhalen terugvinden en, naar ik hoop, aan de vergelijkende studie der Indonesische let-

terkunde den dienst bewijzen van hunne ontdekkingen bekend te maken. Mededeelingen van dien aard kunnen een betrouwbaar hulpmiddel zijn ter bepaling van de herkomst van allerlei verhalen-reeksen, en meerdere zekerheid geven, om te oordeelen over het al of niet oorspronkelijk zijn van een verhaal of eene reeks verhalen bij de volken van Indonesie, van wier letterkunde reeds iets bekend is.

Boven zijn reeds besproken: de Oude Vrouw (i Bangkele Tu'a), Ta nTolo en Indo i nTolo, de Guruda, de Pajowi en het Hangende Land (Tana Kaloe-loe).

De personen die het allereerst in dit verhaal gemeld zijn, heeten Ta Datu en Indo i Datu „Vader (28) en Moeder van Datoe”. Datu, de hoogste van de titels in de Barée-taal, wordt thans nog alleen van den beheerscher van Loewoe (i Datu ri Palopo, i Datu ri Luwu) en van den Morischen vorst te Patasia (i Datu ri tana) gebruikt. Maar in de verhalen is Datu „de Konings-dochter, de Prinses”, om wie het te doen is, die de vrouw van den prinselijken avonturier wordt, ten spijt van talrijke voorname vrijers. Ta Datu en Indo i nDatu zijn hare ouders en daar Datu en haar ridder de hoofdpersonen van 't verhaal zijn, komt hun slechts de bescheiden rol van vader en moeder der Prinses toe. Alleen zoolang die nog niet geboren is, treden zij wat meer op den voorgrond, ook als zij moet uitgehuwelijkt worden en Ta Datu dus moet optreden. Langzamerhand zijn Ta Datu en Indo i Datu de benamingen geworden voor alle vorstelijke ouders, wier kinderen een rol in 't verhaal spelen. Zoo heeten bijv. de ouders van Sese nTaola, van Lemo nTonda, van Datu ni Poiri, de hoofden van al de zeven dorpen, die Sese nTaola met zijne makkers bezoekt, Ta Datu en Indo i Datu.

Bepaalde karaktertrekken hebben deze personages niet; van Indo i Datu, de moeder van den held, wordt voornamelijk medegedeeld, dat zij een dwazen wensch doet ten opzichte van het kind waarop zij hoopt, zooals reeds boven is gezegd.

Eenige figuren die bij Ta Datu behooren, zijn zijne getrouwe dienaren Sumboli, Lagoni of Lajagoni en Sungko nTada, waarbij soms voor de grap nog andere slaven met dubbele namen zijn gevoegd, die weder elk een makker hebben, die hun omgekeerden naam draagt. Zoo heeft dus in sommige verhalen Sungko nTada een Tada nTjungko tot gezel en zijn er, behalve Dungka Nontju, Koe Limbu, Watu Bengo en Tabo Lempe, ook nog Nontju Dungka, Limbu Koe, Bengo Watu en Lempo Tabo, die alleen dienen om de hoorders eens te doen lachen. Sumboli, Lagoni en Sungko nTada zijn de typen van Toradja'sche erfslaven, wier voorouders de voorouders van hunnen heer reeds dienden, en die om hunne bruikbaarheid en betrouwbaarheid en in voortzetting van de familie-tradities, door hunnen heer met allerlei belangrijke zaken worden belast, bijv.

(28) Ta, verkorting van tama, wordt thans meestal als teknonymische benaming voor de Oom van een kind gebruikt; als benaming van den Vader is het ouderwetsch. Ook Indo is een ouderwetsche benaming voor „moeder”, thans zegt men meestal nene, ine.

het overbrengen van bevelen, uitnoodigingen of oproepingen. Sumboli beteekent „onderste-boven”; hoe hij aan dezen naam komt, blijkt uit een Parigisch verhaal, waarin hij wordt voorgesteld op omgekeerde voeten te loopen, met de zolen naar boven. Volgens andere voorstellingen is hij raank: zijn eene voet is groot, hij kan er een waringin mee omschoppen, zijn andere voet is klein als een vinger. Sumboli is ook wel eens, afwisselend met Ta Datu, in de dierenverhalen de mensch, bij wien de dieren van tijd tot tijd hulp gaan vragen. Zoo bijv. in het bekende verhaal „De Aap en de Schildpad”, die de pisangs gaan planten en daartoe de spruiten der pisangs van Ta Datu gaan vragen. Als later de Apen een buffel moeten hebben, gaan zij dien aan Sumboli vragen. In de raadsels is Sumboli de eigenaar van hetgeen dat geraden moet worden; ook wordt zijn naam vaak in de plaats gesteld van hetgeen de oplossing van 't raadsel is, bijv.: „Een buffel van Sumboli, wiens voetstappen niet te zien zijn” (een vlinder), of „Sumboli draagt een lijfband en toch is zijn middel niet ingepend” (een draagmand van sago-bladscheede, om welks middel altijd een rotan-band is gevlochten), of „Sumboli heeft een kleurigen schaaingordel, dien hij niet wil verkoopen” (de regenboog), enz. De Parigiërs hebben daarvoor in hunne raadsels reeds i Pue Nabi of i Nabi Mohama in de plaats gezet. Van Lagoni ken ik de beteekenis niet. Sungko nTada, de eenige van de hier genoemden, die in dit verhaal voorkomt, beteekent „schuin of schrap staande schoorbalk”: Sungko is „stut, schoorbalk”, tada, stam van mentada, schuin staan, zooals bijv. een been dat men achterwaarts plant, als men zich schrap zet; van daar dat to mentada eene omschrijving van sungko is.

Bidadari's zijn in de Toradja'sche verhalen zeldzame verschijningen; zij dienen doorgaans enkel tot opsiering en zijn bijv. in Sese nTaola niet anders dan mooie meisjes, die in 't geheel geen rol spelen. Maar er zijn een paar trekken, die in Javaansche widadari-verhalen voorkomen, welke men terugvindt bij zuiver Toradja'sche figuren, zoodat men zich zeer goed zou kunnen voorstellen, dat over eenigen tijd deze personen in de verhalen door bidadari's zullen vervangen zijn. Zoo zijn er bijv. verhalen van menschen in dier-omhulsel, die dit uiterlijk gewaad afleggen, wanneer zij gaan baden, en dan als mooie meisjes te voorschijn komen (29); als die dierenhuid haar door een man ontstolen wordt, kan hij haar dwingen zijne vrouw te worden. Ook een verhaal, waarin eene vrouw door middel van een van boven neergelaten draagstoel in den hemel wordt opgenomen, 't geen in een der Sangireesche verhalen van eene widadari wordt verhaald, is reeds vroeger door mij genoemd. (30)

De andere eigenschap der Indonesische bidadari's (31), om het dagelijksch voedsel op wonderlijke wijze uit één blad of uit één aar te vermenigvuldigen, is uit

(29) Van deze verhalen zijn er eenige genoemd in Tijdschr. Bat. Gen. dl. XL, bl. 368.

(30) Ibid. bl. 372.

Vgl. de door Pleijte aangehaalde verhalen in zijn opstel in het Veth-album.

het echt Toradja'sche verhaal van Tale Tandami bekend (32). Een weduwe plukt iederen dag op 't graf van haar overleden man een paar bladeren van daar groeiende rijst en erwten; als zij die in den pot kookt, zonder het deksel er af te lichten voordat de inhoud gaar is, vindt zij er steeds rijst en erwten in. Hare oudste dochter is echter nieuwsgierig, kijkt onder 't koken in den pot en vindt er slechts bladeren in. Sedert is het met die wonderbare spijsbereiding gedaan.

Voor de widadari's is dus in de Toradja'sche letterkunde reeds plaats bereid. Ook de Meisjes, Boschgeesten in No. 53 van Van Baarda's Galelareesche Verhalen genoemd, kunnen gemakkelijk te gelegener tijd eens widadari's worden. De slotsom van Dr. Hazeu in zijn opstel „Nini Towong, bl. 78 van Dl. XLIII, Tijdschr. Bat. Gen.: „N. T. moet oorspronkelijk behoord hebben tot die categorie van nymfen of nymfachtige geesten, die reeds van de vroegste tijden in de oude Javaansche mythologie een bevoorrechte plaats innamen, tot diezelfde soort wezens dus, waaronder ook Mawang-woelan moet gerekend worden, al is daarmee ook niet gezegd dat deze beide volkomen gelijkwaardig zijn”, bewijst dat ook hij bij de Javanen zelf de oorspronkelijke karakters hunner huidige widadari's heeft gevonden.

Ten slotte mogen nog genoemd worden de zes dienaressen die in Sese nTaola tot het gevolg van Tarandâ behooren, en die allen den naam eener geurige bloem hebben, n. l.

Sese ngkuranga, „Bloem van *Hibiscus rosa sinensis*.”

Sese ngkuja, „Gember-bloem.”

Sese ngkudu, „Běngkoedoe-bloem.”

Sese ngkuni, „Curcuma-bloem.”

Sese mpantawa, Sese ndoliadapi, namen van mij nog onbekende bloemen.

Deze meisjes treden hier en daar in hare ondergeschikte rol op, het meest nog in het verhaal van Tele Ba'o, waar eene verlatene vrouw haar zieken man wil opzoeken, maar niet alleen door 't bosch durft te gaan. Een aap, die zich haar lot heeft aangetrokken, zegt haar van elk der genoemde planten een bloeienden tak te nemen; elk van die takken wordt daarop een jong meisje, dat den naam harer afkomst blijft behouden en hare meesteres overal heen begeleidt.

Of ook deze figuren moeten gerekend worden tot die soort wezens, die bij meerdere aanraking der Toradja'sche letterkunde met die der verwante volken tot widadari's zouden kunnen worden, kan met deze weinige gegevens niet worden uitgemaakt.

De vorm van het woord bidadari bewijst dat het uit 't Makassaarsch of Boegineesch is overgenomen. Twee verhalen zijn mij medegedeeld, 't eene in 't Barée, 't andere in 't Parigisch, waarin bidadari's optreden. In 't Barée-verhaal loopt de held, die i Mohama heet, zoo maar op eene badende Bidadari toe

(32) Dit is eene andere lezing dan de door mij, Tijdschr. Bat. Gen. XL, bl. 373, gegevene.

en dwingt haar hem te trouwen en hem naar den hemel op te trekken. In het Parigische verhaal zoekt een meisje hare gestorven moeder, komt bij Nene Pakande (een Boegineesche heks) en ziet daar de Bidadari's baden, ééne daarvan is hare moeder. Zij loopt op haar toe en de wederzijdsche herkenning volgt.

Beide verhalen zijn overgenomen, maar bewijzen dat de Bidadari's reeds haar intocht in de Toradja'sche letterkunde hebben gedaan.

VERTALING.

Verhaal van Sese nTaola.

Er was eens een Koning en eene Koningin; reeds langen tijd waren zij getrouwd, toen zeide de Koningin: „Ik vraag (iets) zuur(s) (te eten), Ta Datoe, ik (vraag om) zuur, Ta Datoe!” Toen ging Ta Datoe (de Koning) heen, nam zijn sirih-zak mede, liet een plank in de lobo rammelen en al zijne onderhoorigen kwamen bijeen. Toen allen bijeen waren, nam Ta Datoe het woord en zeide: De reden waarom ik U heb laten komen, onderdanen, mannen met haar aan den onderkant der dijen, is dat uwe gebiedster daar in huis de lusten heeft: gij moet allerlei zuurs zoeken.” Nu gingen zij allen heen om zure vruchten te zoeken; niet lang daarna brachten zij ze, de een deze, de ander die soort, een heele hoek van 't huis vol: blimbing, katimba, zure en zoete mangga djongi; van alles wat zuur was proefde Indo i Datoe (de Koningin); slechts een beetje proefde zij er van, ééne vrucht van elke soort, zij at ze niet geheel op. Eenigen tijd daarna was de buik van Indo i Datoe dik; niet lang nadat haar buik dik was geworden, riep zij het uit van het baren (de barenswéeën). Op nieuw ging Ta Datoe heen en begaf zich naar de lobo, liet een plank rammelen en riep al zijne onderhoorigen op. Toen allen bijeen waren, nam Ta Datoe het woord en zeide: Boven (in huis) is uwe gebiedster in barenswéeën, gaat gij mannen met haar aan den onderkant der dijen, dus heen om een vuurhaard te maken, een wieg te vervaardigen, een wiegelat te kappen: brengt alles in orde.

Toen alles gereed was, beviel inderdaad Indo i Datoe; een zoon bracht zij voort; nadat zij bevallen was, zoogden al hare ondergeschikten het kind, want hij zoog sterk, zijne moeder kon hem niet voldoende zogen.

Niet lang daarna werd er gekookt en gaven zijne moeder en al hare onderhoorigen hem rijst te eten, dag aan dag, nacht op nacht. Sedert werd hij niet meer gezoogd, men gaf hem rijstepap, maar hij werd er niet van verzadigd; welnu, zei men, laat hem dan vaste spijs eten. Een poos daarna gingen de menschen weer uit elkaar en bleven slechts zijne ouders achter. Als men hem te eten gaf, kon men niet meer genoeg voor hem vinden om te eten, hij was al te graag in 't eten; de rijstvoorraad zijner ouders was geheel uitgeput, toespijs was er ook niet meer. Toen ging Ta Datoe weder naar de lobo, rammelde met de planken en al zijne onderhoorigen kwamen ter vergadering en zetten zich neer om te hooren naar de woorden van Ta Datoe. „Ja, zeide hij, dit wilde ik U zeg-

gen, „wij kunnen niets meer krijgen om ons kind mede te voeden; daar hij zooveel eet, is de rijst en de toespis op, wat zal hij nu nog eten? Dit is de reden waarom wij U geroepen hebben, misschien dat gijlieden een inzicht hebt.”

Toen antwoordde een oude man: „Indien Gij mijne meening vraagt, heer, dan zeg ik dat men een berg ondergraven moest en een steiger onder aan den berg oprichten, dan moest Gij met uw zoon gaan zien naar het ondergraven van den berg, laat die dan vallen, dat hij hem verplettere; als men merkt dat de berg naar beneden komt, laat men het dan niet zeggen, maar ga Gij dan weg”. Ta Datoe vond dat goed en gelastte lieden den berg te ondergraven; toen zij heengegaan waren om hem te ondergraven, zeide Ta Datoe tot zijn zoon: „(Kom) jongen, laat ons eens gaan kijken naar het ondergraven van den berg.” Vader en Zoon gingen nu heen en klommen op den steiger; na eenigen tijd zeide Ta Datoe: „Wacht gij hier op mij, mijn jongen, ik ga nu weg”. De vader ging heen, de zoon bleef achter op zijn vader wachten; daarop liet men den berg vallen om het kind (bl. 2) te verpletteren; het stierf dan ook. Ta Datoe keerde naar huis terug en zeide tot Indo i Datoe: „Ons kind is dood”.

Niet lang daarna viel er regen, terwijl de zon scheen; het kind werd weer levend en ging naar het huis zijner ouders, daar het honger had. Men werd hem gewaar, daar kwam hij weder boven: „Vader, zeide hij, zij hebben mij in den steek gelaten!” — „Ze hebben je niet in den steek gelaten, mijn jongen, maar jij bent een slaapkop, door een boom ben je verbrijzeld.” Men kookte voor hem en gaf hem weer te eten; met zijn onophoudelijk eten was het nog niet anders; men had het weer heel zwaar met aldoor te koken. De lieden zeiden: „Dat gaat niet aan, als hij 't eten op heeft, is hij weer hongerig.”

Toen rolde Ta Datoe zijn sirih-zak op, ging de trap af, begaf zich naar de lobo en deed een plank rammelen, de lieden kwamen bijeen, gingen zitten en beraadslaagden. Ta Datoe nam het woord: „Wat dunkt ulieden? zeide hij, is er wel eens meer een kind gezien van zulk een maaksel? Men moet er weer iets op bedenken.” Hij sprak het niet recht uit, dat het kind van kant gemaakt moest worden, maar hij sprak er om heen.

Toen antwoordde weder een oud man: „Als het er zóó mee staat, heer, dan zal ik U zeggen wat het plan is, dat ik gevonden heb; daar in de hoogte, zeide hij, is een groote steen, laat men daar ook eens heengaan om een steiger voor U te bouwen.” Wederom werden er lieden op uitgezonden, er werd een steiger opgericht. Ta Datoe en zijn zoon gingen er heen; boven op den steiger gekomen, liet hij zijn zoon op nieuw in den steek. Niet lang daarna viel de steen, ondermijnd door de slaven; het kind werd verpletterd door den steen, te zamen met den steiger, ze werden geheel overdekt en niet meer gevonden. De menschen gingen uiteen en zeiden: „Hij is dood.”

Niet lang daarna viel er regen, terwijl de zon scheen; de jongen werd weer levend; men zag hem op den weg aankomen, terwijl hij een grooten steen

op zijne schouders droeg. Bij de poort gekomen, riep hij zijne moeder en zeide: „Moeder, hier is een steen, waarvoor is hij te gebruiken? missechien om er boombast op te kloppen of waarvoor dan ook?” De moeder antwoordde: „Och, Jongen, gooi hem toch buiten de omheining!” Men kookte eten en toen het gaar was, werd het in groote en kleine manden, etensmanden, koperen borden, zelfs in draagmanden gedaan, tot dat ze vol waren, een aantal menschen deden niets dan het aanbrengen, slechts één deed maar niets dan het opeten. Toen ging hij poepen en zeide tot de menschen: „Blijft niet beneden op den grond of onder aan den berg, ik ga poepen.” Hij poepte, hij overstroomde de rijstblokken en de stampers en al wat niet vastgebonden was, werd met den stroom van zijn poep meegevoerd, zooveel was die. Toen hij gedaan had met poepen, ging hij weer door met eten, hij hield in 't geheel niet op; de menschen konden het niet meer aan.

Toen het iederen dag zoo doorging, ging Ta Datoe weer met zijn sirihzak naar beneden en rammelde met een plank in de lobo; toen kwamen de oudsten van het dorp ter vergadering, om te hooren wat hun heer te zeggen had. Ta Datoe dan vroeg: „Wat zegt gijl. er van, het is al te bezwaarlijk zulk een kind op te voeden; misschien is er wel iemand die er eenig inzicht in heeft, laat hij dan het woord nemen.” Toen antwoordde een oud man:

„Ik heb een inzicht, heer, zooals Gij dat vraagt; daar in de hoogte staat een groote waringin, laat men dien omhakken; laat men dan ook een steiger aan zijn voet maken, om dien grooten waringin om te hakken, dunkt me.”

Ta Datoe gaf nu bevel aan zijne slaven, zij richtten een steiger op. Ta Datoe en zijn zoon klommen er op om te zien naar het omhakken, onderwijl liep hij van zijn zoon weg en dacht: „Nu gaat mijn kind toch zeker dood”. De groote waringin viel om, de lieden gingen uiteen; het kind werd verpletterd, zijn lichaam was niet meer te zien.

De menschen gingen allen naar het veld en het dorp was leeg; toen viel er regen terwijl de zon scheen; hij (bl. 3) werd weer levend, stond op, nam den grooten waringin op zijne schouders en ging naar het dorp zijner ouders. Toen hij aan de buitenzijde der omheining gekomen was en geen menschengeluid hoorde, hield ook hij zich stil om te luisteren of er ook menschen waren, maar neen. Hij legde den waringin-stam aan de buitenzijde der dorpsheining neer en daar kwamen de vogels de vruchten opeten. Hij ging de poort binnen, klom in huis, maar het was leeg; alleen zijn jongere zusje was tehuis. „Ach, zeide hij, mijn vader en moeder zijn toch wel zeer ontaard, zij willen dus niets meer van mij weten. Zijn zusje nam een grooten kookpot, want hij had haar gezegd te gaan koken.

„Neen, zeide hij, dien niet, geen grooten pot”. Zij nam er een die niet zoo heel groot was, „neen, dien ook niet”. Vele potten nam zij, de een na den ander; „niet dien, niet dien”. Ten slotte nam zij een potje zoo groot als een vuist, daar moest zij in koken, dat zou hij leeg eten.

Hij was veranderd, hij at niet veel meer. Daarop zette zij den pot te vuur; toen de rijst gaar was, deed hij zijn maal; hij at maar enkele scheppen, het kwam niet eens op. Daarna zeide hij tot zijn zusje: „Haal mij mijne kleeren voor den dag: zeven broeken, zeven hoofddoeken, zeven baadjes”; alles trok hij aan. Hij zeide tot zijn zusje: „Ik ga maar heen, mijn vader en mijne moeder hebben mij verlaten, blijf gij dus maar hier”. Zijn zusje antwoordde: „Ik wil meegaan”. „Als de ouders er niet boos om worden, goed, ga dan maar mee”. Toen nam hij een gouden pinangdoos, zoo groot dat er een mensch in kon en beval zijn zusje: „Kruip hier in”. Hij deed het deksel er op, stak het in den zak van zijn baadje en ging op weg, den grooten waringin gordde hij aan als zwaard; hij bond hem aan en nam hem op zijn tocht mee.

Toen hij heengegaan was, kwamen zijn vader en zijne moeder van het veld. Thuisgekomen, zagen zij dat het kind, dat zij hadden achtergelaten, er niet meer was. „Zoo, zeiden zij, zij is dus weg, zonder twijfel is zij meegenomen door haar broer, die weder levend is geworden.”

Toen kwamen zij neer te zitten met een plof, hun achterste schoot wortels; de wortels van hun achterste hingen tot op den grond; zij konden niet meer opstaan; zelfs de hanen kraaiden niet meer; het water stroomde niet meer; de kokosnoten vielen niet meer af; zij bleven aan de takken zitten; de wind blies niet meer, de lieden rouwden; zij aten niet meer en bebouwden het land niet meer; hun dorp werd door de andere menschen met den ban belegd.

Terwijl de broeder en zuster van zoo even verder gingen, namen zij den grooten waringin-boom steeds mede, de vogels vlogen hun na: jaarvogels, allerlei soorten van duiven, kraaien. Nadat hij lang geloopt had, hoorde hij gekraak van hout, dat was iemand die (de boomen in) 't bosch stuk beet. Toen zij bij elkaar waren gekomen, trof (Sese nTaola) hem aan, sprak hem toe en zeide: „Laat ik even uitrusten eer ik verder ga” — „Ja, waar komt ge van daan?” — „Ik ben niet meer bij mijn vader en moeder gewild, telkens hebben ze mij weggedaan.” — „Wel, laat ik dan met u medegaan, ik ben ook door mijn vader en mijne moeder verstooten”. — „Nu, ik heb je niet gevraagd, als je dan lust hebt, kom, laat ons dan gaan, als ik er geen verwijt over krijg.” — „Wel neen, laat ons gaan”

Toen ging hij dan verder, in gezelschap van den Boomenbijter, want die man deed iederen dag niets anders dan in de boomen van het bosch bijten. Zij liepen maar door, de derde was verborgen, daar wist de Boomenbijter niet van. De Boomenbijter zeide: „Vrind, loop gij vooraan, ik word telkens door dien waringin-boom geraakt, je zwaardscheede duwt mij aldoor op zijde, ik zal nog vallen.” Onder het loopen hoorden zij het geluid van iemands beenen en vuisten tegen de bergen sloeg en dan viel zoo'n berg om door de schoppen met zijne beenen; kwam hij bij een volgenden berg, dan viel die (ook) om. (Sese-nTaola) sprak ook hem aan: „Scheid eens uit, dat ik kan voorbijgaan.” „Houdt gijlieden

eerst eens stil, waar gaat gij heen?" „Wij zijn maar op 't pad, wij zijn door onze ouders verstooten en verlaten". „Laat mij met u medegaan, want ik ben ook door mijne ouders verstooten" — „Wel ja, ga maar mee!" — Toen ging de Bergenschopper ook mee, ze waren nu met zijn drieën, de vierde was niet te zien. Zij gingen weer verder en hoorden het geluid van gesleep, daar was iemand aan het rotan afhakken; telkens als hij een rank had losgescheurd, hakte hij die af; daarom werd hij genoemd de Rotan-hakker, en deze ging ook mee: van de vijfde wisten de anderen niet af. Terwijl zij voortgingen vonden zij nog den Bomba-bijter, zoo genoemd, omdat het zijn werk was dagelijks bomba af te bijten deze vroeg om mee te mogen gaan, 't geen hem werd toegestaan; zoo gingen zij met hun vijven gezamenlijk voort. Zij hoorden een geplas en zagen den Meerplasser, die met het water van een meer speelde, hij deed dit elken dag. De zevende was de Zee-beroerder, die met het water van de zee speelde en dat iederen dag deed golven. Al die zeven waren verlaten kinderen, zij bleven bij elkaar; met Sese nTaola en zijn zusje waren zij met hun negenen.

Nadat zij langen tijd geloopt hadden, liep hun weg dood tegen de zee en beraadslaagden zij en vroegen elkaar: „Waar zullen wij heengaan?" „Laat ons op zee gaan en zwemmen; hoeveel maanden kunt gij zwemmen?" — „Ik kan ééne maand" — „Ik twee maanden" — „Ik drie maanden" — „Vier, vijf, zes maanden." — Zijne makkers vroegen nu aan hem: „Hoe lang kunt gij zwemmen?" — „Ik weet niet hoeveel maanden", eerst als hij overgestoken was naar het land aan de overzijde der zee, hield hij op met zwemmen. „Komaan, laat ons gaan zwemmen; als we niet méer kunnen, klimmen wij op mijne zwaardscheede hier, dan zal ik er wel bij zwemmen." Zij gingen zwemmen in zee, zonder van den rechten weg af te wijken; regelrecht zwommen zij door en terwijl zij voortgingen, kwamen de vogels hen achterna om de vruchten van den waringin op te eten, want hun voedsel was van hen weggenomen. Zij waren nu halfweg met zwemmen; hij die ééne maand kon zwemmen, was al op (den boom) geklommen, daarna die twee, drie, vier maanden konden zwemmen, de een na den ander klom er op, hij bleef maar in zijn eentje doorzwemmen. Zij werden tegengehouden door een groote Zeeslang, zij gingen er langs naar den kant van zijn kop, maar vonden het eind niet, toen hakten zij hem in 't midden door, dat stuk gooiden zij weg: „daar gaan wij doorheen." De Zeeslang stierf na doorgehakt te zijn, hij had den vorm van een slang.

Na zeer lang gezwommen te hebben, kwamen zij aan de overzijde der zee. Zij kwamen uit op de aanlegplaats van Ta nTolo; een zijner gezellen gelastte hij vuur te gaan halen. Zijn lichaam, zijne kleederen, alles was begroeid met schelpen uit de zee, hij haalde ze er af, krabde en schraapte ze met hakmessen er af. (De uitgezondene) kwam bij Indo i nTolo; Ta nTolo was niet thuis, hij was gaan jagen op menschen, om ze op te eten, eenige had hij in een kraal opgesloten. Hij had zeven honden, zoo groot als paarden: de Verscheurder, de Vernieler, de

Bloedvergieter, de Opslokker, de Bijter, de Pakker en de Roover genaamd; overal lagen droge menschenbeenderen op den grond en op de rookvliering. Toen de Boomenbijter was aangekomen, ging hij naar boven en zeide: „Ik kom vuur halen.” Indo i nTolo was ongesteld en zeide: „O, o, o, haal het zelf, ik kan niet.” Met dat al verschalkte Indo i nTolo den Boombijter; terwijl hij vuur van den haard ging halen, kwam Indo i nTolo aangekropen, greep den Boombijter aan en stopte hem onder een ijzeren kooi, zoodat hij niet meer weg kon gaan. Zijne makkers wachtten hem tevergeefs. Na eenigen tijd kreeg de Bergschopper bevel te gaan; ook deze werd door Indo i nTolo met gekreun ontvangen en pardoes onder een kooi gezet; hij kon volstrekt niet meer weg. Daarna beval hij den Rotan-kapper te gaan, daarna den Bomba-bijter en den Meerplasser. Ten slotte den Zeeberoerder; allen werden onder een kooi gezet, ieder onder een afzonderlijke kooi. Als de een niet terug kwam, zond hij weer een ander uit, maar geen kwam terug; eindelijk ging hij zelf; toen nam Indo i nTolo nog een kooi, stopte ook hem er onder en zette hem weg bij zijne makkers.

Niet lang daarna hoorde hij de zeven honden van To nTolo aankomen en blaffen, want zij roken menschengeur. Toen stond (Sese nTaola) op, wierp de kooi af en zeide: „Dat oude wijf maakt grappen, het komt niet te pas menschen te eten”. Hij greep het oude mensch bij de beenen, zij was (bl. 5) niet groot, zij was maar klein, doch sterk; hij smakte haar tegen den grond, dat zij in eens stierf. Toen kwam Ta nTolo; zijne honden bleven staan keffen, (Sese nTaola) kwam naar beneden, pakte de honden beet en kneep ze dood; zelfs hun heer liet het leven, allemaal smakte hij ze tegen den grond.

Toen het echtpaar dan gestorven was, liet hij de lieden uit de kraal komen en ging van hen allen vergezeld verder. In het huis was nog iemand, Lemo nTonda genaamd, een meisje dat op den zolder werd opgevoed door Ta nTolo en Indo i nTolo, in plaats van een eigen kind. Dat meisje nam hij mee en allen gingen verder, begeleid van de zoeven verlostte lieden; aan de zee gekomen klommen zij op den waringin-stam en hij ging op nieuw in zee zwemmen.

Eenigen tijd daarna werden Ta nTolo en Indo i nTolo weder levend en zeiden: „Wel, ons eten is weg: knoop je schaambaren aaneen, man; knoop je schaambaren aaneen, vrouw!” Zij klommen in een hoogen kokosboom, om naar de wegloopers te kijken, die waren intusschen midden op zee; zij zaten allen op den waringin-stam, niemand zwom meer; alleen hij deed hem zwemmende voortgaan.

Toen slingerden Ta nTolo en Indo i nTolo hunne schaambaren uit, die hechtten zich vast aan den waringin; van af den hoogen klapperboom slingerden zij ze uit; het haar hechte zich vast aan de takken van den waringin, (die Sese nTaola tot) zwaard (had gediend). Nu trokken zij (het haar) weder naar zich toe, de anderen wilden het afsnijden, de hooge kokospalm raakte bijna de oppervlak-

te der zee, zonder te breken; zij trachtten het haar door te kappen met een bijl, maar die kwam er niet door, bijna werden zij gepakt; maar daar kwam een muis uit het holle deel van den waringin, hare verblijfplaats, die beet het door, zoodat het afbrak; toen het afgebroken was, sprong de hooge kokospalm terug, hij richtte zich met een vaart op, veerde Ta nTolo en Indo i nTolo weg, slingerde hen aan stukken het woud in; de stukken vlogen in de lucht; men weet niet meer waar ze zijn neergekomen; zij waren heelemaal dood en leefden niet meer op. (Sese nTaola en zijne makkers) gingen op nieuw aan wal en lieten de lieden die zij medegenomen hadden op hunne vroegere verblijfplaats achter, want zij waren niet meer bang, nu Ta nTolo en zijne vrouw dood waren. Lemo nTonda bracht hij ook weer op hare plaats, hij nam haar niet meer mee. Toen ging hij met zijne makkers weg en liep voort langs het zeestrand; na eenigen tijd geloopt te hebben, kwamen zij aan den mond der rivier van een anderen Ta Datoe; daar vonden zij niets dan vreemdelingen aan den riviermond, daar was ook het dorp van Ta Datoe en Indo i Datoe. Zij kwamen de poort in, toen de zon onderging, en gingen regelrecht op de voorgalerij af, waar zij door Ta Datoe ontvangen werden. In lange rijen kwam het volk aan, om de pas gekomenen te zien. Telkens als er een nieuwe troep kwam, ontving Ta Datoe hen; waar al die menschen op afkwamen, dat was een stuk zeeslang, dat in het dorp, aan de trap van Ta Datoe was neergevallen en door niemand kon weggeworpen worden; men kon het ook niet meer uithouden van den stank, men werd er ziek van. Ta Datoe zeide: „Wie het weggooit, die kan mijne dochter trouwen, hij hoeft geen boete of bruidschat te betalen.”

Hij zeide dan ook tot Sese nTaola: „Als gij, mijn jongen, het kunt weggoeien, dan kunt ge mijne dochter trouwen, zonder bruidschat, ge kunt zoo maar trouwen.” Hij antwoordde: „Wat ons betreft, als het kan, goed, zoo niet, dan worde het niet op hem verhaald. Hij zond er den Boomenbijter op af, gaf hem zijn kris en zeide: „Komaan, wip het er uit!” Allen gingen heen, de menigte liet den Boomenbijter voorbijgaan. De dekbladeren van Ta Datoe's huis werden opgeslagen; daar boven op zolder zat zijne dochter, Datoe genaamd; zij zette haar pinangdoos op de dij, knipte er met haar vinger tegen aan en zij kwam neer op de dij van den Boomenbijter en bleef daar liggen, daaruit bediende hij zich van sirih. Toen hij gepruimd had, knipte hij de doos weer terug, zoodat zij weer op de dij van Datoe terugkwam. Daarna ging hij heen om (het stuk zeeslang uit de benteng) te wippen, het gelukte hem het weg te werpen; na het weggevoeren te hebben, kwam hij terug en zeide tot Ta Datoe: „'t Is gedaan, heer, mag ik vragen, is uwe belofte van zoo even soms veranderd of niet; wat dit betreft, zeg het beslist, dat het zeker zij.” Ta Datoe antwoordde: „Wij zijn niet veranderd, mijn jongen, ge kunt trouwen, de bruidschat is betaald, kom (bl. 6) naar boven, van avond zult ge trouwen.” Allen kwamen het huis in en werden onthaald, de bruidegom werd naar de bruid gebracht en bracht den nacht bij

haar door. Een deel van de lieden beneden aan de trap was verstoord en boos; zij zeiden dat zij (de Prinses) moesten trouwen; zij wilden elkaar met de kris te lijf, maar Ta Datoe stond het niet toe. Zoo was dus de Boomenbijter met de Prinses getrouwd; den volgenden morgen wekte (Sese nTaola) Ta Datoe met deze woorden:

„Sta op, het is al dag, gij hoofd van het dorp.

Staat allen op, gij die in dit huis woont.

Dorpshoofd, sta op, ik verzoek te mogen weggaan.

Steek woenga- en kondo-takken tusschen de dakbladeren.

Om tot teeken te dienen, om zekerheid te hebben.

Wanneer de woenga verflenst, dan ben ik, arme, ziek.

Als de kondo verlept, dan ben ik, arme, ongesteld.

Ik verzoek te mogen gaan, blijf gij hier.”

Den ganschen dag liepen zij door, den Boomenbijter lieten zij bij zijne vrouw achter. Bij het ondergaan der zon kwamen zij bij het dorp van een anderen Ta Datoe; het den vorigen dag uitgewipte stuk was gevallen in het dorp van dien Ta Datoe; het gonsde van (de stemmen der) menschen in het dorp van Ta Datoe. Ta Datoe riep: „Haal het er uit, 't is niet meer te harden van den stank, we kunnen den stank niet meer ruiken.” Toen de bovengenoemde lieden aankwamen, gingen zij op de galerij zitten; Ta Datoe ging naar hen toe. Ta Datoe verwelkomde hen en zij vroegen hem: „Wat willen die lui toch met hun geroep?” Ta Datoe antwoordde: „Kijk eens naar dat stuk Zeeslang, van gisteren af ligt het daar gevallen onder aan mijn hustrap, je gaat dood van den stank; daarom heb ik tot de menschen gezegd: „Wie het er kan uitwippen, die krijgt mijne dochter, die daar boven op zolder zit, tot vrouw, zonder bruidschat of boete of wat ook; kan hij het niet, dan hebben ook wij geen schuld.”

De Prinses daar boven op zolder en de Bergschopper reikten elkaar sirih toe; hem dus gelastte (Sese nTaola) de Zeeslang er uit te wippen; hij gaf hem zijne kris te leen.

De Bergschopper riep de menschen aan, zij lieten hem door gaan, hij ging wijdbeens staan, wipte (het stuk Zeeslang) op, het verdween in de hoogte en kwam neer in het dorp van een anderen Ta Datoe. Zoo trouwde dan de Bergschopper ook met eene prinses en werd bij haar toegelaten; daarna ging men slapen; den volgenden morgen werd (Sese nTaola) wakker, wekte Ta Datoe en zeide:

„Sta op, het is al dag,” enz., zie boven.

Daarna gingen zij weer op weg; zij liepen den geheelen dag; zoo lang als de zon scheen liepen zij; bij zonsondergang kwamen zij weer aan een ander dorp van een hoofd. Daar was het stuk Zeeslang neergevallen, het hoofd had ook al weer beloofd, dat zijne dochter zou trouwen met hem, die dat stuk Zeeslang er uit wipte. (Sese nTaola) droeg het aan den Rotan-hakker op, die het ook met de kris er uit wipte. Zij trouwden; den volgenden morgen gingen (Sese nTaola en de zijnen) weg en lieten hun makker bij zijne vrouw achter. Zoo ging het

nog driemaal daarna; telkens als een zijner makkers het stuk Zeeslang uitwipte, trouwde hij met eene prinses; toen het voor de zesde maal was uitgewipt, viel het in zee; men weet niet meer waar het toen verdwenen is. (bl. 7).

Toen hij al zijne metgezellen had uitgehuwelijkt, ging (Sese nTaola) met zijn zusje verder; hij haalde zijn zusje uit de pinangdoos en liet haar met zich meegaan. Eerst volgden zij den grooten weg; toen kwamen zij op een tweesprong; één tak was een gebaande, de andere een ongebaande weg en dien volgden zij. Lang hadden broeder en zuster geloopt, toen zij aan de hut eener oude vrouw kwamen; het geheele dak was overgroeid met lianen, overschaduwde door slingerplanten van allerlei soort. Onder de hut gekomen, trommelde hij tegen het rijstblok, toen antwoordde de Oude Vrouw: „Wie is daar beneden aan 't trommelen? misschien Sese nTao'a en Gili mPinebetoe'e? Sedert werden namelijk broer en zuster met één naam genoemd. De Oude Vrouw keek naar beneden en zeide: „Jawel, zeker, het is Sese nTaola met zijn zusje, die door hun vader en moeder zijn verstooten; komt boven, kleinkinderen!” De stakkerts waren maar mager, ze hadden in 't geheel niets gegeten, hunne keel was hard geworden. Zij kwamen boven en kregen te eten; zeer langen tijd bleven ze daar; het werd jaar in jaar uit; ze waren al volwassen en dik. Toen hij goed doorvoed was, ging hij weer op reis, zijne zuster liet hij bij zijne grootmoeder achter en ging alleen verder. Verlof vragende om heen te gaan, zeide hij tot zijne grootmoeder:

„Grootmoeder, kook mij këtoepat, om als teerkost te gebruiken.

Zus, ik vraag afscheid, blijf gij bij onze grootmoeder.

Ik ga weg, gij, zus, blijf hier.”

Zijne zuster antwoordde:

„Ik wil hier niet blijven, neem mij toch mee.”

Sese nT.: „Grootmoeder, breng mij haar tot bedaren, blijf gij hier, zus.”

Hieromtrent spraken zij over en weer; ten laatste won Sese nTaola het; hij liet zijne zuster achter, nam zeven këtoepats reiskost en ging heen. Hij liep juist zoo ver als hij lust had; aan het eind van zijn loopen rustte hij. Bij 't ondergaan der zon kwam hij aan een dorp.

„Maakt mij de poort open, gij inwoners van 't dorp!” (Antw.) „Hoe zullen wij de poort open maken, o gast?”

Er was geen enkel mensch meer levend in het dorp; allen waren gestorven; het geheele dorp was opgegeten door een Goeroeda; alleen hunne beenderen waren er nog; zij konden de poort niet openmaken; hunne zielen antwoordden:

„Wij zijn allemaal geesten, die allen fluisteren en zuchten.

Open zelf de poort, o gast!”

Hij maakte ze zelf open, ging het dorp binnen en begaf zich regelrecht naar de lobo; Sese nTaola werd door de zielen bestreken; sommige hadden koude handen; de zielen verlangden er naar om een levend mensch te zien. Sese nTaola ging zitten, nam een zijner këtoepats en sneed die midden door; de eene

helpt at hij op, de andere helpt bewaarde hij, om die den volgenden morgen op te eten. Na 't eten gebruikte hij sirih, legde zich neder en sliep in; van 't leven maken der geesten merkte hij niets. Vroeg in den morgen at hij, kauwde sirih en ging weer op weg. Den geheelen dag liep hij door; als hij water vond dronk hij; vond hij 't niet dan dronk hij niet; toen de zon onderging, kwam hij weder in een ander dorp en vroeg of men de poort wilde openen.

„Maakt mij de poort open, enz.”

De dorpsbewoners waren ook allen opgegeten door een Goeroeda, slechts hunne geesten antwoordden:

„Wij zijn allemaal geesten, enz.”

(bl. 8). Hij ging weder zelf de poort binnen, trad de lobo in, langs zijn lichaam streken de geesten. Na een halve këtoepat te hebben opgegeten, kauwde hij sirih, legde zich neer en sliep in; den volgenden morgen werd hij wakker, deed zijn maal, kauwde sirih en ging heen naar een ander dorp, waarvan de bewoners eveneens door een Goeroeda waren gepakt; slechts hunne beenderen waren nog over. Op deze wijze ging hij zes dorpen door; aan het zevende gekomen, vroeg hij de poort te openen, doch telkens waren het slechts de geesten die antwoordden.

Nu was zijn reisvoorraad op; hij had nog één këtoepat en die zou zoo aanstonds opraken. Toen hij het zevende dorp binnenging, zag hij daar nog de sporen van den Goeroeda, ze waren nog niet oud; het vleesch der gedooden was nog niet geheel opgegeten, er zat nog wat aan de beenderen; daar ging (de Vogel) telkens heen om het in de vlucht op te pakken en op te eten op de takken van den grooten waringin, midden in het dorp; de dorpsbewoners waren geheel uitgemoord. Hij sneed zijn këtoepat door in de lobo; nu had hij alles opgegeten, slechts een halve (këtoepat) was over; toen zeide hij: Hoe zal ik nu doen? Mijn teerkost is zoo aanstonds ten einde. Hij nam sirih en legde zich te slapen; den volgenden morgen overlegde hij of hij verder zou gaan of blijven zou, want zijn proviand was op, er was niets meer. Hij liep op het erf heen en weer, toen hij iemand hoorde spreken die zeide: „Doe dat toch niet, Sese n'Taola, straks wordt de hemel verduisterd, dan komt de Goeroeda het vleesch der menschen afkluiven, als hij het vleesch heeft opgeslokt, spuwt hij de beenderen uit.” Sese n'Toala antwoordde: „Waar zit toch dat mensch?” Hij zocht en zocht, maar zag haar niet; eindelijk ging hij naar de trom en wilde er op slaan, maar de stok was nog niet neergekomen, toen de stem zeide: „Niet doen, dan raakt ge mij.” „Zoo, zeide Sese n'Toala, hier zit zij dus.” Hij keek en daar was inderdaad Lemo n'Tonda, want die legde het er op toe om door Sese n'Taola tot vrouw genomen te worden; zij was van de lieden in het vroeger genoemde dorp van Ta n'Tolo weggelopen, naar een ander dorp gegaan en daar in een trom gekropen, om niet door den Goeroeda te worden opgegeten; zij alleen was over van de bewoners van een heel dorp, die alle door den Goeroeda waren opgegeten. Zij was bang er uitgehaald te worden, want de Vogel was nog niet gekomen. Sese n'Taola verzoon een list, hij groef den grond

op het erf uit als een suikeroven met twee gaten, één om er in, één om er uit te gaan en toen groef hij nog een gat, om er adem door te halen, er waren dus drie gaten, met een graafstok gegraven. Toen dat klaar was, vroeg hij aan Lemo nTonda:

„Waar is het schild van Uw vader, Lemo nTonda, wijs het mij”.

Lemo nTonda antwoordde:

„Kijk daar is alles, daar binnen in huis”.

Nu ging Sese nTaola het huis binnen; daar vond hij werkelijk het schild; hij nam het mee, wachtte het aanbreken van den dag af, om alsdan de Goeroeda's te roepen; toen het geheel dag was, voerde hij in het dorp een krijgsdans uit, hij hief krijgsgeschreeuw aan, terwijl hij den dans uitvoerde; de Goeroeda's hoorden het en zeiden: „O, daar zijn nog menschen, ze zijn nog niet op”. Er waren zeven Goeroeda's, vijf jongen, de zesde was de vader, de zevende de moeder. De zeven Vogels overlegden te zamen en de jongste zeide:

„Laat ik maar eerst gaan, ik maar alleen; gaat gijlieden daarna.” Hij ging alleen; na eenigen tijd werd de hemel bedekt; het zonlicht werd onderschept; de zonneshijf werd overschaduwed bij zijne aankomst. Hij streek neer op de takken van den waringin, want daar was de plaats waar hij telkens ging zitten: hij keek reer op Sese nTaola, en Sese nTaola keek op en zag hem boven op de takken van den waringin. Sese nTaola zeide:

„Spring naar beneden, gij Grijpvogel!

Nu zult gij dan zien een die afstamt van van ouds befaamden,

Nu zult gij leeren kennen een die van ouds een heldenzoon is.

Nu zult gij aantreffen een strijder, een die vlug ter been is”. (Bl. 9.)

De Goeroeda antwoordde:

„Al hadt ge mij niet geroepen, ik zou toch naar beneden gekomen zijn.

Als slechts gij daar zijt, ben ik nog niet bang”.

Sese nTaola antwoordde:

„Spring snel naar beneden, praat maar niet veel meer.

Maak, maar haast met er af te komen, zeg maar niet veel”.

Inderdaad sprong de Goeroeda naar beneden. Sese nTaola was met schild en kris gewapend; de Goeroeda gaf een kreet en wilde Sese nTaola in de vlucht; pakken; bijna had hij hem gepakt, maar Sese nTaola kroop in het eene gat toen de Vogel er zich in had laten vallen, stak hij hem met zijn kris, de vogel viel op hem en kon er in 't geheel niet meer uit, zoodat hij stierf. Toen hij dood was, wipte hij hem er uit, hij kwam aan de overzijde der zee terecht. Toen het donker werd, wachtten zijne broeders daar boven op hem, zij keken naar beneden en zagen Sese nTaola een krijgsdans uitvoeren; hij daagde ook hen uit; toen begrepen zij dat hun broeder Sese nTaola niet had kunnen grijpen. De oudere broeder antwoordde: „Laat mij nu gaan, ik zie mijn jongeren broer niet meer, ik verlang naar hem”.

Toen het nacht werd gingen zij slapen; 's morgens stonden zij op en tegen den middag kwam hij dan ook; regelrecht ging hij op den tak van den waringin af, keek op Sese nTaola neer en zeide: „Deze doet geheel anders, niet zooals degenen die gestorven zijn; hij wil mij naar beneden laten springen; van zeven dorpen heb ik de inwoners opgegeten en nu brengt deze man mij aan 't aarzelen”.

Sese nTaola antwoordde:

„Spring naar beneden, enz.” (Zie verder boven, ook voor de volgende zes coupletten).

De Goeroeda antwoordde nog:

„Wacht maar daarginds, dat zal leed over u brengen.”

Eerst daarna gingen zij elkaar te lijf en vochten met elkaar, Sese nTaola liet zich nu vallen, in het eene gat zakte hij weg, uit het andere kwam hij te voorschijn. Hij trof den Vogel met de kris; deze viel dood neer; Sese nTaola werd door den Vogel overdekt, maar hij wipte het lijk er uit.

Toen deze dood was, waren er nog drie van zijne broeders daar boven. Zij zagen van uit de hoogte den dood van hun jongeren broeder; het werd nacht en den volgenden dag kwam de naast-oudste broeder van den laatst gestorvene (bl. 10) naar beneden. Zoo ging het ook den drie overigen, ten zesde de moeder, iederen dag een andere. Toen kwam de beurt aan den vader; dat was degene die het laatst kwam; hij was groot, damp ging van hem uit; hij had zeven koppen, die zéér groot waren; zijne sporen waren als zwaarden; als hij er iemand mee trof, werd zijn lichaam in de hoogte geslingerd door die sporen. De tak van den grooten waringin boog door, toen de Goeroeda daarop neerkwam. Sese nTaola daagde hem uit en de Vogel zette zich neer op den tak van den waringin. Sese nTaola zeide:

„Spring naar beneden, enz”.

De Goeroeda antwoordde:

Al hadt ge 't niet gezegd, ik zou toch al zijn afgesprongen”.

Sese nTaola antwoordde weder:

„Praat maar niet veel meer, spring snel naar beneden,
Vervloekte grijpvogel, spring naar beneden!”

Lemo nTonda zeide:

„Spreek geen ongelukswoorden, manlief, Sese nTaola!

Ik heb teekenen gekregen aan mijn lichaam, Sese nTaola,

Teekenen van dood en van weduwschap, weet dat wel!”

Zeer lang praatten zij over en weer; daar streek de Goeroeda neer, daar hij gezien had dat hij S. T. gemakkelijk kon grijpen; hij sloeg S. T. met zijne sporen in den rug, zoodat de lever er uit kwam; toen liet S. T. zich in het eene gat vallen, stikte in zijn bloed en stierf tegelijk met zijn tegenstander; zij waren tegelijk dood, want beiden stierven; ook de Goeroeda stierf, getroffen door de kris. Lemo nTonda zeide:

„Ik heb het al gezegd, maar gij hebt het zoeven niet geloofd.

Gij zijt al te tegensprekerig; ik heb u gewaarschuwd, maar gij hebt het niet geloofd.”

Zij kwam uit de trom tevoorschijn, haalde een gouden kom, goot er water in, legde er een gouden ring in en besprengde hem zevenmaal, daarna ging zij regelrecht weer in de lobo en in de trom. Sese nTaola bewoog zich en stond op, hij was ineens weer levend geworden en wipte den Goeroeda met Zeven Koppen uit het gat. Inderdaad waren een oogenblik de kondo en wunga-planten verwelkt; toen men zag dat ze droog waren, zeide men: „Och, Sese nTaola is dood! Maar hoe kunnen wij naar hem toegaan?” Na eenigen tijd werden ze weer frisch. „Zoo, hij is dus weer levend.” Nu ging Sese nTaola in de lobo en sprak Lemo nTonda aan:

„Kom er uit, Lemo nTonda, maak de sirih voor mij klaar.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Wel, ik ben bang, dat gij mij er uit zult halen.”

Sese nTaola antwoordde:

(bl. 11). „Wees niet bang, ik ben er immers nog.

Wees nergens meer bang voor, daar er immers geen Vogels meer komen.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Ik ben niet bevreesd, slechts voor u ben ik verlegen.”

Sese nTaola antwoordde:

„Wees maar niet verlegen, er zijn immers niet veel menschen. Het is maar niet een praatje, wij gaan immers trouwen. Kom er maar uit, om u is het mij te doen.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Laat ik dus niet meer verlegen zijn, breng de trom ginds heen.”

Sese nTaola antwoordde:

„Zijt ge niet meer verlegen, dan breng ik ze ginds heen.”

Hij ging de trom halen en bracht die aan zijne zijde.

Lemo nTonda zeide:

„Ga stevig zitten, want ik kom voor den dag.

Zet u vast neer, dat gij niet valt.

Ga zitten met gekruiste beenen, want ik kom tevoorschijn”.

Sese nTaola antwoordde:

„Ik zit goed, kom maar voor den dag”.

Zij ging er uit en kwam werkelijk voor den dag; nauwelijks was zij zichtbaar of zij vielen tegelijk neer, buiten kennis, want beiden waren even schoon. Eindelijk kwamen zij vanzelf bij; nauwelijks zaten zij weer overeind of Lemo nTonda zeide:

„Dat is het waarom ik heb gezegd: ga stevig zitten”.

Sese nTaola antwoordde:

„Zeg dat niet, wij zijn beiden gelijkelijk buiten bewustzijn geraakt. Nu wij beiden zijn bijgekomen, moest gij de sirih eens gereed maken”. Lemo nTonda maakte ze gereed en zeide:

„Het staat daar al gereed, ge kunt maar gaan pruimen”.

Zij pruimden sirih, daarna zeide Sese nTaola:

„Wij hebben gedaan met pruimen, maak nu eten gereed”.

(Lemo nTonda): Ook ik heb honger, laat ik eten gereed maken”.

Lemo nTonda maakte het eten gereed, dat wil zeggen, zij tooverde het te voorschijn: zij overdekte de schalen, sprak een tooverspreuk uit en daar steeg de damp op. Daarop sprak Lemo nTonda:

(bl. 12) „Ik heb 't hier al klaar gemaakt, wij kunnen maar gaan eten”.

Zij gingen eten; Sese nTaola zeide:

„Wij gaan naast elkaar zitten, al zou ik er den dood mee beloopten.

„Wij beiden gaan naast elkaar zitten, al zou ik er mij toorn mee op den hals halen.

Daar mijn lust is opgekomen om uit één schotel te eten”.

Zij gingen dan eten, daarna pruimden zij sirih. Sese nTaola zeide:

„Wij hebben al gegeten, maak dan sirih gereed.

Ik heb al gegeten, nu heb ik ook zin om te baden.

Ga een kokosnoot zoeken waarmee ik mijn haar kan reinigen.

Maak mijn haar schoon, dan voel ik mij plezierig.”

Sese nTaola liet zich 't haar reinigen, hij spleet een kokosnoot in tweeën, brak die open, schrapte ze, om in huis zijn haar te laten reinigen; toen dat klaar was, vroeg hij aan Lemo nTonda:

„Waar is de badplaats van uw vader, ga met mij mee er heen.”

Lemo nTonda antwoordde:

„De badplaats van mijn vader is daar midden in 't dorp.”

Sese nTaola antwoordde:

„Komaan, laat ons gaan, dat wij er spoedig komen.”

De echtgenooten dan gingen op weg; toen zij er gekomen waren, zeide Lemo nTonda:

„Hier is de badplaats van vader, met een gouden deksel er op.

Neem hem er af, dan is het te zien, het roept maar steeds ilala, ilala.”

Sese nTaola was er verbaasd van en zeide:

„Zoo waar! het maakt het geluid ilala, ilala.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Het is wonderdadig water, begrijp dat wel.”

Sese nTaola antwoordde:

„Ik begrijp het, 't is wonderkrachtig water.

Ja, gij hebt gelijk, het is bepaald wonderwater.

Ik zeg het er maar niet om, nu zie ik het voor 't eerst.

Nu ik het begrepen heb, laat ons gaan baden.

Kom, laat ons naast elkaar gaan zitten, al zou ik er den dood tot straf mee belooopen."

Lemo nTonda antwoordde:

„Ik zit al, laat ons gaan baden."

(bl. 13) Toen de echtgenooten gezeten waren, baadden zij en Sese nTaola vroeg aan zijne vrouw om het kokos-vleesch waarmee hij zoo even tehuis zijn haar had gereinigd, er uit te halen. Hij zeide:

„Wrijf mij eens daar op mijn rug.

Kom nu vóór mij zitten en kam mij 't haar."

Zij wreef hem; toen zij hem gewreven had, zeide hij:

„Zeg nu maar niet veel meer, dan gaan wij nu op het droge."

Zij gingen nu weer op het droge, van het water weg en hielden op bij de rustbank, om zich te drogen.

De menschen hielden daar gewoonlijk op, sommigen om elkaar te luizen, anderen om zich te drogen. Daarna spraken zij elkaar toe en Sese nTaola zeide:

„Laat ons een oogenblik ophouden, hier op de rustbank.

Kam mijn hoofdhaar, dat het spoedig droge.

Laat ons nu heengaan, houd op met praten.

Ga gij vooraf, Lemo nTonda, ik volg achter u.

Loop netjes dat ik het goed kan zien.

Zorg voor een fraaien gang, dat ik het duidelijk zie.

Zwaai met uw rechterarm, ten teeken uwer vorstelijke afkomst.

Slinger met uw rechterarm, ten bewijze dat gij eene prinses zijt.

Duidelijk heb ik gezien dat (het water) ilala bismillah zegt.

Zoo is het juist deftig, met alle 9 geledingen den grond rakend.

Zij is een godenkind gelijk, tot de borst opwaarts stijgt hare schoonheid.

Ik heb het duidelijk gezien, komaan, laat ons op weg gaan."

De echtgenooten gingen heen; te huis gekomen zetten zij zich neer en Sese nTaola zeide:

„Luis mij een beetje, dat ik mij plezierig voel.

Als het klaar is, houd dan op, ga sirih gereed maken."

Lemo nTonda antwoordde:

„Hier heb ik 't al klaar gemaakt, we kunnen maar gaan pruimen."

Zij pruimden sirih; toen zij dat gedaan hadden, zeide Sese nTaola:

„Nu wij klaar zijn met pruimen, spreid de matras uit.

Ik vraag verlof te gaan slapen, om eens goed uit te rusten."

Lemo nTonda spreidde de matras uit en toen het gedaan was, zeide zij:

„Ik heb haar al uitgespreid, kom maar hier en ga slapen."

Sese nTaola:

„Dat gij het goed weet, ik zeg u vooraf: eene maand lang."

(bl. 14) Toen hij dat bepaald had, legde hij zich te slapen. Langen tijd had hij geslapen zonder wakker te worden, bijna eene maand lang, weldra zou hij wakker worden, toen de Vorst der Hemelbewoners zich opmaakte om tegen Sese nTaola een sneltocht te ondernemen, want hij had gehoord dat deze Lemo nTonda had gehuwd; het kwam niet te pas, zeide hij, dat Sese nTaola met Lemo nTonda trouwde, hij zelf had zin in haar, maar Sese nTaola was hem voor geweest en daarover was hij verstoord.

Terwijl Sese nTaola sliep, bleef zijne vrouw wakker; meer dan een halve maand had dit geduurd, toen werkelijk de Vorst der Hemelbewoners aankwam, om Sese nTaola te snellen. Sese nTaola werd door zijne vrouw gewekt; zij zeide:

„Word wakker, Sese nTaola, daar komen roovers aan. Gij moet het wel weten, zij komen oorlog voeren.”

Hij werd in 't geheel niet wakker, de tijd van zijn ontwaken was nog niet gekomen. Toen de Vorst der Hemelbewoners voor de omheining van het dorp was gekomen, was er niemand die hem tegenstand bood. Zijne vrouw trachtte Sese nTaola nog eens te wekken; zij zeide:

„Gij wilt maar niets dan slapen, gij zijt nog niet tot besef gekomen.

Gij denkt maar alleen aan slapen, gij zijt nog niet ontwaakt.

Daar komt de vijand aan, gij wordt niet wakker.”

Toen de Vorst der Hemelingen onder aan de trap was gekomen, hield Lemo nTonda op haar man te wekken; zij kroop in een glazen kist. De lieden die beneden (buitenshuis) stonden, zeiden:

„Spring naar beneden, Sese nTaola, hier zijn wij, vreemdelingen. Hier komen wij aanvallen, spring naar beneden, vrind!”

Hij die in huis lag werd in 't geheel niet wakker, zij kwamen boven en toen zij in huis gekomen waren vonden zij hem slapende. „Zoo, zeide de Vorst, hij slaapt daar, dan gaan we maar naar boven, en halen zijne vrouw weg.” Hij beval zijnen slaven: „Neemt die kist op schouder en brengt haar naar den Hemel.”

Zij gingen heen en namen de kist mee; pas waren zij een eind op weg of Sese nTaola ontwaakte; toen hij wakker was, riep hij zijne vrouw en zeide:

Schenk water in, dat ik mijn gezicht wasch, vrouwlief Lemo nTonda.”

Maar hij riep voor niets; wie zou het inschenken? Zijne vrouw was weggenomen. Toen zij werd ontvoerd, had zij een talisman op den navel van haren man gelegd, om de plaats van een kameraad bij hem te vervullen; die talisman had bewustzijn. Sese nTaola riep op nieuw.

„Ik wil mijne oogen uitwasschen, dat ze helder worden en ik kan zien wat er om mij heen is”

De Talisman antwoordde:

„Spreek niet meer van uwe vrouw, zij is weggeroofd.

Dat ge 't goed moogt weten, door den Vorst der Hemelbewoners.

Hier is water in overvloed, wasch uw gezicht, Sese nTaola.”

(bl. 15). Hij wiesch zijn gezicht en haalde de slapers af die aan de randen zijner oogleden vastzaten en ze aan elkander plakten. Nadat hij zijn gezicht gewasschen had, zag hij dat zijne vrouw er niet meer was, alleen zag hij dat zijne vrouw het noodige naast hem had gezet; hij kauwde sirih en riep zijn zwager den Windvorst, den man zijner zuster, want deze was gehuwd met Gili mPinebetoe'e bij hare grootmoeder en woonde bij haar in.

„Windvorst, mijn zwager, ik zit in nood.

't Is moeilijk en lastig, mijne vrouw zijn zij komen rooven. Het is moeilijk en lastig, mijne vrouw is weggeroofd.”

De Windvorst hoorde het geluid, maar hij wist niet wat het was en vroeg aan zijne vrouw:

„Leg uw naaiwerk neer, vrouwlief Oili mP.

Daar komt een geluid hierheen, wellicht de stem van uw broeder”.

G. P. antwoordde:

„'t Is inderdaad de stem van mijn broeder, die hierheen roept”.

De Windvorst antwoordde:

„Als het de stem van mijn broeder is, dan snel ik naar hem toe”.

Toen ging de Windvorst weg, gedragen door den wind; hij kwam bij Sese nTaola en zeide:

„Waarvoor hebt gij mij geroepen, zwager Sese nTaola?” Sese nTaola antwoordde:

„Ik heb u geroepen, zwager, omdat men mijne vrouw heeft geroofd”.

De Windvorst antwoordde:

„Gij wilt maar niets dan slapen, enz.” (Zie boven).

Sese nTaola antwoordde:

„Bezin gij u maar eens, gij zult wel een middel weten”.

De Windvorst antwoordde:

„Ja, ik weet er een, maak u gereed, dat wij heengaan”.

De Windvorst ging en zette zich aan den ingang van het huis, daarop riep hij zijn huisgenoot en gaf hem raad:

„Ga zitten in de ruimte, om den weg te kunnen roepen, gij aan mijne rechter zijde, dat gij niet valt op weg, Wind kom hier, dat ik u als vervoermiddel gebruike. Wind, ge moet het weten, 't is de Vorst der Hemelbewoners”.

(bl. 16) De beide zwagers gingen dan heen, gedragen door den wind; de Wind liep om en om en zocht de woonplaats van den Hemelvorst in de lucht; na langen tijd kwam hij aan het dorp van den Vorst der Hemellingen, regelrecht ging hij naar de buitengalerij, riep den huisheer en daagde hem uit om naar beneden te springen.

„Spring naar beneden, Vorst der Hemelbewoners.

Gij zijt een onbeschaamde dat gij andermans vrouw rooft”.

Dit werd gehoord door de huisbewoners, de vrouwen van den Vorst der

Hemellingen, er waren er zeven, kettingen waren aan hare ooren gehecht, dat zij niet van elkaar zouden gaan, want het waren allen vrouwen van anderen, die de Vorst der Hemelbewoners had geroofd. Hij had Lemo nTonda nog niet uit de kist gehaald, slechts de kist kon hij omarmen en er naast slapen, zonder dat zij nog geopend was; bijlen werden er schaarlijk op, waar zij kwamen er niet door, zoodat het hem verveelde; hij sloeg er met stokken op, ze vlogen aan splinters; wat moest hij met die kist doen? die was toch wat hard om er naast te slapen. De Vorst der Hemelbewoners werd door zijne zeven vrouwen gewekt; zij zeiden: Daar ginds is Sese nTaola, men heeft u gewekt opdat ge het weten moogt. De Vorst der Hemelbewoners stond op en zeide:

„Houd u vooreerst nog kalm, ik vraag u om voor mij te koken.

Toen gingen zijne zeven vrouwen koken, zeven potten vol kookten zij, ieder één pot vol, zeven eieren gebruikten zij als toepspijs; tegelijk waren zij alle zeven gaar: haar man beval haar op te scheppen:

„Schept het op dat het onderste boven kome, in porceleinen schotels.”

Sese nTaola daar beneden riep:

„Spring spoedig naar beneden, praat maar niet veel.”

De Vorst der Hemelbewoners zeide:

„Ik ga nu eten, houd u vooreerst nog kalm.”

Sese nTaola zeide:

„Dat past geen man, eens andermans vrouw te rooven.

Nu zult gij dan zien”, enz, zie bl. 9.

De Vorst der Hemelbewoners antwoordde:

„Houd u vooreerst nog kalm, ik zou bij 't eten nog een brok in de keel, krijgen.

Nu ben ik klaar met eten, ik moet nog mijne handen wasschen.”

Sese nTaola antwoordde:

„Dat past niet aan een man, zooveel wederwoorden te hebben.”

De Vorst der Hemelbewoners antwoordde:

„Ik praat niet veel tegen, ik wil nog een keer sirih kauwen.”

Sese nTaola antwoordde:

(bl. 17) Als ge klaar zijt met sirih-kauwen, spring dan snel naar beneden”.

De Vorst der Hemelbewoners maakte zijne uitrusting in orde, zijn pluim zette hij op zijn hoofd, zijn gordel bond hij om, broek, hoofddoek, baadje en zwaard deed hij aan, zijne lans nam hij mee, daarna zeide hij:

„Houd op met roepen, ik spring naar beneden”.

De helft van het dak scheurde af, zijn lichaam was in omvang toegenomen door het vele tuig dat hij aan had. Hij sprong naar beneden, tot aan de liezen zonk hij in den grond. Hij vroeg Sese nTaola hem uit te graven: Graaf mij uit, vrind! Deze groef hem niet uit, hij wipte er hem uit en toen kwam hij eruit; daarna zeide Sese nTaola:

„Wie zal nu het eerst de lans werpen, vrind?”

De Vorst der Hemelbewoners antwoordde:

„Gij, de aanvaller, werp gij het eerst.”

Toen antwoordde Sese nTaola weder:

„Gij die hier thuis zijt, gij moet beginnen.”

Sese nTaola hield zijn schild in positie, de Vorst der Hemelbewoners wierp zijne speer, maar miste, daar zij gepareerd werd; zij kwam in den grond terecht en er ontstond een meer, zoo groot was het gat. Toen nam Sese nTaola de beurt en zeide:

„Houd uw schild goed in positie, ik gooi terug.”

Ook hij raakte niet; toen zijne lans in den grond kwam zakte de aarde niet in, maar zij bolde naar boven op en werd een berg. Toen de lansen weg waren, kwamen de zwaarden aan de beurt, zij trokken ze uit en hakten op elkaar in, ze giugen de lucht in en als ze geen zin meer hadden om in de lucht te blijven, giugen ze naar beneden op den grond; waren ze vermoeid van den grond, dan gingen zij op nieuw de lucht in; te langen leste week de Vorst der Hemelbewoners verkeerd uit en werd getroffen door een zwaardslag; zijn eene been werd afgehakt, van af de lies werd het afgehouden. Toen het op den grond viel riepen zijne zeven vrouwen: „Gaaf kijken, slaven, of het 't been is van den aangevallene of van den aanvaller!” De slaven gingen kijken en toen ze het zagen zeiden zij: „O, het is het been van onzen heer, zoo harig en zoo dik.” Een poos daarna werd zijn andere been afgehakt, daarop zijne armen, zoodat nog naar alleen zijn lichaam als romp over was. Toen zeide Sese nTaola:

„Wat beteekent dat daar toch, dat druipt en stroomt?”

Van den Vorst der Hemelbewoners is nog maar het lichaam over.”

Eindelijk werd zijn hals doorgehouden en viel zijn romp naar beneden alleen zijn hoofd kwam met geweld op zijn schild neer, dat in tweeën brak. Het verbleef zich nog in de lucht, maar Sese nTaola schopte het weder terug en duwde het weer omlaag, zoodat het op den grond viel. De slaven gingen kijken: O, zeiden zij, het hoofd van onzen heer en van niemand anders” Sese nTaola ging nu het huis binnen, nam zijne vrouw in de kist mee en bracht haar met kist en al naar beneden; op de buitengalerij gekomen, zeide hij tot zijn zwager:

(bl. 18) Laat ons heengaan, hier is hetgeen we zijn komen halen.

Zet uwe vrouw in het midden, Sese nTaola.

Wind, kom hier, dat ik u als vervoermiddel gebruike.”

Daar kwam de wind werkelijk aan om hen weg te brengen: in ééne vlaag bracht hij hen door het luchtruim. De Wind-vorst zeide:

„Pas op, zwager, dat uwe vrouw niet valt”.

De Wind had een vorm aangenomen om hen mede te voeren, zij gingen, boven op den wind zitten en bleven er op. Na eenigen tijd kwamen zij te huis zonder warm te zijn, door de Wind hen aldaar bewaaid. Te huis gekomen, zeide Sese nTaola:

„Kom er uit, Lemo nTonda, maak ons de sirih klaar.”

Zij kwam uit de kist, waarvan zij het slot van binnen opendraaide. Daarop maakte zij de sirih klaar. Toen die gereed was, zeide zij:

„Hier heb ik ze klaar gemaakt; kom de sirih nu maar halen.”

Sese nTaola ging ze halen, bood ze zijn zwager aan en pruimde met zijn zwager, zeggende:

„Kom aan, neem sirih, zwager, daar staat de sirih.”

Na het sirih-pruimen wilde de Windvorst weer weggaan om zich naar zijne vrouw te begeven, hij nam dus afscheid:

„Zwager, ik ga heen, blijf gij hier.

Ik neem afscheid, zwager Sese nTaola.

Wind kom hier, dat ik u als vervoermiddel gebruike.”

Toen de Wind was aangekomen, ging hij naar zijn huis, het huis der Oude Vrouw Gili mPinebetoe'e vroeg:

„Waarom heeft hij u geroepen, uw zwager Sese nTaola?”

De Windvorst antwoordde:

„Zijne vrouw heeft men geroofd, daarom heeft hij mij geroepean.”

Gili mPinebetoe'e vroeg weder:

„En waar is nu de vrouw van uw zwager Sese nTaola?”

De Windvorst antwoordde:

„Uwe schoonzuster Lemo nTonda, zijne vrouw, is weer te huis.”

Gili mPinebetoe'e antwoordde:

„Als zij weer thuis is, dan is 't goed, dan is door uw tocht alles weer in orde gebracht.”

(bl. 19). Ook hij vroeg zijn vrouw om eten, deed zijn maal, daarna pruimde hij sirih en ging slapen, want hij was vermoeid van 't najagen der geroofde. Sese nTaola daar ginds zeide:

„Ik ben terdeeg vermoeid, maak het eten gereed.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Hier heb ik het al klaargemaakt, laat ons nu gaan eten.”

Sese nTaola antwoordde:

„Water is er in voldoende hoeveelheid, daar in de gouden kom.

Als ge alles hebt opgedaan, dan kunnen we maar gaan eten.”

Zij namen hun maal, daarna gingen zij baden op de badplaats van hun vader; na teruggekomen te zijn pruimden zij sirih; Sese nTaola vroeg om zijne slaapmat uit te spreiden.

„Spreid gij eene matras uit, Lemo nTonda.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Ik heb de matras al uitgespreid, manlief Sese nTaola.”

Sese nTaola antwoordde:

„Als hij daar al klaar ligt, breng mij dan sirih.”

Na gepruimd te hebben, zeide hij weer:

„Gij moet weten dat ik nu ga slapen.

Dat ge het goed moogt weten, twee maanden bepaal ik vooraf.”

Hij legde zich neder en viel in slaap: terwijl hij sliep, maakte zich de Vorst van het Oosten op; hij had het bericht gehoord dat Sese nTaola met Lemo nTonda gehuwd was en zeide dat dit niet te pas kwam; hij zelf wilde haar trouwen. Hij maakte aanstalten om te gaan koppensnellen, de voortekenen waren goed, de vogelgeluiden gunstig, hij brak voor goed op en trok uit met wel een duizend makkers. Wat Sese nTaola betreft, die deed maar niets dan slapen; daar kwamen de aanvallers aan, ééne maand was al om, eene halve maand was nog over, toen de Vorst van het Oosten aankwam. Zijne vrouw trachtte hem te wekken:

„Sese nTaola sta op, er zijn menschen gekomen.

Dat gij het goed weet, hier komen vijanden aan.”

Hij werd in 't geheel niet wakker; de aanvallers kwamen tot onder aan de trap en zeiden:

„Spring naar beneden, Sese nTaola, hier zijn wij, vreemdelingen”.

Maar hij werd volstrekt niet wakker, zoodat zijne vrouw boos werd en zeide: Gij wilt maar niets dan slapen” enz.

De Vorst van 't Oosten riep op nieuw:

(bl. 20) „Spring naar beneden, wind Sese nTaola”.

Maar daar hij niet wakker werd, kroop Lemo nTonda weer in hare kist; de Vorst van 't Oosten kwam boven, zag Sese nTaola en zeide: O, hij slaapt vast!” Hij beval zijne volgelingen de kist waar Lemo nTonda in zat, mee te nemen. Zij namen haar op en gingen er mee heen, er werd zelfs niet gevochten of belegerd. Zij brachten Lemo nTonda naar het Oosten en waren pas goed op weg en nog niet gekomen aan het eind, toen Sese nTaola wakker werd.

„Schenk water in, dat ik mijn gezicht wassche, vrouwlief Lemo nTonda.”

De Amulet die tusschen (zijn broek en) zijn navel was ingestoken antwoordde:

„Spreek maar niet meer van uwe vrouw, die hebben zij mee genomen. Daar is het noodige water door Lemo nTonda neergezet”.

Daarop tastte hij naar het water, de randen zijner oogleden waren vastgekleefd van de slapers en zaten aan elkaar vast. Na zijn gezicht te hebben gewasschen, zeide Sese nTaola:

„Het is moeilijk en lastig”, enz.

(Verder het gesprek van den Windvorst met zijne Vrouw, het roepen van den Wind die hem naar Sese nTaola brengt).

Toen hij aldus was ingelicht, gingen de beide zwagers op den wind zitten en werden naar het Oosten gebracht. De Windvorst zeide:

„'t Is ongeoorloofd schande op ons te laten, laat ons dan als mannen vervolgen.”

(De tweede regel is evenzoo).

(bl. 21). „Zwager, maak u gereed, dat wij hen spoedig kunnen vervolgen.”

(De Wind wordt geroepen).

De Wind kwam en nam de beide zwagers mee. Zij kwamen aan het dorp van den Vorst van het Oosten; eerst toen stapten zij af. Sese nTaola riep den Vorst van het Oosten aldus toe:

„Spring naar beneden, Vorst van het Oosten.”

Ook hij werd door zijne zeven vrouwen gewekt, allen vrouwen van anderen geroofd; hij had niet maar ééne vrouw!

„Gij zijt een drieste kerel, die andermans vrouwen rooft.”

De Vorst van het Oosten werd wakker en zeide tot zijne zeven vrouwen.

„Houd u vooreerst nog kalm, laat ik mij eens even bezinnen. Zie:oo, nu ben ik klaar wakker, laat voor mij koken. Kookt maar vlug, praat maar niet veel.”

Zij gingen met haar zevenen koken, toen de rijst gaar was, gaf haar man bevel om op te scheppen:

„Schept op, dat het onderste boven kome, in porceleinen schotels.”

Zij schepten op, toen zij opgeschept hadden, gingen zij eten, zeven eieren waren hare toespis. Toen zeide Lemo nTonda binnen in de kist:

„Gij die zoo vermetel zijt in 't rooven, spring naar beneden op den grond. Nu zult gij eens zien, enz.”

Ik heb nog niets gezien van zijne dapperheid, manlief Sese nTaola.”

Nadat zijn gegeten hadden, waren zij druk in de weer; de Vorst van 't Oosten zeide:

„Houd u maar kalm, laat mij eerst sirih kauwen.”

Hij pruimde sirih, daarna werd hij door zijne vrouwen toegerust, die al zijne kleeren en wapenen voor den dag haalden, om met Sese nTaola te gaan vechten. Hij sprong naar beneden en zonk tot halverwege de dijen in den grond, waarna hij door Sese nTaola er uit werd gehaald, die daarop vroeg:

„Wie zal er 't eerst de lans werpen, Vorst van 't Oosten?

Gij die hier tehuis zijt, moet het eerst de lans werpen”.

De Vorst van 't Oosten antwoordde:

„Zet u goed schrap, ik werp naar u met mijne lans”.

Hij wierp zijne lans, maar trof niet. Sese nTaola antwoordde:

(bl 22) „Nu werp ik terug, houd u goed, gij daarginds”.

Hij wierp ook en trof evenmin.

„Ik heb nu de lans gegooid, laat ons nu met de zwaarden strijden.”

Zij hakten op elkaar in; als zij vermoeid waren van op den grond te strijden, gingen ze de lucht in, hadden zij er genoeg van in de lucht, dan op den grond. Na eenigen tijd maakte de vorst van 't Oosten eene verkeerde wending; zijn eene been werd afgehakt en het viel neer, want hij had ongelijk

en was schuldig. De lieden beneden gingen kijken en zagen het: Ja, waarlijk, het been van onzen heer, zoo harig en sterk. Kort daarna werd ook zijn andere been afgehakt, daarna zijne armen, zijn hoofd schopte Sese nTaola naar beneden, het viel. Zijne zeven vrouwen jammerden, ze waren weduwen. Sese nTaols ging het huis in, nam regelrecht zijne vrouw met kist en al en de Windvorst zeide: „Wind kom hier, enz.”

De wind kwam aan, nam de beide zwagers en de vrouw mede; tehuis gekomen, zeide Sese nTaola:

„Kom er uit, Lemo nTonda, maak de sirih voor ons klaar. Wij beiden zijn hier, wij willen gezamenlijk pruimen.”

Lemo nTonda maakte de sirih gereed en zeide:

„Hier heb ik ze al klaar gemaakt, kom de sirih maar halen.”

Hij ging ze halen, men pruimde sirih, daarna maakte de windvorst het plan om terug te keeren. Sese nTaola zeide tot zijn zwager:

„Zwager, hier is sirih, laat ons beiden pruimen.”

Daarop vroeg de windvorst om heen te gaan:

„Ik neem afscheid, zwager Sese nTaola.

Ik heb haast om naar uwe jongere zuster te gaan, zij is niet hier, zij is daar.

Wind, kom hier, enz.”

Hij ging op den wind zitten, niet lang daarna kwam hij te huis, Gili mPinebetoe'e vroeg hem:

„Windvorst daar beneden, is uwe schoonzuster weer thuis?”

Haar man antwoordde:

„Wees niet bezorgd, uwe schoonzuster is weer thuis.”

Gili mPinebetoe'e antwoordde:

„Dan is het goed, dan kunnen we rustig hier blijven.”

Zoo leefden zij weer rustig voort, de echtgenooten en de Oude Vrouw.

Sese nTaola vroeg zijne vrouw om eten te koken en zeide:

„Ik heb nu honger, maak mij eten gereed.

(bl. 23) Vrouwlief Lemo nTonda, maak mij eten gereed

Ik voel mij vermoeid, ik ben je zoo ver achterna gegaan.”

Daarop tooverde zij eten tevoorschijn en toen het klaar was, zeide zij:

„Hier heb ik het al klaar gemaakt, laat ons nu gaan eten.”

Hier is alles wat noodig is, doe nu uw maal, Sese nTaola.”

Sese nTaola antwoordde:

„Wij hebben gegeten, maak maar sirih gereed”.

Lemo nTonda maakte ze gereed, daarna zeide zij:

„Al het noodige staat daar, ge kunt maar gaan pruimen.”

Na het pruimen zeide Sese nTaola:

„Ik ben klaar met pruimen, laat ons nu gaan baden”.

Laat ons te zamen gaan, al zou ik er mij toorn mee op den hals halen.”

Zij gingen naar het water om te baden, na het bad gingen zij weer in huis. Op nieuw maakte hij het plan om te gaan slapen en zeide tot zijne vrouw: „Ik wil nu gaan slapen, ik spreek met u af voor drie maanden.”

Haar man deed maar niets dan slapen. Na anderhalve maand hoorde de Vorst van het Westen het bericht, dat Sese nTaola Lemo nTonda tot vrouw genomen had. „Wel, zeide hij, daar heeft hij geen recht toe, niet hij moet die vrouw trouwen, maar ik. Hij wichelde met het ei, richtte eene hut op om de voorteekenen na te gaan, betrok die hut, daarna ging hij op marsch om Sese nTaola aan te vallen. Zijne vrouw trachtte hem te wekken, maar het hielp niet.

(De roof van Lemo nTonda en het terughalen der geroofde door Sese nTaola en Datoe mPoiri wordt geheel op dezelfde wijze beschreven als in de reeds verhaalde gevallen. Van den Vorst van het Westen wordt gezegd (bl. 25):)

Zij(ne vrouwen) schepten voor haren echtgenoot op, zij aten, na het eten pruimden zij sirih; zijne vrouwen haalden hem zijne uitrusting voor den dag; hij had veel aan: een pluim van papegaaien-veeren, dat men zien kon waar hij heen hing, zijn zwaard was zoo groot als een stuk atap. Hij sprong naar beneden; op den grond gekomen, zonk hij er in.

„Graaf mij uit, vriend!” Sese nTaola haalde hem er uit met de taats zijner lans, tot zijne heupen was hij ingezonken, zóó hevig was hij neergekomen. Na er uitgehaald te zijn, vroeg hij:

„Wie zal het eerst de lans werpen, enz.”

[Daarna gaat Sese nTaola weder slapen, voor hoe lang wordt niet vermeld, naar geregelde opklimming in het verhaal moet het voor 4 maanden zijn. Lemo nTonda wordt nu geroofd door i Datu mPajompo Jangi sambira „de Vorst van de ééne zijde van den (dagelijkschen) zonneloop,” d. i. dus van het Noorden of van het zuiden. Feitelijk moeten er twee na elkaar komen, omdat het getal aanvallers zeven zal moeten zijn, evenals dat der zeeroovers, met wie S. T. later strijdt en ook omdat hij vóór de komst van den volgenden aanvaller 6 maanden gaat slapen, zoodat hij vóór de komst van den niet vermelden Datu mPajompo Jangi sambiranga vijf maanden moet gaan slapen. Tekst bl. 26-29. Als de Datu mPajompo Jangi zijn maal neemt vóór het gevecht, zegt hij tot zijne zeven vrouwen (bl. 28)].

„Om te toonen hoeveel gij van mij houdt, steekt mij 't eten in den mond.”

Zij staken hem het eten in den mond, elke vrouw één hap. Toen hem zeven happen gevoerd waren, at hij alleen. Na het eten liet hij zijne uitrusting voor den dag halen, enz.

[Daarna wordt verteld de roof van Lemo nTonda door i Torokuku mBetu'e (bl. 30-33), terwijl Sese nTaola voor 6 maanden gaat slapen. Aldus wordt zijne komst beschreven, tekst bl. 30]:

Hij wichelde met het ei, richtte de hut tot het waarnemen der voorteekenen op en betrok die, nam de wichelproef met het kippenei en toen de vogelgeluiden voor het snellen gunstig waren, vertrok hij uit zijn land, van tijd tot tijd staakte hij den

tocht bij het hooren van ongunstige vogelgeluiden en ging eerst weer door als zij gunstig waren. Torokuku mBetu'e had zeven oogen, rondom in zijn gezicht: aan de slapen, op het voorhoofd en ter hoogte der jukbeenderen als het sterrebeeld de Haan (Pleiaden) met zijne zeven sterren.

[Als hij zich gaat wapenen, zegt het verhaal, bl. 32:]

Zijne vrouwen] haalden zeven broeken, hoofddoeken en baadjes voor den dag, hij deed ook zeven gordels aan; toen hij zwaar was toegerust, rukte hij het dak boven den huisingang af, sprong naar beneden en zonk tot aan zijne oksels in den grond.

[Ten slotte komt i Momata Tibu de vrouw rooven, bl. 33-36, terwijl Sese nTaola voor zeven maanden is gaan slapen. Van Momata Tibu heet het, bl. 33:] Zijne beide oogen waren plassen.

[Op bl. 34 gaat het verhaal voort, in het laatste gedeelte der samenspraak van Sese nTaola en Momata Tiboe, aldus:]

Sese nTaola antwoordde:

„Spring spoedig naar beneden, zeg maar niet veel.

Dat vervloekte blijven zitten! spring toch naar beneden, vrind!

Al veel te dikwijls is zij door een man weggehaald.”

Lemo nTonda antwoordde in de kist:

„Zeg geen onheilbrengende woorden, manlief nTaola!

Er zijn teekenen gekomen op mijn lichaam, Sese nTaola.

Teekenen van weduwschap en van dood op mijn lichaam, Sese nTaola.

O, hoe zal ik het nog zeggen! het is al zoo dikwijls gebeurd.”

(bl. 35). Momata Tiboe antwoordde:

„Houd u vooreerst kalm, laat eerst voor mij koken.”

Sese nTaola antwoordde:

„Praat maar niet veel, spring maar snel naar beneden.”

Momata Tiboe antwoordde:

„Gij daar beneden, zijt gij nog niet bang?”

Sese nTaol zeide:

„Komaan, spring naar beneden, praat maar niet veel meer.”

„Al zou het ook mijn sterfuur zijn, ik kom beneden, vrind!”

Hij sprong naar beneden, maar hij zonk niet meer in den grond.

„Werp uwe lans naar mij, gij zijt de aangevallene.”

Momata Tiboe wierp zijne lans, maar raakte niet. Sese nTaola wierp terug, maar miste ook. Nadat de lansen weg waren, werden de zwaarden gebruikt. Zij trokken de zwaarden en hieuwen op elkaar in. Sese nTaola zeide:

„Laten de zwaarden getrokken worden, opdat onze moed gekend worde.”

De huispalen schudden heen en weer, zoo hevig streden zij in het dorp, de grond dreunde er van; na langen tijd werd Sese nTaola gewond en viel dood neer. Lemo nTonda in het huis antwoordde van uit hare kist:

„Ik heb het zoeven al gezegd, maar gij zeidet dat het niet waar was.

Ik sprak van teekenen van weduwschap, maar gij ontkendet ze.

Windvorst daarginds, kom uwen zwager te hulp."

De Windvorst kwam te hulp, geheel alleen ging hij tegenover Momata Tiboe staan, pakte hem bij de armen, en trok ze uiteen; zijne armen en beenen braken af; hij scheurde in tweeën van zijn achterste tot zijn schedel, zijne oogen braken en werden twee plassen op den grond. De windvorst antwoordde:

"Zie of het niet snijdt, als zeeschuim het aanvalt zelfs niet een weinig is er iets dat den aanval van zeeschuim weerstaat."???

Nu kwam Lemo nTonda uit de kist om haren echtgenoot weer levend te maken; gouden gereedschap kreeg zij uit de kist, zij besprengde zijn lichaam, zeven maal heen en weer, op alle plaatsen van het geheele lichaam; Sese nTaola leefde weer op en zijne wond verdween; Lemo nTonda zeide:

(bl. 36) "Gij waart al geheel dood, maar onze zwager is het die te hulp is geschoten."

Sese nTaola antwoordde:

"Ik heb het er zoo even niet om gedaan, ik was werkelijk ontslapen."

De windvorst antwoordde:

"Komaan, zwager, wij gaan heen; waar is de wind, ons vervoermiddel?

Pas op voor uwe vrouw, zwager, dat zij niet valt."

Lemo nTonda verliet nu hare kist en vertoonde zich. De windvorst antwoordde:

"Zwager, pas goed op, dat ge onder weg niet wegwaait."

Sese nTaola antwoordde:

"Ik zit goed, ik zal niet meer vallen."

De wind voerde hen alle drie mede; tehuis gekomen, zeide Sese nTaola:

"Maak sirih gereed, Lemo nTonda daarginds.

Maak het noodige om sirih aan te bieden, dan zullen wij onze plannen maken"

Lemo nTonda antwoordde:

"Hier heb ik 't al klaar gemaakt, kom de sirih hier halen."

Sese nTaola ging heen en bood zijn zwager sirih aan.

"Hier is sirih, zwager, zeg nu eens wat gij van plan zijt."

De windvorst zeide dat hij eerst eene sirih-pruim wilde nemen, daarna zeide hij:

"Wij zijn hier rustig bijeen, er zijn geen plannen te maken. Nu ben ik klaar met sirih kauwen, nu moeten er plannen gemaakt worden.

Zwager Sese nTaola, zeg gij eens uwe plannen."

Sese nTaola antwoordde:

"Dit is mijn voorstel, dat wij te zamen moeten gaan wonen.

Zwager Windvorst, haal uwe vrouw.

Ga uwe vrouw halen, luister naar 't geen ik zeg."

De Windvorst stemde toe:

„Goed, ik zal gaan, zwager Sese nTaola.

Wind kom hier, enz”.

Nadat hij was heengegaan en aldaar aangekomen, vroeg zijne vrouw Gili mPinebetoe'e:

„Windvorst daar beneden, waar is nu uw zwager?”

(bl. 37). De Windvorst antwoordde:

„Mijn zwager is weer thuis gekomen, maak gij u maar niet bezorgd,

Ik heb de opdracht gekregen om u te komen halen.

Dat ge het zeker moogt weten, we gaan daar te zamen heen.

Daareven is het besproken, dat wij bij elkaar zouden gaan wonen.

Maak u gereed om heen te gaan, dan begeven wij ons op weg”.

Gili mPinebetoe 'e antwoordde:

„Ik ben al gereed, laat ons afscheid gaan nemen.”

Zij vroeg verlof om heen te gaan aan hare grootmoeder, de Oude Vrouw.

„Grootmoeder, wij gaan heen, blijf u hier”.

De Oude Vrouw antwoordde:

„Ach, ga niet heen, mijn kind, denk ook aan mij”.

Zeg tot Sese nTaola dat hij ook aan mij denke”.

Gili mPinebetoe'e antwoorde:

„Laat ons ophouden met heen en weer praten, grootmoeder, wij gaan heen”.

„Goed, ik zal er mee ophouden, goede reis!”

De Windvorst riep den Wind:

„Wind kom hier, enz”.

De Wind kwam aan en bracht de echtgenooten en hunne goederen over.

Aangekomen, antwoordde de Windvorst:

„Hier zijn wij aangekomen, zwager Sese nTaola.”

Sese nTaola antwoordde:

„Vrouwlied Lemo nTonda, bied uwe schoonzuster sirih aan.

Ga naar uwe schoonzuster toe, Lemo nTonda, laat haar pruimen.”

Zij ging naar hare schoonzuster toe en zeide:

„'t Is wel aardig, schoonzuster, dat gij hier zijt.”

Na het sirih-pruimen zeide Sese nTaola:

„Wij hebben al sirih gepruimd, maak gij nu eten gereed.

Ga met uwe schoonzuster en maak het daarginds gereed.”

Toen zij het klaargemaakt had, zeide zij:

„Hier heb ik het al klaar gemaakt, we kunnen maar gaan eten.”

(bl. 38). Zij gingen met hun vieren eten; toen zij verzadigd waren, zeide hij:

„Wij zijn klaar met eten, maak nu de sirih gereed.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Al hadt ge 't niet gezegd, al het noodige staat daar reeds.”

Daar hebt gij beiden alles in voldoende hoeveelheid."

De gezamenlijke echtgenooten, schoonbroeders en schoonzusters, gingen nu sirihi pruimen, daarna zeide hij:

„Ik heb het warm, laat ons gaan baden.

Laat ons baden en het haar wasschen, dat het vuil er uitgehaald worde; haal kokosnoten; waar is de voorraadschuur van uw vader?"

Lemo nTonda ging ze halen en zeide:

„Ik ga ze halen, hier zie ik ze al.

Hier zijn de kokosnoten van vader, schrap ze, dat we het haar wasschen."

Sese nTaola schrapte de kokosnoten, daarna riep hij zijne vrouw:

Kom de kokos halen, dan gaan we naar het water.

Aan het water worde 't haar gewasschen, op de rustbank van vader.

Laat ons te zamen gaan, broeders en zusters.

Zwager Windvorst laat ons gaan."

De Windvorst zeide:

„Komaan, ga maar, ik volg u, zwager Sese nTaola."

Zij gingen naar het water en hielden op bij de rustbank die bij de badplaats was gezet.

„Licht het deksel op, dat wij water kunnen scheppen."

Lemo nTonda zeide:

„Wil water gaan opscheppen, om mij het haar te reinigen."

Hij schepte water en bracht het naar de rustbank. Lemo nTonda zeide tot haar man:

„Keert ons den rug toe, gaat gijl. uw haar wasschen."

Zij wiesschen zich het haar; toen dit klaar was, zeide Sese nTaola tot zijne vrouw:

„Laat uw haar naar beneden hangen, beneden gelijk afgesneden ten teeken van de bevalligheid van uw lichaam.

Bevallig tot op den grond, schoon tot aan de borst".

Hij legde het haar van Lemo nTonda op een rek.

„Het haar van Lemo nTonda zóó lang, dat er zeven rekken voor noodig zijn.

Wij hebben al gebaad, komt gijl. nu maar hier."

(bl. 39). Toen de mannen klaar waren, gingen de vrouwen baden, de mannen gingen uit het water op de rustbank zitten. Toen de vrouwen gereed waren met baden, zeiden de mannen:

„Kamt onze haren om de kokos er uit te halen.

Opdat ze gauw droog zijn mogen, kamt onze haren."

De vrouwen kamden 't haar der beide mannen, toen zij het gekamd hadden, zeiden de mannen:

„Laat ons nu heengaan, nu gij mij gekamd hebt.

Laat ons allen heengaan naar huis."

Zij gingen heen; toen zij thuisgekomen waren, zeide Sese nTaola:

„Nu zijn wij thuis gekomen, maak de sirih gereed.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Ik heb ze hier al gereed gemaakt, kom de sirih maar halen.”

Zij kauwden sirih, daarna zeide Sese nTaola:

„Als gij klaar zijt met sirih kauwen, zeg dan ook eens wat wij nu zullen doen.”

Gij, Lemo nTonda daar, zeg gij eens een plan.

Daar hebt gij Lemo nTonda, met haar zullen wij een plan maken.

Gij, Lemo nTonda, zijt het, die zeggen moet wat wij moeten doen.

Gij, die het weet, zeg ons uw plan”.

Lemo nTonda antwoordde:

„Luister, maak geen leven, als ik het zeg.”

Sese nTaola antwoordde:

„Zeg het goed, wij luisteren er naar”.

Lemo nTonda zeide:

„Dit is mijn plan, om uw vader levend te maken.

Sese nTaola antwoordde:

„Als gij dat zegt, dan is mijn persoontje er niet tegen. Misschien is er wel katoenen stof, haal die, dan scheuren wij ze in stukken.”

Zij opende de kisten en manden waar het goed in lag, om de beenderen van hare moeder en haren vader in bijeen te rapen, om ze er mee te omsluiten.

Lemo nTonda antwoordde:

„Ik krijg verlangen, het zijn nog erfstukken van vader.

Mijne tranen vloeien, het zijn nog nagelaten stukken van moeder.

Ik krijg een innig verlangen, het is de nalatenschap mijns vaders.”

(bl. 40). S. nTaola: „Haal ze uit, breng ze hier, ik weet wat ik er mee moet doen.”

Lemo nTonda haalde ze uit, bracht de stukken goed van haar vader en moeder in het voorportaal en scheurde voor alle menschen gelijkelijk een stuk goed af.

„Spreid ze uit op den grond, daar midden in 't dorp.

Daar is ruimte, breng daar de beenderen bijeen.”

Zij gingen heen, brachten de stukken op het erf en spreidden ze daar uit, daarna zeiden zij:

„De beenderen van uwe moeder en uwen vader, leg die afzonderlijk.”

Zij raapten ze op en brachten ze bijeen onder den waringin; eerst nadat ze langen tijd hadden bijeen gezocht, waren ze verzameld en zeide Lemo nTonda tot haar man:

„Zij zijn al bijeengebracht, zeg gij nu wat er gebeuren moet.”

„Neem gouden kommen en giet er water in.

Laat er twee kommen zijn, dat allen spoedig eene beurt krijgen.

De beenderen, die wij bijeengebracht hebben, bedek die met katoen.

Als wij hier maar voor zorgen, dat zij niet over den grond verstrooid raken.”

Lemo nTonda] bedekte ze, daarna zeide zij:

„Gij moet meedoen om onzen vader weder levend te maken.”

Nu gingen de beide echtgenooten heen en besprenkelden met water uit de kommen de beenderen der dooden; zij schepten het met de handen op en sprengden het neer, zeggende: „Maak de zeven malen goed vol, dan zullen we er de gevolgen van zien.”

Nadat ze zevenmaal waren besprengd, bewogen zich de beenderen, sprongen op als regendruppels bij zonneschijn, om het been te zoeken, waar zij bij hoorden, om niet verkeerd aaneengehecht te worden; zij grepen in elkaar, sloten in elkaar, elk naar zijn aard en lagen daarop stil. Toen zeide Lemo nTonda:

„Bespreng ze nog eens, dat het spoedig in orde kome.”

Zij besprengden ze weder, de (beenderen) bewogen zich weder en werden nu volledige menschen, maar het waren nog slechts languit liggende geraamten; er was nog geen leven in, 't waren enkel beenderen. Lemo nTonda zeide:

„Maak de zeven malen vol, dat het volkomen gelukke.”

Zij besprengden ze met water uit de kommen; de ring van Lemo nTonda, die den vorm van een slang had, met een diamant er in, een erfstuk harer voorvaderen, was in de kom gelegd, daarmede wekte zij de dooden alle op. Na den zevenden keer begonnen zij allen te bewegen; de geheele oppervlakte was één en al rug; alleen hunne oogen waren half geloten; zij waren pas weer levend; de buitenwereld konden zij nog niet zien. Toen ze hunne lichaamsdeelen alle hadden, zeide Sese nTaola:

„Daar zijn zij nu allen opgestaan, geef hun nu eerst rijstepap te eten.”

Zij gaf hun rijstepap uit een grooten pot; toen leefden ze geheel op en konden weer spreken. Lemo nTonda zeide:

(bl. 41). „Als de pap gaar is, deel ze dan uit in schotels.”

Sommigen stonden haar bij; ze schepten de pap op en slurpten die uit; sommigen waren groot, anderen klein; allen leefden, vrijen en slaven; nu werden hun sarongs uitgedeeld.

„Ga rond en deel sarongs uit, aan de volwassenen elk een; ga rond en geef ieder zijn deel, gaande naar elk der volwassenen.”

Toen alles was opgedeeld, gingen zij naar huis en kookten nu een echt maal voor hen, zij aten te zamen met hunne ouders.

De vader en moeder van Lemo nTonda zeiden: „Ja, mijn zoon, als gij niet gekomen waart, zouden wij niets meer van het leven weten.

Als mijn zoon niet gekomen was, dan zou ik niet in leven zijn.

Als gij niet gekomen waart, dan zouden wij niet leven.”

Sese nTaola antwoordde:

„Het is waar wat gij zegt, ik ben het werkelijk.

Het is waar wat gij zegt, ik ben de menschen komen levend maken.”

Zijne ouders zeiden op nieuw:

„Gij zijt alleen maar gekomen om ons te doen herleven, mijn zoon.”

Allen waren weder springlevend, zij lachten weer op nieuw.

„Dit heb ik u nog te zeggen, kabosenja's.

Zegt ons wat wij nu moeten doen, dat wij het weten.

Gij, mijn zoon Sese nTaola, moet een plan maken.”

Sese nTaola antwoordde:

„Zeg eens, Lemo nTonda, moet ik een plan maken?”

Lemo nTonda antwoordde:

„Gij zijt een man, gij moet zeggen wat u dunkt.

Gij, Sese nTaola, moet uw plan uitspreken.”

Sese nTaola antwoordde:

„Naar mijne meening moeten wij een dankfeest geven.

Voor uwe moeder en uw vader moeten wij een dankfeest geven.

Wie maar ééns is gestorven, komt nog niet in het doodenrijk.

Laat ons een dankfeest geven, maak de plannen maar.

Gij, Lemo nTonda, regel het rijststampen van de lieden.”

Zij zette de lieden aan het rijststampen; de eene troep ging rijststampen, een andere troep ging de buffels achterna. Daarop riep (Sese nTaola) Sungko nTonda, een slaaf van zijn vader, een zeer vertrouwd man.

„Wel, Soengko nTada, kom eens hier, ik heb u wat te zeggen.”

Soengko nTada kwam aan en zeide:

(bl. 42). „Heer, hier ben ik, zeg maar wat Gij beveelt.”

Sese nTaola antwoordde:

„Luister naar mijn bevel, ga de buffels achterna.

Gij hebt er verstand van, ga gij dan een stier opvangen.”

Soengko nTada ging nu de buffels achterna. Daarop droeg Sese nTaola zijne vrouw op:

„Zorg ook dat er kruiden zijn in voldoende hoeveelheid, Lemo nTonda.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Er zijn al reeds genoeg kruiden, manlief Sese nTaola. Hier is alles in voldoende hoeveelheid voorhanden: wanneer is nu de hoofd-feestdag?”

Sese nTaola antwoordde:

„Morgen zullen we vast wat vooruit eten, overmorgen is de groote dag.”

Na eenigen tijd kwam Soengko nTada en zeide:

„Heer, hier ben ik, de buffel is daarginds al opgevangen.”

Sese nTaola antwoordde:

„Bind hem goed vast, dat hij niet ontsnapt, Soengko nTada.”

Soengko nTada antwoordde:

„De buffel was toch al niet wild, ik heb hem goed vastgezet.

Het is een zeer tamme buffel, ik heb hem goed vastgebonden.”

Den volgenden dag zou er gekookt worden; Lemo nTonda zeide:

„Sese nTaola, laat de buffel geslacht worden.

Laat een labe halen om den buffel te slachten.”

Soengko nTada werd gelast een labe te gaan halen, om de ritueele slachting te doen plaats hebben. Sese nTaola zeide:

„Ga heen, Soengko nTada, haal een labe van den riviermond.

Ga een labe halen, Soengko nTada, blijf niet lang uit.”

Soengko nTada ging heen en aan den riviermond gekomen, noodigde hij den labe uit en zeide:

„Labe, Gij moest naar het bovenland gaan en daar een buffel slachten.”

De labe antwoordde:

„Komaan, laat ons heengaan, het hoofd laat mij halen.”

Soengko nTada en de labe gingen nu naar het bovenland, en toen zij aangekomen waren zeide (Soengko nTada):

„Hier is de labe aangekomen, om wien ik zoeven ben uitgezouden.”

[Sese nTaola:] „Ik heb u laten halen, labe, hier is een buffel te slachten.” (bl. 43). De labe antwoordde:

„De kabosenja gelieve te bevelen dat zij hem gaan binden.”

Sese nTaola antwoordde:

„Soengko nTada, vertrouwde man, bind den buffel stijf vast.”

Soengko nTada antwoordde:

„Heer, het is daar al klaar, labe, kom maar mee.”

Sese nTaola zeide:

„Labe, kom mee, ga met mij mede.”

Hij ging, slachtte den buffel en toen het klaar was, sneden zij hem in stukken en brachten de stukken op den vloer onder de rijstschuur. Sese nTaola zeide:

„Komaan, Soengko nTada, breng het onder de rijstschuur.”

Maak het in orde, Soengko nTada, laat sommigen op den grond koken.

Waar zijn de oudsten, laat ze allen hier komen,

Om den buffel in stukken te snijden en hem in potten te koken.”

De oudsten kwamen en zeiden:

„Heer, hier zijn wij, spreek, dat wij het weten.”

Sese nTaola antwoordde:

„Daar is Soengko nTada, die zal het vleesch verdeelen.

Morgen is de hoofddag, de dag van het doa-sëlamat.

Alleen de lever daar moet gij in huis koken.

„Ik zeg het, dat ge het weet, die moet gebraden worden in ijzeren pannen.”

De lever van den buffel werd boven in huis gebracht.

Ook Sese nTaola en Soengko nTada kwamen boven en Sese nTaola zeide:

„Gij, Lemo nTonda, doe uw best met koken.”

Begrijp het goed, morgen een ander gedeelte van 't vleesch."

Hij gaf het uit, om het voor de huisgenooten te koken. Met allen ijver kookten de lieden het gedeelte dat dien avond zou gegeten worden. Toen gaar was hetgeen werd klaargemaakt, zeide Sese nTaola:

„Als het is klaargemaakt, laat ons dan gaan eten."

Lemo nTonda: „Hier hebben wij het al klaar, laat men het maar komen halen."

Sese nTaola: „Komaan, Soengko nTada, ga de rijst opbrengen."

„Zwager Windvorst, zet u op uw gemak neder."

Soengko nTada bracht nu de rijst op van zijne heeren Sese nTaola, Windvorst en Ta Datoe; de labe keerde terug naar den riviermond, slechts zijn slachtloon gaven zij hem.

Ta Datoe zeide:

„Mijne schoonzonen, laat ons gaan eten."

(bl. 44). Nu aten zij allen; toen zij gedaan hadden, bevalen zij Soengko nTada:

„Wij hebben gedaan met eten, schenk waschwater in."

Soengko nTada schonk het in, daarna zeide Sese nTaola:

„Kom de schalen afnemen, trouwe Soengko nTada;

„Als gij ze hebt weggezet, ga dan de sirih halen"

Hij ging de sirih halen en toen deze was voorgezet, zeide Ta Datoe:

„Schoonzonen daarginds, nu ga ik sirih kauwen."

„Als ze aan ieder is rondgedeeld, laat ons daar pruimen."

Na het sirih-pruimen kreeg hij slaap en zeide:

„Ik ben klaar met pruimen, laat ons gaan slapen."

Den volgenden morgen werden zij wakker, 't was de hoofddag van het feest: het herleven der ouders, nadat zij waren gestorven, werd gevierd, ook het huwelijk van Sese nTaola met Lemo nTonda werd bevestigd. Soengko nTada werd nu opnieuw gelast labe's te gaan halen:

„Getrouwe Soengko nTada, ga de labe's uitnoodigen;

„Ga de labe's halen, gaat met u drieën."

Soengko nTada maakte zich gereed met nog twee makkers; de namen zijner makkers zijn niet bekend, het waren zoo maar slaven.

„Noodig hen allen uit, tot de jongste labe's toe."

Toen ging Soengko nTada heen en aan den riviermond gekomen, zeide hij tot de labe's:

„U, labe's aan den riviermond, noodigen wij om te komen voorlezen;

Dat gij het goed moogt weten, brengt uwe Barasandji's mee.

Een ieder van u, labe's, gaat allen naar het Bovenland."

De labe's hielden te zamen raad en zeiden: Wij zijn door den kabosenja uitgenoodigd om één nacht te komen doorbrengen bij hem, aldaar te overnachten en

den volgenden dag de do'a-sëlamat te houden. Het werd goed gevonden; zij zeiden dat zij gaan zouden; Soengko nTada zeide:

„Labe's, maakt u gereed: ik heb nog veel te doen.”

De labe's maakten zich gereed; zij kleeadden zich allen aan en namen koran's en Barasandji's mede. Zij gingen naar het Bovenland en toen zij waren aangekomen, zeide Soengko nTada:

„Heer, hier komen de labe's aan, ik ben vooruitgelopen.”

Sese nTaola vroeg:

„Hoeveel labe's komen er aan? zeg het, dat ik het wete.”

(bl. 45). Soengko nTada antwoordde:

„Er zijn achttien labe's, dat gij het moogt weten.”

Sese nTaola zeide:

„'t Is goed, zorg maar dat er water zij.”

Water werd gebracht, de labe's kwamen boven en Sese nTaola zeide:

„Geef matten, Lemo nTonda, ik zal ze uitspreiden, dat het in orde zij: ik zal ze bij den ingang uitspreiden, dat de labe's daar kunnen zitten.”

Zij gaf ze, ze werden op de voorgalerij uitgespreid en toen de labe's boven waren, zeide Sese nTaola:

„Telkens als er een bovenkomt, Soengko nTada, wasch hem de voeten.”

Ieder die bovenkwam, wiesch hij de voeten. Sese nTaola zeide:

„Labe's komt hierheen, hier kunt gij gaan zitten.”

De labe's antwoordden:

„Met verlof, laat ik voorbijgaan, om daarginds te gaan zitten.

Laat ik niet onbeleefd doen, met den kabosenja voorbij te gaan.”

Sese nTaola antwoordde:

„Welneen, daarmee doet gij niet onbeleefd, dat is juist zooals ik het bedoel.”

De labe's gingen voorbij en zetten zich neer. Sese nTaola zeide:

„Gij allen, labe's, gaat op rijen zitten.

Gij, Lemo nTonda, maak sirih voor hen gereed.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Hier heb ik de sirih reeds gemaakt, kom ze maar halen.”

Soengko nTada kreeg het bevel van zijn heer:

„Ga ze halen, Soengko nTada, breng ze in voldoende hoeveelheid hier.”

Soengko nTada bracht de sirih en deelde ze onder de labe's uit, de labe's kauwden sirih, ieder van de achttien labe's had zijn pruim. Sese nTaola zeide:

„Zet ze netjes op eene rij, er is genoeg voorhanden.

Labe's, bedient u van sirih, er is daar voor ieder genoeg.

Vrouwlied Lemo nTonda, maak de etensschalen gereed.”

Het werd tijd voor het avondeten der labe's; Lemo nTonda legde het eten voor de labe's en hunne gezellen op de schalen. Sese nTaola beval:

(bl. 46) „Leg de rijst voor de labe's op schalen.

Schenk water in, Soengko nTada, in genoegzame hoeveelheid in kommen.

Giet sommigen water in handwasch-kommetjes.

Komaan, breng het eten op, er is van alles genoeg.

Breng mij water, dan zullen wij het neerzetten.

Breng de schalen op, ik zal er wel verder voor zorgen.

De labe's hebben ieder het zijne, ga maar zitten, zwager.

Soengko nTada breng het eten, breng ook de schalen voor ons op.

Ik ben al gezeten, breng ook mij mijne schaal met eten."

Men bracht hun de schalen op, de beide zwagers aten met de labe's.

„Ik ben al gezeten, labe's, laat ons eten.

De labe's deden hun maal, toen het op was (heette het):

„Wij zijn klaar met eten, kom de schalen afnemen."

Hij bracht ze binnen, dat men ze binnenshuis zouden opruimen.

„De schalen zijn al afgenomen, breng nu ook de sirih.

Ieder heeft nu zijn deel, labe's, laat ons sirih kauwen."

Nadat zij gepruimd hadden, was het donker geworden; hij zeide:

„Ik heb u, labe's, laten halen om een beetje Barasandji voor te dragen."

De labe's antwoordden:

„Als gij het beveelt, Kabosenja, dan zijn wij tot uw dienst.

Als gij het ons niet kwalijk neemt, dan zullen wij uit de Barasandji voordragen."

Sese nTaola antwoordde:

„Goed, gaat maar voorlezen, ik vind het zeer goed."

Toen lazen de labe's uit Barasandji voor, hunne stemmen gonsden, om de beide echtparen Sese nTaola met Lemo nTonda en den Windvorst met Gilli mPinebetoe'e te huwen.

Toen zij aan het eind van hun Barasandji waren gekomen, hielden zij op.

„Als gij klaar zijt met voorlezen, gaan wij slapen."

Ook de labe's gingen slapen; den volgenden morgen zeide Sese nTaola.

„Haast u met eten koken, Lemo nTonda.

Degenen die koken moesten gingen koken; de lieden beneden zoowel als die in huis werden aan 't werk gezet. Toen het eten gaar was, werd het op koperen schalen gelegd, het was de groote dag van het feest. Sese nTaola zeide:

„Soengko nTada, kom hier, dat ik met u spreke."

Soengko nTada antwoordde:

(bl. 47) „Heer, hier ben ik, wil het maar zeggen."

Sese nTaola antwoordde:

„Schenk water in genoegzame hoeveelheid in de kommen."

Hij schonk water in de kommen, voor ieder zijn deel; toen het klaar was, zeide Soengko nTada:

„Ik heb het al ingeschonken, water is er genoeg.”

Sese nTaola antwoordde:

„Ik ga daarginds heen, geef het mij maar aan.

Windvorst, mijn zwager, ga gij aan dien kant.”

Met hun drieën brachten zij het eten op, om aan de labe's hunne schalen aan te geven, totdat ieder het zijne had.

„Zwager, laat ons gaan zitten, het is gelijkelijk verdeeld.

Soengko nTada, breng het eten op, wij zijn al gezeten.”

Soengko nTada bracht het op; Sese nTaola zeide:

„Labe's, gij kent de spreuken, laat ons nu de do'a-sëlamat uitspreken.”

De labe's spraken de formules uit, ook zijn schoonvader vatte de handen der labe's tusschen de zijne. Sese nTaola zeide:

„Nu hebben de labe's hunne spreuken gezegd, laat ons de handen ophouden.”

Allen hielden de handen op en zeiden „amen” in hunne handen, ten besluite der do'a-sëlamat.

„Lemo nTonda daarbinnen, kom de handen vatten.”

Nadat zij hun de handen had gevat, aten zij allen, kauwden sirih en de labe's vroegen om heen te gaan.

„Wij vragen verlof, kabosenja, blijf gij hier”.

Sese nTaola antwoordde:

„Ja, ge kunt heengaan, haast u maar naar uwe prauwen.

Komaan, Soengko nToda, haal hun versch buffelvliesch.

Dat zij het medenemen naar hunne schepen, als eene herinnering aan het feest.”

De labe's gingen heen, beschonken met allerlei. Het feest was voorbij, hun huwelijk was erkend; bij sliep niet meer heele maanden, maar zooals andere menschen. Toen zij eenigen tijd gehuwd waren, gevoelden Lemo nTonda en Gili mPinebetoe'e dat zij zwanger waren. Sese nTaola zeide:

„Luister, Lemo nTonda, dan zal ik u mijn plan mededeelen.

Dat ge het goed moogt weten, ik verlang naar mijn vader.”

Lemo nTonda antwoordde:

(bl. 48) „Als gij wilt spreken, laat ons dan vergaderen.

Vergader met vader en moeder, dat wij behoorlijk verlof vragen.

Dan ga ik ook mee, om mijne schoonouders te zien.”

Sese nTaola antwoordde:

„Laat ons dan met ons vieren gaan, dit is het plan dat wij zullen uitspreken.

Laat ons in een kring in het voorhuis gaan zitten, laat ons daar plannen beramen.”

Zij gingen naar het voorhuis, Lemo nTonda zeide:

„Moeder en vader, uw schoonzoon heeft heimwee.

Uw schoonzoon verlangt naar huis, weet dat wel."

Hare moeder antwoordde:

„Als dat het geval is, mijn kind, dan moet er voorraad gereed gemaakt worden.

Gij hier, mijn kind, zorg dat er rijst gestampt worde.

Als er een goede dag is gekomen, moet ge behoorlijk afscheid nemen."

Zij gaf bevel om proviand gereed te maken; de lieden stampten rijst en toen er genoeg voorraad gestampt was, zeide zij:

„Hier is genoeg voorraad, neemt nu afscheid.

Wel, mijne kinderen, vraagt nu maar om heen te mogen gaan.

Mijn kind Lemo nTonda, uw man Sese nTaola,

En ook nog het andere echtpaar, blijft aan mij denken."

Sese nTaola en Lemo nTonda antwoordden:

„Wij vragen verlof om te gaan, wilt ons slaven mede geven.

Hun moeder en vader antwoordden:

„Van onzentwege kunt gij beiden over allen beschikken."

Sese nTaola antwoordde:

„Alleen gij moet bepalen, welke er zullen thuis blijven.

Veertig nemen wij er mede, de meesten kunnen thuis blijven.

Veertig gaan er op reis, de meerderheid blijft thuis."

De reizigers namen dan afscheid.

„Nu is het een goede dag, wij vragen om te mogen gaan."

Ta Datoe en Indo i Datoe antwoordden:

(bl. 49) „Gaat heen, kinderen, hebt een goede reis.

„Welken weg zullen wij gaan? dat vraag ik u."

Sese nTaola antwoordde:

„De weg die naar zee gaat, dat gij het wel weet."

Indo i Datoe antwoordde:

„Lemo nTonda, mijn kind, ik zal heimwee naar u krijgen.

Moogt ge geen ongeluk hebben op de heen- en de terugreis."

Nu gingen Sese nTaola met vrouw, zwager en zuster heen.

Bij zijn heengaan zeide hij tot zijne schoonouders:

„Ge moet het wel weten, het is de weg die naar zee afdaalt.

Als wij aan zee zijn gekomen, zullen wij pas voor het vervoermiddel zorgen."

Al voortgaande kwamen zij aan zee; Lemo nTonda zeide:

Nu zijn wij aan zee gekomen, wat zullen wij nu doen?"

Haar man antwoordde:

„Wees niet bezorgd, dat weet ik wel;

Maak u niet ongerust, dat zal ik wel beschikken.

Schip Koperhuid, kom voor den dag!

Waar is het schip van mijn grootvader? Kom te voorschijn."

Toen hij vroeger zoovele maanden had geslapen, ging zijn levensgeest telkens heen naar zijn grootvader, den zeegeesten-koning, om een schip te laten bouwen. Eindelijk was het af; hij liet het daar achter en zeide: Als ik het roep, dan moet het schip met zijn tuig vanzelf aankomen. Toen hij het nu riep, kwam het werkelijk; Lemo nTonda keek er naar uit, in één zet was het op het zee-oppervlak, een schip met koperen huid, er was niemand aan boord. Hij beval het nader te komen.

„Schip Koperhuid, kom dicht aan land;
Kom naderbij, Schip, dat wij u bestijgen.”

Het kwam naderbij en wel vlak bij tot aan het strand, zonder vast te loopen. Ga aan boord, Soengko nTada, gij moet de menschen aan boord helpen. Als zij aan boord komen, vat gij hen dan bij de hand.”

In één sprong was Soengko nTada boven, daarna kwamen de drie en veertig anderen boven.

„Gili mPinebetoe'e, volg uwe schoonzuster daar.”

Allen gingen er op; toen zij aan boord waren, zeide Sese nTaola:

„Schip Koperhuid houd rechts af.

Ga naar het diepe, dat wij het land kunnen overzien.

(bl. 50) Slaat op de trommels, slaat de bekkens.

Dat de naburige dorpen het hooren, ten teeken dat er een vorst aankomt.

Het schip Koperhuid heeft den voorsteven naar Mekka gericht.

Slaat de trommen, slaat de bekkens,

Om ons schip Koperhuid te doen voortsnelen.”

Slechts de trommen en gongs deden het schip voortsnelen, alle lieden aan het strand hoorden het: O, dat is het schip van Sese nTaola! Er was niemand aan het roer, er werd alleen maar op de gongs geslagen, zeilen had het niet, wel drie masten.

Het geluid der trommen werd gehoord door To Karô Oedja; hij werd verstoord en zeide: Niet Se nTaola behoort Lemo nTonda tot vrouw te hebben, dat moet ik zijn. Hij maakte zich op om Sese nTaola in den weg te treden, om zijne vrouw en zijn schip te rooven.

„Slaat de trommen, enz.”

Soengko nTada zeide:

„Wat komt daar wel aan, de halve bemel is duister.

Wat mag daar wel aankomen, aan den voorsteven van het schip?”

Sese nTaola:

„Tracht het eens door den verrekijker te zien, dat het duidelijk en zeker worde.”

Sese nTaola richtte den kijker er op en zeide:

„Ik heb het al met den kijker gezien, het zijn inderdaad zeerooversschepen.

Snel voort, Koperhuid, dat wij er spoedig komen.”

Het schip vloog voort en ontmoette de anderen op zee, terwijl Sese nTaola sliep; de zeeroovers zeiden:

„Geef u over, Sese nTaola, hier zijn wij, zeeroovers.”

Soengko nTada antwoordde:

„Wij hier geven ons niet over, te minder nog Sese nTaola.

Lemo nTonda trachtte haar man te wekken:

„Word wakker, Sese nTaola, kijk, daar zijn zeeroovers.

Sese nTaola word wakker, daar zijn zeeroovers gekomen.

Gij wilt maar niets dan slapen”, enz.

Daar kwam To Karo Oedja aan, met wel 300 prauwen. Zij schoten en de krijgers van Sese nTaola stierven, Soengko nTada viel in zee. Op dat pas werd Sese nTaola wakker en To Karô Oedja sprak hem aan:

„Geef u over, enz.

Sese nTaola stond op en zeide:

(bl. 51) „Voor iemand als Sese nTaola is het onbehoorlijk zich over te geven.

Eerst als ik een sarong draag en een haarwring, zal ik mij overgeven.

Nu zult ge zien een die afstamt van van ouds befaamden.

Nu zult ge leeren kennen een die van ouds een heldenzoon is.

Doet de ankers haken in de voorstevens der vaartuigen” (bis). Zij wierpen inderdaad de ankers der prauw van To Karô Oedja over, de prauwen haakten aan elkaar. Sese nTaola liet ook de zijne werpen voor den voorsteven van To Karô Oedja en zeide tot zijn zwager:

„Windvorst, mijn zwager, laat ons elk een deel nemen. Ik ga op To Karô Oedja af, gij op zijn geheele leger.”

De beide zwagers spanden al hunne krachten in; zij scheurden de menschen levend in stukken; men vocht met de kris tegen elkaar; zij sprongen over op de vaartuigen der roovers; To Karô Oedja en zijne lieden sneuvelden allen, want zij hadden schuld, daar zij Sese nTaola, die geen schuld had, in den weg waren getreden. De beide zwagers keerden naar hun schip terug, maakten hunne 40 makkers weder levend en gingen verder.

„Slaat de trommen, enz.”

Het schip vloog voort, het vloog maar steeds voort; de lieden aan boord deden niets; wie slaap had ging slapen; wie geen slaap had bleef wakker. To Karô Oedja had den regen tot vlag.

Toen hoorde Ligi nToja dat Sese nTaola voorbijging; hij rustte zich uit en zeide: Dien man zal ik tegenhouden, zijn schip en zijne vrouw zal ik nemen. Hij gaf bevel aan duizende lieden en zij maakten de vaartuigen gereed. Na geruimen tijd, toen een goede dag was gekomen, daalden zij af naar de zee; Ligi nToja ging met de zijnen aan boord; kijk, als kokos-schillen dreeven zij op zee, zooveel waren er. De lieden op het groote schip zeiden:

„Wat komt daar aan op den voorsteven van ons schip?”

Misschien een zeerooversschip, op onzen voorsteven, op onze voorplecht gericht. Kijk door den kijker, dan zal het te zien zijn of het een zeerooversschip is."

Soengko nTada antwoordde:

„Ik heb 't al door den kijker gezien, het is werkelijk een rooversschip."

Sese nTaola:

„Als het een zeerooversschip is, richt er dan den steven heen."

Lemo nTonda antwoordde:

„Ik ben zeer bevreesd voor dat vechten op zee."

Sese nTaola antwoordde:

„Wees niet bevreesd, ik ga mij ook in den strijd begeven.

Als ik maar eerst met mijn schip de zeeroovers heb aangevaren"

(bl. 52). (Verder gaat het verhaal voort, in ongeveer dezelfde bewoordingen als op bl. 50 en 51 de ontmoeting met Ligi nToja te vertellen, die geheel gelijk is aan die met To Karô Oedja).

(bl. 53). Het schip snelde voort en liet de dooden achter, wij laten ze maar op de zee drijven. Nu hoorde Bangkarondo het bericht der nadering van Sese nTaola en zeide: Ja, dat is een booswicht, Lemo nTonda tot vrouw te nemen, ik zal zijn schip nemen, ik hoor daar zijne trommen. Hij had gehoord dat zijne bloedverwanten gestorven waren, gedood door Sese nTaola. Hij wilde hem in den weg treden; men stampte rijst tot proviand; 3000 man rustten zich uit en toen zij alles in orde hadden gebracht, schoven zij de prauwen in zee, toen zij vlot waren, gingen zij om het hardst; sommigen zeilden, sommigen roeiden met lange riemen, anderen schepten. Zij waren nog vrij ver, toen Soengko nTada hen zag en zeide:

„Wat komt daar aan, enz."

(Het verhaal loopt nu verder door als bij de vorige ontmoetingen; thans sneuvelen aan de zijde van Sese nTaola slechts 20 man. De volgende ontmoeting is met Sandopo Dada, waarbij er 10 man van S. T. sneuvelen, de daarop volgende met Mobangka Toë. Verder bl. 56 r. 9. aldus):

Men brandde op elkaar los op zee. Zij knalden er op, dat de lieden uit elkaar spatten; de prauwen waren niet meer te zien, daar zij geheel in rook waren gehuld. Zij waren door de gansche prauwenmacht omringd; hobbeldebobbeling het op het zee-oppervlak, alsof de zee was omgeroerd; zij waren aan elkaar gewaagd; zij trokken hunne ondoordringbare harnassen aan en er sneuvelden geene lieden van Sese nTaola meer. Na geruimen tijd werd Sese nTaola wakker en Lemo nTonda zeide:

„Gij wilt alleen maar slapen, enz."

Sese nTaola antwoordde:

„Het was niet mijn doel te slapen, ik ben in de leer geweest bij mijn grootvader.

Dat ge het wel moogt weten, ik heb mijne studie voltooid.

Niet dat ik voor had te slapen, ik heb mij de echte vechtkunst eigen gemaakt."

[Het verhaal gaat nu weder door als bij de vorige ontmoetingen. Daarna komt het treffen met Mobangka Laboe, dat als de vorige gevechten verloopt. Verder bl. 58, boven aan:]

„Zij lieten de ankers in elkaars prauwen haken, nadat Sese nTaola ze had laten overwerpen, daarna trokken zij met de krissen op elkaar los; prik, prik, staken zij naar elkaar met de krissen; na geruimen tijd werd Mobangka Laboe gewond en stierf. Slechts twee zijner lieden werden vrij gelaten, met de woorden: Gaat aan uwe familie vertellen hoe dapper Sese nTaola is. Daarna liet hij het schip weder voortvliegen en sloeg de trommels.

[Nu komt de ontmoeting met Patiri Malela, die evenzoo verloopt als de vorige, tot bl. 59, r. 11, waar Sese nTaola zegt:]

„Al te dikwijls ben ik al door zeeroovers in den weg getreden. Het zijn slechte kerels, echte smeerlappen."

Lemo nTonda antwoordde:

„Spreek geen onheilbrengende woorden, manlief Sese nTaola.

Ik heb teekenen gekregen aan mijn lichaam, Sese nTaola.

Teekenen van weduwschap en van dood, ge moet het wel weten.

Hoe kan ik het nog zeggen, het is al zoo dikwijls gebeurd.

Wees gij dus flink, zwager, in het aanvoeren der krijgers.

Windvorst, wil gij goed bij u zelve overleggen,

Want ook thans heb ik teekenen aan mijn lichaam gekregen,

Teekenen van weduwschap en van dood, ik kan niet meer voor ulieder heil zorgen.

Wij beiden hebben hier overal teekenen van weduwschap.

Sese nTaola antwoordde:

„Al hebt ge teekenen gekregen, wij mannen zijn nu eenmaal zoo.

Het is schande zich over te geven, wanneer men op weg wordt aangevallen.

Doet de ankers haken daar aan den voorstevan van het schip.

Dat wij goed kunnen overspringen op de schepen dier lieden."

Al voortgaande kwamen zij nader bij, sprongen over, bevochten elkaar met de kris en de lieden sneuvelden allen; alleen Patiri Malela sneuvelde niet, zijn ondoordringbaar harnas was van staal. Na eenigen tijd sneuvelde Sese nTaola, de Windvorst kwam hem te hulp, maar sneuvelde ook. Nu gingen Lemo nTonda en Gili mPinebetoe'e met hare veertig dienaressen er heen, beide weduwen weenden, daar hare mannen gelijkelijk gestorven waren. Zij waren ten einde raad; wie zou nu nog den strijd volhouden? Zij weenden om hare mannen, die daar op hun rug lagen op het schip van Patiri Malela.

Lemo nTonda zeide:

(bl. 60). „Schip Koperhuid, maak uw heer weder levend."

Het schip Koperhuid sprong nu op en drong de prauw van Patiri Malela binnen, na eerst klein te zijn geworden.

Patiri Malela stierf, Sese nTaola en de Windvorst, de eigenaars van het schip, werden weder levend en gingen weder op hun schip over, dat zij opnieuw deden voortvliegen.

„Slaat de trommen, enz.

Het schip snelde voort; na eenigen tijd vroeg Sese nTaola:

„Zwager Windvorst, waar is de aanlegplaats van uw vader?”

De Windvorst antwoordde:

„Daar bij de landtong is de aanlegplaats van vader.

Daar staan boomen op een rij, dat is de aanlegplaats.”

Sese nTaola antwoordde:

„Als wij aan de kaap zijn gekomen, wijs dan de plaats der ligging aan.”

De Windvorst antwoordde:

„Waar die boomen op eene rij staan, daar is de aanlegplaats van moeder. Ik weet het zeker, die boomen op eene rij daar ginds.”

Sese nTaola antwoordde:

„Schip, ga gij voort, dat wij daar aankomen” (bis).

Het schip ging voort, na eenigen tijd kwam het aan. Zij zagen dat er geen mensch meer in leven was, allen waren gestorven, zelfs de weg was verdwenen.

„Slaat de trommen, slaat de bekkens.

Dat moeder en vader de teekenen vernemen.”

Eerst bij de aankomst van hun zoon werden de wortels van hun achterste uitgerukt, vielen de kokosnoten van den boom, kraaiden de hanen, vloeide het water, gaven de vogels geluid en spraken de menschen: Kijk, daar komen lieden aan langs den overgroeiden weg, wat zouden dat voor lieden zijn, die trommen en bekkens slaan? Zijne ouders stonden op, gelastten lieden hun tegemoet te gaan en toen dezen naderbij gekomen waren, vroegen zij: Wat zijt gij voor lieden? De Windvorst antwoordde:

„Ik ben eenmaal uw zoon geweest, dat gij het wel weet.

(bl. 61). Zeg het thuis aan vader, zijn zoon die door den wind is medegevoerd.”

Haastig keerden de uitgezondenen terug, zij liepen om het hardst weerom en zeiden: O, het is wellicht onze heer, die eenmaal door den wind is weggevoerd. Zij berichtten het aan zijn vader en zijne moeder; o, hoe weende zijne moeder uit verlangen en hoe lachte zijn vader van plezier! O, zoo komt het dus dat de wortels van hunne billen uit den grond zijn getrokken, dat de kokosnoten van den boom zijn gevallen, dat het water weer vloeit en dat de hanen weer kraaien. O, o mijn kind, zijt ge dan gekomen, ik verlang hevig naar je. Zijn vader en moeder stonden op en daalden af naar de zee. Toen zij naderbij gekomen waren, vroeg de windvorst:

„Wat voor menschen komen daar aan, komen zij om mij te zien?”

Zijne ouders antwoordden:

„Dat gij het wel moogt weten, wij komen onzen zoon zien.”

Sese nTaola antwoordde:

„Windvorst, mijn zwager, daar zijn uw moeder en vader.

Dat gij goed moogt weten, tante, den naam van uw zoon.”

De vader en moeder van den windvorst zeiden:

„Zoo is het mijn jongen, kom hier, mijn zoon!”

Zij kwamen werkelijk naderbij, tot aan het zeestrand.

„Moeder, hier ben ik, overtuig u er van (bis).

Die andere, moet gij weten, is uwe schoondochter.

Komaan, moeder, laat ons gaan, ga met ons naar boven.

Laat ons naar boven gaan in uw huis, dat uwe schoondochter het zie.”

Met hun vieren gingen zij aan land; slechts Soengko nTada bleef bij de slaven, die aan boord moesten blijven, achter; toen zij in het huis gekomen waren, zeide [de Windvorst]:

„Geef uwe schoondochter het gebruikelijke geschenk, om haar te doen boven komen”.

Zijne moeder gaf het en zeide:

„Ik heb het al gegeven, kom boven, mijn jongen.”

Zij gaf aan hare schoondochter een schotel, om haar te doen boven komen.

De Windvorst zeide:

„Zwager Sese nTaola, laat ons het huis ingaan.”

Zij gingen de trap op en kwamen in huis.

„Moeder en vader, geeft haar een geschenk om haar te doen neerzitten.

Zij gaven hunne schoondochter Gili mPinebetoe'e een koperen bord, opdat zij zou gaan zitten. Nu waren zij allen gezeten, [de Windvorst] zeide:

(bl. 62) „Eén ding moet gij nog vragen, zonder een sirih-doos voor haar af.”

Zij maakten sirih gereed; de sirihdoos nam zij voor zich zelve en gaf die niet meer terug.

„Wanneer de geschenken zijn gegeven, is er geen zonde meer tegen den adat begaan.

Nu hebt gij ons gezien, hoe wilt gij nu verder?”

Zijne ouders antwoordden:

„Wat er nu zal gedaan worden, zeg gij, mijn jongen, dat alles. Blijft gij kort, wil ons dat zeggen.”

De Windvorst antwoordde:

„Mijn plan is om drie nachten over te blijven.”

Zijne moeder antwoordde:

„Maar jongen, ik heb toch zoo'n verlangen naar u, mijne kinderen.”

De Windvorst antwoordde:

„Moeder, gij hebt gelijk, maar wij kunnen slechts drie nachten. Zwager Sese nTaola heeft zijn verlangen naar zijne ouders uitgesproken.”

Zijne moeder antwoordde:

„Windvorst, mijn zoon, laat ons een dankfeest geven.”

Nu maakten zij eenige beschikkingen voor het dankfeest, al was het slechts om eenige zegenbeden te laten uitspreken over hunnen zoon, die na zoo langen tijd was teruggekomen, van wien zij zooveel hielden. Toen de hoofd-dag was gekomen wilden zij den labe laten halen.

„Windvorst, vlug wat, ga snel een labe halen.”

De Windvorst maakte zich gereed en riep den wind:

„Wind, kom hier, enz.”

De Wind kwam aan, de Windvorst besteeg hem en werd naar den labe gebracht.

„Labe, dat gij het weten moogt, u kom ik halen.

U ben ik komen halen, laat ons snel heengaan.”

De labe maakte zich gereed, het was er immers maar één, en de Windvorst zeide:

„Kom, ga daar zitten, aan de rechterzijde.

Ik weet den weg, heb daaromtrent geen twijfel.”

(bl. 63) De labe maakte geen tegenwerpingen, maar ging aan zijne zijde zitten.

„Wind kom hier, enz.”

De Wind kwam aan en nam hen beiden mede, na eenigen tijd kwamen zij aan het huis van zijne ouders.

„De ketel staat daar al klaar, wasch den labe de voeten.

Spreid eene mat uit, dat wij den labe kunnen doen zitten.

De labe heeft al sirih gekauwd, geef nu de etensschalen aan.

Alles is voldoende gereed, laat de schalen worden opgebracht.”

Zij deden op en de labe gebruikte zijn maal.

„Spreek gij den zegen uit, labe, wij houden de handen op.

De labe heeft al hem uitgesproken, moeder, vat zijne hand.

Als er bismillah is gezegd, dan kunnen wij gaan eten.

Nu zijn wij klaar met eten, schenk waschwasser in.

Wij hebben de handen gewasschen, geef nu sirih.

De labe is klaar met sirih-pruimen, neem nu de schalen weg.

Het dankfeest is afgelopen, de labe worde naar huis geleid. Zwager Windvorst, ga den labe brengen.”

De Windvorst riep den wind.

„Wind, kom hier, enz.”

Zij gingen heen, gebracht door den wind, toen zij waren aangekomen, liet de Windvorst den labe achter en nam afscheid.

„Ik ga heen, labe, blijf gij hier.”

De Windvorst keerde terug en maakte aanstalten om van zijn vader en zijne moeder afscheid te nemen.

„Moeder, Gij moet het weten, wij vragen verlof om heen te gaan. Wil ons begeleiden, totdat wij aan het schip zijn gekomen.”

Zij maakten zich gereed, het was hun voornemen om vaneen te gaan; aan zee gekomen, gingen zij aan boord.

„Moeder, wij gaan uiteen, wij gaan op reis.”

„Ga heen, mijn zoon, blijf aan mij denken.”

„Slaat de trommen, enz.”

(bl. 64). Het schip snelde voort en werd door geen zeeroovers of door wat ook maar tegengehouden. Toen zij dicht bij de woonplaats van den vader en de moeder van Sese nTaola waren gekomen, vroeg de Windvorst:

„Waar is de ligging der aanlegplaats, zwager Sese nTaola?”

Sese nTaola antwoordde:

„In de richting der landtong ligt de aanlegplaats van Vader. Bij de kaap hier is de aanlegplaats van Moeder.

Daarginds is de aanlegplaats, bij die op eene rij staande boomen.

Slaat de trommen, slaat de bekkens,

Om ons schip Koperhuid te doen voortvliegen.

Wij hier, Lemo nTonda, kijken uit naar de aanlegplaats.

Staat allen op, dat wij niet ziek worden.

Staat allen op, de haven is reeds nabij.”

Allen stonden op; de 40 slaven werden gewekt en ontwaakten, men was aan de aanlegplaats gekomen.

„Laat de ankers vallen aan de plecht, Soengko nTada.”

Zij schoten hunne geweren af. Zoodra de lieden in het dorp het geknal der geweren hoorden, raakten de wortels van hun achterste los, vloeide het water, blies de wind, vielen de kokosnoten af, kraaiden de hanen, kakelden de kippen, gaven menschen, vogels en honden geluid en zeide Ta Datoe:

„Gaat eens kijken, slaven, wat of dat voor menschen daar zijn, of het menschen zijn die zelf eten, of menschen wien ten eten gegeven moet worden.” Toen de pas aangekomenen nog zeer ver af waren, zagen zij hen van de hoogte af en zeiden: „O, we kunnen niet dicht naderen, dat zijn lieden die hun eigen teerkost eten, niet hetgeen zij van ons krijgen.” Nu gingen zij het bericht aan Ta Datoe brengen; deze zeide: „Och, dat is geen verstaanbaar bericht, misschien maar een praatje van jullie.” Hij zond daarop twee verstandige lieden, om zekerheid te krijgen. Toen dezen aankwamen, schoten de vreemdelingen hunne geweren af en rukten maar met 't hoofd vooruit aan, kijk, zóó liepen zij [hier doet de verteller de beweging na van lieden die met 't hoofd vooruit maar recht toe recht aan loopen]; toen zij dichtbij waren, vroeg men hun:

„Wat voor lieden zijt gij?” Sese nTaola antwoordde:

„Gij moet het wel weten, wij zijn geen vijanden.

Gij moet het goed weten, gij hebt mij vroeger gedood.”

Nauwelijks hadden zij het gehoord of zij begrepen het:

„O, het is onze heer, voor wien wij vroeger een boom hebben omgehakt, een berg en een steen hebben ondergraven; hij is het!”

De Windvorst antwoordde:

„Dat gij zijn naam moogt weten, het is Sese nTaola.”

Zij wisten het nu en keerden naar het dorp terug. De lieden kwamen allen uit hunne huizen, zij trokken elkaar mee om de vreemdelingen te gaan zien; na elkaar lang te hebben meegetrokken, kwamen zij aan de zee. Ta Datoe en Indo i Datoe waren nu overtuigd en zeiden: „O, het is onze zoon van vroeger, (bl. 65) laat ons gaan, ik verlang naar hem.” Zij gingen heen, kwamen aan het zeestrand hun zoon tegemoet snellen; het heele dorp was aan den riviermond; de lieden op het schip waren er nog niet afgekomen; zij spraken met hen aan de aanlegplaats, aldus:

„Ik verlang zéér naar u, kom toch van boord, mijn zoon.”

Sese nTaola antwoordde:

„Ik kom er niet af, daar kunt gij boos om worden. Ik ben aan u blijven denken, moeder en vader, daarom ben ik hier gekomen.”

Ta Datoe antwoordde:

„Wees niet boos, ik zal u slaven geven, als verzoeningsgeschenk.”

Sese nTaola antwoordde:

„Gij hebt het te erg gemaakt, driemaal ben ik dood geweest.”

Ta Datoe antwoordde:

„Gij hebt gelijk, mijn zoon, wij hebben u werkelijk gedood. Ik geef een geheel dorp om het weer goed te maken, mijn jongen.”

Sese nTaola antwoordde:

„Neen, dat wil ik niet, ik heb hier al zeer veel lieden.

Ik ben hier gekomen uit verlangen, weet dat wel” (bis).

Ta Datoe antwoordde:

„Spreek niet zoo, mijn jongen, ik vergoed u dat met een heel dorp.”

Sese nTaola antwoordde:

„Hoe zal ik het nog zeggen, maar gij hebt u bar gedragen.”

Ta Datoe antwoordde:

„Mijn jongen, kom van boord, gij en uw zwager.”

Sese nTaola antwoordde:

„Ik wil nog niet van boord komen, ik blijf bij mijn zwager.

Eerst als ik ben tevreden gesteld kom ik van boord.”

Ta Datoe antwoordde:

„Komt gij beiden er dan te zamen af.”

(bl. 66). „Eerst als er een gouden draagstoel is, kom ik aan land. Eerst als Gij dien draagstoel geeft, komen wij van boord.”

Ta Datoe antwoordde:

„Zij zijn juist naar boven om hem te halen, wacht maar, het verdriete u niet.”

Sese nTaola:

„Het moeten twee draagstoelen zijn, weet dat wel.”

Na eenigen tijd zeide Ta Datoe:

„Hier zijn de draagstoelen al gekomen, kom nu voor den dag, mijn jongen.”

Sese nTaola zeide:

„Ga een beetje vooruit, Schip, dat wij dicht aan land komen.

Moeder, bestrooi ons met goud, voor onze komst aan land.

Moeder, wij komen van boord, bestrooi ons met goud.”

Zij werden met goud bestrooid bij hunne komst aan land; kletterdekletter werd het goud gestrooid. Sese nTaola zeide:

„Draagt ons naar boven in de draagstoelen.

Laat ons in de draagstoelen gaan zitten en naar boven gebracht worden.

Eerst wil ik afscheid nemen van mijn schip.

Schip Koperhuid, wij nemen afscheid van elkaar.

Ga gij snel naar uwe plaats, ik ga naar het bovenland.”

Het schip verwijderde zich uit het gezicht, het ging naar het binnenste der zee, bij den Opper-Zeegeest.

„Moeder, begeef u op weg, wij breken op.

Wij gaan allen naar boven, wij gaan naar huis.”

Zijne ouders gingen vooruit naar boven; toen zij aan de trap gekomen waren, zeide Sese nTaola:

„Gij hebt schuld, bestrooit ons dus weer met goud.”

De Ouders: „Bestrooit hen met goud, dat onze schuld worde weggenomen.”

Kletterdekletter werd het goud gestrooid, dat het over den grond verspreid raakte. En Lemo nTonda en Gili mPinabetoe'e waren al hoog zwanger en zouden spoedig baren.

„Spreid eene matras uit, maak het daar in orde.

Spreid ze vlak uit, maak dat het goed klaar is.

Een zeventvoudige rand van gouddraad heeft de matras van vader.

Geef die aan ons, dat ge 't wel moogt weten.

Geef die aan uwe schoondochter Lemo nTonda, om haar te doen zitten.”

(bl. 67) Zij gaf haar die, als geschenk om haar te doen zitten en zeide:

„Lemo nTonda, mijne schoondochter, kom daar zitten.”

Zij ging op de matras zitten.

„Laat uw zwager de Windvorst daar ginds gaan zitten.”

Hier zijn wij gezeten, waar is onze sirih?”

„Hier alles voldoende voorhanden; de kogel is gereed en geladen.
 Gij, Soengko nTada, geschikte man, ga de sirih aannemen.
 Wij zijn hier met ons vieren, deel ieder gelijkelijk uit.
 Wij hebben nu ieder ons deel, laat ons nu sirih pruimen.
 Wij zijn klaar met sirih pruimen, maak het eten gereed.
 Schoondochter Lemo nTonda, maak gij het in orde.
 Gij en uwe schoonzuster, zorgt voor het eten der gasten.”
 Zij maakte het klaar, in een oogenblik.

„Hier heb ik het al klaar, kom het eten maar halen.
 Sta op, Soengko nTada, breng de rijst op.”

Hij bracht ze op, daarna schonk hij water in.

„Ieder hebt gij reeds zijn deel gegeven, laat ons dan gaan eten.”
 Zij aten, daarna zeide hij:

„Wij zijn klaar met eten, schenk waschwater in.”

Men schonk water in en zij wieschen zich de handen.

„Ik heb mij al gewasschen, neem de schalen af.”

Men nam ze af en toen het klaar was:

„De schalen zijn al afgenomen, maak de sirih gereed.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Ik heb hier ze al gereed gemaakt, kom de sirih halen.”

„Laat ons pruimen, zwager Windvorst;

Als gij gereed zijt met pruimen, zeg het dan maar, als ge wilt gaan slapen.”

Zij legden zich te slapen, want het was nacht. En zoo ging het iederen dag van hun verblijf. Na eenigen tijd kreeg Lemo nTonda barensweeën. Sese nTaola zeide:

„Moeder, zie hier uwe schoondochter, ik heb er geen verstand van.

Kom uwe schoondochter Lemo nTonda te hulp.

Sta haar goed bij, als zij maar niet reeds is bevallen.”

(bl. 68). Hare moeder maakte alles voor haar in orde; toen de tijd was gekomen dat zij bevallen moest, kreeg zij een zoon. Zij zag dat zijne borst blonk als de zon en gaf hem den naam van Tanda Eo. Eenigen tijd daarna kreeg ook Gili mPinebetoe'e de weeën; ook zij beviel; zij werd geknepen en baarde ook een zoon; midden op zijne borst was iets te zien als de maan, daarom werd hij Tanda Woeja genoemd. Sese nTaola zeide:

„Laat uw kleinzoon in de wieg gelegd worden.

't Is dus een jongen, mijn kind Tanda Eo.

Over drie dagen zal er een do'a sēlamat voor hem gehouden worden.”

Na verloop van drie dagen maakte men aanstalten om een do'a-sēlamat over het kind te laten uitspreken.

„Gij, Windvorst, ga een labe halen.

Ga gij er maar een halen, dan gaat het vlug.”

„Wind, kom hier, enz.”

De Wind kwam aan en nam den Windvorst mede; hij kwam aan de woonplaats van den labe.

„Labe, ge moet het weten, ik kom u halen.

Labe, dat ge het weet, ge moet een do'a-sëlamat gaan uitspreken.”

Labe, maak u gereed, ik heb nog veel te doen.”

De labe antwoordde:

„Wat ik niet begrijp, is wat ons vervoermiddel zal zijn.”

De Windvorst antwoordde:

„Wees daaromtrent zonder zorg, dat weet ik wel.

Wind, kom hier, enz.”

Zij werden door het waaien van den wind overgebracht; in één vaart gingen zij voort; zij zaten naast elkaar.

„Hier ben ik al aangekomen, zwager Sese nTaola.”

„Gij Soengko, nTada, wasch de voeten van den labe.

Zwager Windvorst, breng den labe ginds.

Op de reeds uitgespreide mat kan de labe gaan zitten.”

„Schuif hem zijne sirih toe, zwager Sese nTaola.”

„Zwager Windvorst, van alles is er al genoeg.

„Hier heb ik de sirih al gekregen, labe, laat ons sirih kauwen.”

„Als wij gereed zijn met pruimen, breng dan de schalen op. Breng de schalen op, Soengko nTada, dat spoedig de zegenspreuken kunnen gezegd worden.

Labe, spreek ze uit, de schalen zijn er alle reeds.

Zegenspreuken over de kinderen, dat ge weet wat ge moet uitspreken.”

„Ik heb het goed begrepen, kabosenja, ik ga ze uitspreken.”

(bl. 69). De labe sprak de zegenspreuken uit; toen hij ze had uitgesproken zeide Sese nTaola:

„Nu zijn de spreuken gezegd; Lemo nTonda, breng de kinderen.”

Lemo nTonda en Gili mPinebetoe'e kwamen aan met hare kinderen en vatten de handen van den labe; daarna zeide Sese nTaola:

„Zij hebben uwe hand al gevat, nu kunnen wij gaan eten.”

Zij gingen eten, daarna zeide hij:

„Wij hebben al gegeten, Soengko nTada, neem de schalen af.”

Daarop ging Soengko nTada de schalen afnemen.

„Als alles is rondgedeeld, laat ons dan sirih pruimen.

Labe, laat ik het zeggen: Motanda Eo is mijn zoon.

Dat ge alles er van moogt weten, de andere heet Tanda Woeja.”

De labe antwoordde:

„Dat is goed, kabosenja, een bewijs van vorstelijke geboorte.”

Sese nTaola antwoordde:

„Gij, labe, weet dat, het is toch niet verkeerd?”

De labe antwoordde:

„Het is in 't geheel niet onheilspellend, 't is een teeken van mannenmoed.”

Sese nTaola antwoordde:

„Zoo, dan is het goed, als het maar niet onheilspellend is.”

Nu nam de labe afscheid:

„Wij hebben aangenaam gepraat, nu vraag ik te mogen heengaan.

Den weg ken ik niet, laat iemand mij naar huis brengen.”

Sese nTaola antwoordde:

„Zwager Windvorst, ga den labe thuisbrengen.”

De Windvorst riep den Wind en ging den labe thuisbrengen; niet lang na hun vertrek kwamen zij aan de woning van den labe; daar liet hij den labe achter en keerde in een oogenblik weer naar huis terug. Daar bleven zij rustig wonen.

Na langen tijd waren de kinderen groot geworden; er werd een tol voor hen gemaakt om mee te tolleren; zij konden al „vader” en „moeder” zeggen en vroegen hun vader:

(bl. 70). „Sese nTaola, mijn vader, wil mij een tol snijden.”

Hij sneed er een voor hem en daar tolde hij mee; hij ging op den grond met de slaven mede tolleren; hij was ondeugend ook; langen tijd had hij daar gewoond, toen hij groot was geworden; en toen hij dan groot was, bepaalde men den tijd voor een feest, om den jongen te besnijden. Sese nTaola zeide:

„Lemo nTonda, er moet een plan gemaakt worden voor een besnijdenisfeest. Om onzen zoon te besnijden, dat is het plan.

Ga rond bij uwe moeder, uwe schoonmoeder om plannen te maken.

Moeder en vader, komt met ons beschikkingen maken.”

Zijne ouders kwamen nu bij hem om plannen te maken.

„Dit moet Gij weten, dat ik mijn kind wil laten besnijden.

Daarover beraadslagen wij nu, maar Gij moet het zeggen.”

„Als zij groot zijn en het kunnen uithouden, dan moeten zij inderdaad besneden worden.

Het moet maar aan de kinderen gevraagd worden, of zij het kunnen uithouden.”

„Wel, Tanda Eo, mijn zoon, kom gij eens hier.”

Zijn zoon kwam en vroeg:

„Wat is het vader, dat Gij mij vragen wilt?”

Zijn vader antwoordde:

„Dit wil ik vragen, ik denk er over om u te laten besnijden.”

„Wij beiden zijn tot uwe beschikking, wij kunnen alles verdragen.”

Sese nTaola antwoordde:

„Stamp eene groote hoeveelheid rijst; dit bevel wordt van wege het hoofd gegeven.

Nu deden de lieden al hun best om allerlei klaar te maken; wat zij niet hadden werd gehaald bij degenen die het hadden; toen er genoeg gehaald was, werd de dag bepaald en haalde men bamboe, kokosnoten, boombladeren.

„Zeg eens over hoeveel dagen van heden af het feest zal zijn.”

„Dat gij het wel moogt weten, over zeven dagen is de hoofddag.”

„Het is voor vast bekend, het is afgesproken over zeven dagen.”

„Wilt alle werkzaamheden verdeelen, moeder en grootmoeder.”

„Al het noodige is voorhanden, slechts de dag wordt afgewacht.

Toen alle menschen bijeen waren en de hoofddag was aangebroken, de dag voor het baden bestemd, gingen zij naar het water.

„Mijn zoon Tanda Eo, kom, laat u aankleeden.

Komt hier met u beiden, wij gaan naar het water.”

Zij gingen heen en werden gebaad, in den namiddag werden zij binnen de gordijnen gezet; ook zeven jonge meisjes, bidadari's, die gekomen waren om het feest bij te wonen, gingen mede.

„Kom, mijn jongen, laat uw haar reinigen, hier is de Bidadari.

(bl. 71). Tanda Eo antwoordde:

„Als het maar de Bidadari is, wil ik mijn haar niet laten reinigen.”

Zijne moeder antwoordde:

„Als gij niet wilt, kom dan, ik zal u 't haar wasschen.”

Tanda Eo antwoordde:

„Als Gij het maar zijt, laat ik dan maar 't haar niet reinigen.”

Zijne moeder vroeg hem:

„Maar wie moet er dan toch wezen, eer gij u 't haar laat wasschen?”

Tanda Eo antwoordde:

„Eerst als Tarandâ er is, wil ik mij 't haar laten wasschen.”

Zijne moeder vroeg hem:

„Waar is dan toch de woonplaats van Tarandâ?”

Tanda Eo antwoordde:

„Op het Zwevende Land daarboven zie ik haar.

Zij zijn met haar tweën, zij woont bij hare grootmoeder.

Zend iemand naar boven dat zij gehaald worde, moeder, dat zij spoedig daar kome.”

„Windvorst, ga op reis, ga naar boven om Tarandâ te halen.”

De Windvorst riep den wind.

„Wind kom hier, enz.”

Hij werd door den Wind opgevoerd en kwam boven op het Zwevende Land.

Daar aangekomen, zeide hij:

„Ik ben hier gekomen om Tarandâ de priesteres te halen.

Gij moet weten, grootmoeder, ik kom haar halen voor het feest.”

Tarandâ antwoordde:

„Grootmoeder, ik ben bang, zoo door een vreemden man te worden meegenomen!”

De Windvorst antwoordde:

„Wees niet bevreesd, ik beschouw u als mijn kind.”

Hare grootmoeder antwoordde:

„Ga heen, kleindochter, uw vader geleidt u.”

Tarandâ ging dan heen, medegenomen door den Windvorst, gezeten op den Wind; regelrecht bracht hij haar naar het water.

(bl. 72) „Hier is Tarandâ, kom, mijn jongen, laat uw haar wasschen”.

„Is Tarandâ daar, dan zal ik mij 't haar laten reinigen.”

Nu wilde hij zijn haar wel laten wasschen, want Tarandâ was een jong meisje van zeer groote schoonheid; zij was het die Tanda Eo het haar wiesch; Tanda Woeja werd door eene Bidadari gewasschen. Daarop gingen zij naar het water om gebaad te worden; Tanda Eo keek naar den labe om en zeide:

„Als het maar een halve labe is, laat ik dan niet gebaad worden.”

Hij ging op zijne hurken in 't water zitten en wilde niet door den labe gebaad worden; hij zeide:

„Slechts als het een Arabier uit Mekka is, wil ik gebaad en besneden worden.”

„Mijn jongen, dat is zoo ver, ik ben er mede verlegen.”

„Tanda Woeja is mijn jongere broeder, ik vind maar niet alles goed. Een halve labe, door zoo een wil ik niet gebaad worden.”

Zijne moeder zeide:

„Het is lastig, Sese nTaola, schaf gij spoedig raad.”

Sese nTaola antwoordde:

„Zwager Windvorst, ga een Arabischen labe halen.

Lastig en moeilijk is het doen van dat kind.

Alleen een Arabier uit Mekka zal hem baden om besneden te worden.”

Toen de Windvorst heenging, werd hij door den wind vervoerd en kwam al spoedig te Mekka. Hij vond den Arabier te Mekka en zeide:

„Ik kom in haast hier, u kom ik halen.

Ga mee om mijn zoon te baden, dat gij het moogt weten.

Laat ons gaan, Mijnheer, anders krijgen wij nacht.”

De Arabier van Mekka had er niet tegen; hij maakte zich gereed en besteedte te zamen met den Windvorst den wind; zij gingen heen en werden regelrecht naar het water gebracht.

„Hier is Mijnheer gekomen, die zal u baden, mijn zoon. Hij zit er al lang in, Mijnheer, wil hem maar baden.”

De Mijnheer van Mekka overgoot hem, daarna baadde hij, kwam er uit en zeide:

„Wel, Tarandâ daarginds, kom hier, kam mij 't haar.

„Als het slechts de Bidadari is, kom dan maar niet hier.”

Tarandâ ging hem nu het haar kammen; toen zij hem gekamd had, zeide hij:

„Moeder, ik ga mij aankleeden, haal mij mijne kleederen en versierselen voor den dag.”

Zij gaf hem een broek; hij trok een baadje aan, bond een hoofddoek om en een kris, liet zijn draagsarong op den rug afhangen en ging achter Tarandâ aan; toen kwamen de lieden om hem op de schouders te dragen.

(bl. 73). Tanda Eo zeide:

„Nu word ik op de schouders gedragen; Tarandâ volg mij.

Wij gaan binnen de gordijnen, laat Tarandâ zich niet ver verwijderen.

Vaders en Ooms, zet den menschen eten voor.”

Den labe's en al den gasten werd eten voorgezet; daarna zeide hij:

„Gij labe's, maakt de nagels der lieden rood voor de besnijding.”

Allen maakten nu hunne nagels rood, telkens als iemands nagels waren roodgemaakt, werd er een geweer afgeschoten; toen het nacht werd ging men slapen; den volgenden morgen werden zij weer wakker.

„Wilt ons weer op de schouders dragen naar het water om ons te wasschen.”

Des morgens vroeg werden zij in 't water gezet, om hun penis te wasschen, daarop kwamen de lieden om hen op de schouders te dragen en nu werden zij naar het water gebracht om te poepen, te pissen en te baden; zij werden ook weer op de schouders teruggedragen naar huis.

„De zon staat al hoog, wilt ons dan besnijden.”

Ta Datoe antwoordde:

„Gij labe's, gaat mijn zoon besnijden.”

De labe's antwoordden:

„Om uwen zoon te besnijden zijn wij hier tot uwen dienst, kabosenja.

Wij zijn geheel gereed, maak dat voor uw zoon alles in orde is.

Laat alles voldoende aanwezig zijn, dan gaan wij de besnijdenis verrichten.”

Hij bracht de bij de besnijdenis gebruikelijke dingen in orde en zeide:

„Daar zijn in voldoende hoeveelheid de kommen om het bloed in op te vangen.

Alles is voldoende aanwezig, labe's, houdt u gereed.”

De labe's gingen heen, degenen die besneden moesten worden lieten zij op kokosdoppen zitten. Toen het zoover was, vroegen de labe's:

„Wij, labe's, vragen, welke jongen de oudste is?”

„Dat gij het wel weten moogt, Tanda Eo is de oudste.

Dat gij het wel moogt weten, Tanda Woeja is de jongste.”

Tanda Eo ging het eerst zitten; toen hij besneden was, zeide hij:

„Nu ben ik reeds besneden, schiet een geweer af.”

Ook Tanda Woeja ging zitten; ook hij werd besneden en nadat hij besneden was, werd er ook een schot gelost.

„Wij zijn reeds besneden, geef ons nu te eten.”

(bl. 74). Men gaf hun dan ook te eten; toen het maal was afgelopen, zeiden zij: „De zon gaat onder, de labe's willen afscheid nemen.” De labe's namen den inhoud der schalen mede; voor de labe's werd terzijde gelegd rijst in kokosmelk gekookt met allerlei toespis, dat namen zij mee naar huis. Daarmee was het feest afgelopen; drie dagen daarna werd nog een dankfeest gevierd, allen keerden terug; zij die voor het dankfeest achterbleven gingen toen pas terug. Toen allen waren heengegaan, zeide Tanda Eo:

„Ik gevoel mij eenzaam, nu wij door onze gasten zijn verlaten”. (bis).

Zijne moeder vroeg:

„Gevoelt gij u eenzaam, mijn jongen, zeg het mij”.

Hij gaf geen antwoord; hij at ook niet veel; beide neven bleven maar liggen; zij voelden zich landerig, omdat de menschen van hen waren weggegaan; naar allen, die waren heengegaan, verlangden zij. Zijne moeder vroeg weder:

„Zeg mij, mijn jongen, om wie uw hart in beroering is, dat ik het wete”.

Tanda Eo antwoordde:

„Zij, die mijn hart in beroering brengt, heet Tarandâ.

Tarandâ mBalialia, zij brengt mijn hart in beroering”.

Zijne moeder antwoordde:

„Is het soms uw plan, mijn zoon, om haar tot vrouw te nemen?”

Tanda Eo antwoordde:

„Ik ben van plan haar tot vrouw te nemen, daarom zeg ik het u, moeder.”

Zijne moeder antwoordde:

„Als dat dan het geval is, dan zullen wij u met haar laten trouwen.

Ja, mijn jongen, dan zullen wij plannen maken, opdat alles in orde zij.”

Haar zoon antwoordde:

„Als alles in orde is, wil mij dan spoedig naar mijne vrouw geleiden.”

Zijne moeder, zijn vader en al hunne familieleden maakten alles in orde; de een bracht dit, de ander dat aan, om mee te nemen voor het huwelijksfeest. Toen het gereed was, zeiden Tanda Eo en Tanda Woeja:

„Hier zijn wij beiden, wij willen beiden trouwen.

Sese nTaola antwoordde:

„Wij wachten een goeden dag af, om u naar uwe vrouw te geleiden, mijn jongen.”

(bl. 75). Zijn zoon vroeg:

„Hoeveel dagen duurt het nog, eer ik gebracht word?”

Zijn vader antwoordde:

„Heden over zeven dagen, dan wordt gij gebracht” (bis).

Hij wachtte en toen hij lang gewacht had, waren de zeven dagen verlopen en zeide hij:

„Nu zijn de zeven dagen vol, wilt mij nu gaan brengen.

De zeven dagen zijn om, welken weg zullen wij nemen?

„Wij zijn gereed, mijn jongen, maar den weg weet ik niet.”

„Indien Gij den weg zoekt, dien weet ik wel.

Als de goede dag is gekomen, maak u dan gereed, moeder.”

Toen de vertrekdag was gekomen, zeide hij:

„Wij zijn klaar met de toebereidselen, alleen nog maar voor het vervoermiddel moet gezorgd worden.

Moeder, dat Gij het moogt weten, wij gaan per Regenboog.”

De tengko gaf geluid; Tanda Eo beluisterde zijn geluid en zeide:

„De tengko daarginds zegt mij, dat ik per Regenboog moet gaan.”

Men maakte zich reisvaardig; toen men gereed was, riep hij het vervoermiddel.

„Regenboog, kom vlug, gij, die in de lucht hangt.

Den Regenboog hebben wij tot vervoermiddel, aan den bliksem houden wij ons vast.”

Nu kwam de Regenboog werkelijk tot onder aan de trap; Tanda Eo met zijn neef en zijne ouders en allen die hem naar zijne vrouw gingen geleiden, bestegen hem.

„Slaat de trommen, slaat de bekkens,

Schiet ook de geweren af, ten teeken van den huwelijksoptocht.

Dat het gehoord worde door de naburige dorpen, ten teeken dat er vorstelijke personen aankomen.”

In ééne vaart nam de Regenboog hen mede; daar kwam hun een vallende ster in den weg, een dienaar van Tarandâ, (Tanda Eo) zeide:

„Wat is dat daar in de hoogte, dat ons in den weg treedt?

Op bevel van Tarandâ worden wij tegenhouden.

Moeder Lemo nTonda, wil hem zijn loon geven.”

Zijne moeder weigerde niet; zij schepte goud op met een kom en kletterdekletter strooide zij het uit; de vallende Ster hield op met (aan den Regenboog te) knabbelen en veilig was hunne reis naar boven.”

„Slaat de trommen, slaat de bekkens.

(bl. 76) Dat het gehoord worde, enz.”

Sedert de vallende Ster aan den Regenboog beet, was hunne reis niet voorspoedig; nu was hij weder veilig, totdat Tanda Eo op nieuw zeide:

„Daar is er weer een, die ons op weg tegenhoudt.”

De Regenboog schudde en schokte weer, op nieuw door een andere vallende Ster gebeten.

„Moeder Lemo nTonda, wil hem spoedig zijn loon geven.”

Zij strooide op nieuw eene kom vol goud uit, kletterdekletter; toen hield hij op.

„Slaat de trommen, enz.”

De weg was nu weer veilig; tot zevenmaal toe trad een vallende Ster hun

n den weg, op dezelfde wijze; toen zij zevenmaal waren tegengehouden, trad hun niets meer in den weg en kwamen zij regelrecht aan de woonplaats van Tarandâ en hare Grootmoeder. Zij gingen naar de lobo en zetten zich daar neer. De Grootmoeder van Tarandâ zeide: „Dat is een heele drukte voor ons door zoovele menschen bezocht te worden; laat er eenigen komen om hun sirih te brengen.

Toen stonden op Sese nDoliadapi, Sese mPantawa, Sese ngKoedoe, Sese ngKoeni, Sese ngKoeja, Sese ngKoeranga en ten zevende Tarandâ en gingen naar de lobo om den gasten sirih aan te bieden.

„Tarandâ, geef gij orders om de sirih te gaan aanbieden.

Gij, Sese nDoliadapi, gij weet hoe het behoort.

Gij zijt op de hoogte, ga gij de sirih brengen.”

Zij maakten de sirih gereed en gingen met haar vijven de vorstelijke personen met sirih verwelkomen. Tarandâ was verlegen om te gaan; Seseng Koedoe bleef bij hare meesteres.

Toen den gasten sirih was aangeboden, zeiden Sese nTaola en Lemo nTanda:

„Gij, die ons sirih aanbiedt, wilt ons als uwe gasten beschouwen.

Nadat zij sirih hadden gepruimd, vroeg Sese nDoliadapi verlof om heen te gaan en zeide:

„Gij moet weten, dat wij verlof vragen om heen te gaan”.

Zij gingen met haar vijven terug en brachten de boodschap:

„Gij moet weten, dat de lieden daarginds gasten zijn.

Zij hebben ons gezegd, dat zij als gasten wenschten ontvangen te worden.

(bl. 77) Als zij moeten onthaald worden, wil dan daartoe bevelen geven.”

Zij gaf de noodige bevelen; tegen den avond werd hun hun maal gebracht om te eten en daarna werd hun sirih aangeboden.

„Hier heb ik 't al gereed gemaakt, het eten moet nog slechts gebracht worden.

Gij, Sese nDoliadapi, gij hebt er verstand van.

Ga gij mede om te zorgen voor het eten.”

Zij beval nog eenige slaven het eten aan te dragen; daarna zeide zij:

„Hier is het eten gekomen; jongens, brengt het op.

Er zijn vorstelijke personen gekomen, hier, op koperen schalen met voeten.”

Toen het opgebracht was, werd elk zijn deel voorgezet.

„Aan ieder is zijn deel gegeven, laat ons nu gaan eten.

Wij zijn klaar met eten, neem de schalen af.

De schalen zijn al afgenomen, de sirih is nog niet rondgedeeld.”

Zij namen de sirih aan en deelden die aan ieder rond.

„Wij hebben de sirih al gegeven, nu gaan wij maar heen.”

„Ja, gaat maar heen, keert maar naar huis terug.”

Na het eten en het sirihpruimen zaten zij bijeen in de lobo en zeide Mo-tanda Eo:

„Moeder en Vader, laat ik spoedig gebracht worden.”

„Trek uwe beste kleeren aan, gij wordt naar uwe vrouw geleid.”

„Ik ben al aangekleed, laat ons op weg gaan.”

Hij stond op met zijne moeder en zijn vader en werd naar het huis zijner vrouw gebracht.

„Slaat de trommen, slaat de bekkens!

Dat het door de naburige dorpen worde gehoord, als teeken van een huwelijksoproep.”

Zij verlieten de lobo en gingen regelrecht naar het huis van Tarandâ; allen gingen naar boven, zooveel als er maar plaats was in het huis; hij ging het huis in en het slaapkamertje binnen. Zijne ouders zeiden:

„Dat gij het wel moogt weten, wij komen den bruidegom brengen (bis).

Wij hebben hem gebracht om te trouwen, begrijp dat wel, grootmoeder.”

„Ik heb niet anders te zeggen dan: goed, laat hen maar trouwen.

Goed, laat hij maar gebracht worden en haar slaapkamertje binnengaan.”

Hij werd naar zijne vrouw geleid en binnengebracht bij Tarandâ; zij werden man en vrouw. Toen dat gedaan was:

„Laat ons verlof vragen, om weer naar de lobo te gaan.”

Zij sliepen in de lobo, den volgenden morgen werd de huwelijksprijs gebracht; de betaling en de bruidschat werden overgereikt.

(Bl. 78). Alles liep goed af, zij werden onthaald en vroegen verlof om te vertrekken. Sese nTaola en Lemo nTonda zeiden:

„Tanda Eo, mijn zoon, ik wensch terug te gaan.

Weet het wel, wij vragen verlof om heen te gaan.

Slechts gij hebt de belangen te behartigen van neef Tanda Woeja.”

Tanda Eo antwoordde:

„Goed, moeder, ga maar, wij blijven dan hier.

Wat mijn neef betreft, voor hem zal ik wel zorgen.

Als wij hem maar gaan uithuwelijken, dan is hier ook nog Tarandâ.

Alles is er voor gereed, dat Tanda Woeja zal trouwen.

Dat Gij het moogt weten, haar naam is Kota Lolowe.”

Zijn vader liet hem den Regenboog roepen.

„Mijn jongen, roep ons den Regenboog, dat hij hier kome.”

Tanda Eo riep den Regenboog.

„Regenboog, die u lang uitstrekt, die in de lucht hangt,

De Regenboog wordt als vervoermiddel, de bliksem als leuning gebruikt.

Moeder, wil maar op reis gaan, hier is uw voertuig al.”

De begeleiders keerden naar hun huis terug; den Regenboog gebruikten zij als voertuig. Toen dit was afgelopen, zeide Tanda Eo tot zijn neef:

„Broer, laat ik de noodige bevelen geven voor uw huwelijk met Kota Lolowe.

Ik en uwe schoonzuster Tarandâ gaan u naar uwe vrouw geleiden.

Zeg mij dit, hebt gij er niet op tegen?

Alleen als gij het goed vindt, zult gij tot haar gebracht worden."

Toen hij had gehoord, hoe de andere partij er over dacht, maakte hij plannen om naar zijne vrouw te worden geleid. Het was niet ver naar haar huis; hij werd er heen gebracht en zij trouwden.

„Gij, Kota Lolowe, begrijp het duidelijk,

Ik breng hier tot u mijn jongeren broeder Tanda Woeja.

Gij, die haar vader zijt, ik kom den bruidegom geleiden.

Het is om uwe dochter te huwen, tante, weet dat wel."

De Moeder en de vader van Kota Lolowe antwoordden:

„Wanneer dit uw wensch is, dan ben ik er niet tegen.

Wanneer gij het zegt, dan zullen wij, och arm, niet meer weigeren.

(bl. 79). Zij bleven daar ééne nacht slapen, den volgenden dag bleef hij bij zijne vrouw.

„Oom, ik wil heengaan, laat Tanda Woeja hier blijven.

Ik vraag om heen te gaan, ik ga naar mijn huis.

De Vader van Kota Lolowe antwoordde:

„Goed, neem maar afscheid, gij en uwe vrouw.

Gij en uwe vrouw, gaat maar heen."

De begeleiders gingen heen; zij gingen maar te voet, want het was niet ver. Toen zij langen tijd daar gevestigd waren en er jaren, maanden en dagen verlopen waren, gevoelde Tarandâ dat zij zwanger was. Tijdens hare zwangerschap gevoelde zij zich onwel, zoodat Tanda Eo bezorgd werd.

„Ik ben bezorgd over Tarandâ.

Zij is zeer ongesteld, daarover zijn wij bezorgd.

Grootmoeder, wil eens zeggen wat er aan moet gedaan worden, dat ik het wete."

„Uwe vrouw zal ziek worden, tenzij er een feest voor haar gevierd worde.

Begeef u snel naar uwe moeder en uwen vader."

Tanda Eo vroeg aan zijne grootmoeder:

„Wat voor een feest, zeg het, dat ik plannen er voor kan maken. Welk soort van feest, dan ga ik daarvoor snel naar mijn vader."

Zijne grootmoeder antwoordde:

„Dat gij het wel moogt weten, het is een groot-woerake-feest.

Tanda Eo vroeg verlof om heen te gaan:

„Grootmoeder, laat ik heengaan en mij naar mijn vader begeven.

Regenboog, die u lang uitstrekt en in de lucht hangt,

Regenboog is mijn voertuig, ik ga naar mijn vader."

De Regenboog kwam aan, hij besteeg dien, vertrok en kwam aan het huis van zijn vader en moeder.

„Wel, mijn zoon Tanda Eo, komt gij hier met een bezorgd hart?"

Tanda Eo antwoorde:

„Ik kom inderdaad met zorg, Tarandâ is ziek.”

Hierom ben ik gekomen, omdat ik bepaald in zorg zit.

Dat Gij mijne zorg moogt weten, moeder, daarom ben ik gekomen.”

Zijne moeder vroeg:

„Wat voor zorg, mijn jongen, zeg het mij.”

Haar zoon antwoordde:

(bl. 80) „De zorg voor een woerake-feest, zooals Grootmoeder daar boven gezegd heeft.”

Zijne moeder antwoordde:

„Zeg eens duidelijk, mijn jongen, wat er moet gedaan worden.

Komaan, dan zullen wij de benoodigde kleederen maken, mijn zoon Tanda Eo”.

Zij beschilderden foeja met roode verf, met glimmende hars; zes varkens werden bijeengezocht; het zevende werd vervangen door een tros bualo-pisang. Tanda Eo reisde heen en weer tusschen zijne ouders en zijne vrouw en praatte over en weer, zij maakten alles voor het feest in orde en bepaalden den dag.

„Moeder, zijn de benoodigde kleederen voor uwe schoondochter reeds afgemaakt?”

Zijn moeder antwoordde:

„Al de kleederen die uwe vrouw nodig heeft, zijn voorhanden, mijn zoon.”

Haar zoon antwoordde:

„Als zij voldoende voorhanden zijn, is het goed, ik wilde het maar zeker weten. Nu ben ik er van overtuigd, dat alles voorhanden is.”

Zijne moeder vroeg:

„Zeg eens, wanneer de hoofddag van het feest is; dat het zeker zij wanneer het plaats heeft.

Reken den dag uit, dat het zeker zij wanneer het doorgaat”.

Haar zoon antwoordde:

„Dat gij den dag moogt weten, over zeven dagen is de hoofddag.

Het is vast bepaald, gaat gij dan ook mede naar boven”.

Zijne ouders antwoordden:

„Goed, dan maar op reis, dan gaan wij ook mede”.

„Kom, maakt U gereed, de zon is reeds laag.

Regenboog, die U lang uitstrekt, die in de lucht hangt,

De Regenboog is ons voertuig, de bliksem onze leuning.

Regenboog, kom hier, moeder en vader gaan op reis”.

Zij bestegen den Regenboog, in een oogenblik waren zij boven op het Zwevende Land. Toen de menschen bijeen waren in voldoende getale en al het gereedschap en de kleeren voorhanden waren, zeide hij:

„Alleen dan is het goed, wanneer er een zieken-hut is, met jaarvogelkoppen versierd”.

De planken der hut waren uitgesneden in den vorm van jaarvogels; er waren er vier, korte en lange zijden. Nu kwamen Sese nTaola en Lemo nTonda.

„Mijn dochter Tarandâ, houd u goed.”

Tarandâ stond op van hare ligplaats.

(bl. 81). „Als alles gereed is, dan komt de dag waarop de zieken in de hut gaan.

Morgen is het een goede dag, mijn jongen, voor de zieken om in de hut te gaan.”

Toen de dag gekomen was, werd zij in witte kleederen gestoken en in de hut gezet; drie dagen lang werd zij in de hut gelaten; zij mocht niet poepen, pissen of baden; daarna werd zij met bloed bestreken en verwisselde haar gewaad met een abe.

„Nu wordt ge met bloed bestreken, mijn kind Tarandâ.”

Driemaal ging zij de ziekenhut rond; daarna daalde zij af op den grond, daar lagen zes varkens op eene rij, ten zevende een tros bualo-pisangs, niet slechts een kam, maar een geheele tros; ook de trommen werden op den grond gebracht, men sloeg de trom bij den dans.

„Slaat de trom bij het dansen, om tegen geesten te vechten.

Tarandâ nBalìa, scherm, dat ik het zie.”

Nu kwam Matia Eo, de zuster van Tanda Eo, gezonden door haren grootvader daarboven op de Zon, dat was zijn verblijf. Terwijl Tarandâ aan het dansen was, werd haar levensgeest door een Roofvogel weggenomen; haar man prees haar en zeide:

„Als Tarandâ danst, komt zij met alle negen gewrichten op den grond.

Tanda Eo sprong in de hoogte op het Zwevende Land.

„'t Is lastig en moeilijk; mijne vrouw Tarandâ

Is door een Grijpvogel opgepakt, haar levensgeest is weg.

Moeder, maak mij mijne vrouw weder levend”.

Deze werd op nieuw onder den zak geplaatst; hare ziel werd weder opgevangen en in haar gebracht; zij werd weder levend, kwam weder tot zich zelve en rustte uit.

„Laat het dansen maar gedaan zijn; ga nu baden.”

Zij ging naar het water; de kleine en de groote trommen werden medegenomen. Toen het baden was afgelopen, kleedden zij zich weder aan en keerden naar de hutten terug.

„Laat ons daar ophouden, om uw levensgeest te doen naderen. Gij priesteressen, doet haren levensgeest nabij komen.”

Zij wenkten haren levensgeest naderbij te komen, dansten met de kleederen der zieke in de hand; daarop aten zij voorspijs; de rijst in wioebladeren gekookt werd uitgedeeld en opgegeten met kippen- en varkensvleesch; na dit maal gingen zij naar huis en bleven daar en zorgden voor het loon der priesteressen: een stuk katoen, een hakmes en pakjes rijst; daarop werd aan den bek van een haan

gezogen, een kokosnoot liet men op haar hoofd in twee helften naar beneden vallen.

Nu kreeg hij [Tanda Eo] Matia Eo in 't oog, de oudere zuster van Tanda Eo, een jong meisje, opgevoed door haren grootvader; nog niet eens waren hare tanden gevijld; bloed van Lemo nTonda bij hare eerste menstruatie kleefde er aan haren handdoek; dien had zij in het water geworpen en hij was afgedreven naar de zee, opgenomen door haren grootvader, levend gemaakt en als kern in de zon gezet; daarom werd zij Matia Eo genoemd. Toen hij haar had gezien, was Tanda Eo's hart niet meer in orde; bij het zien van dat meisje was zijn hart verdeeld en anders geworden, hij dacht er over om haar te trouwen, daar zij er zoo lief uitzag.

(bl. 82) Nu kregen de priesteressen haar loon; toen ieder het hare had, gebruikten zij het namiddagmaal en zongen nog eenigen tijd, tot afscheid aan de woerake's; den volgenden dag werd er voor de priesteressen gekookt, toen vertrokken men; het feest was geëindigd. Ook Matia Eo vroeg verlof om heen te gaan aan Tarandâ en Tanda Eo.

„Schoonzuster Tarandâ, ik neem afscheid.

Tanda Eo, ik vraag verlof om heen te gaan.”

Zij ging heen, in een hoed als vervoermiddel; ook Sese nTaola en Lemo nTonda gingen heen. Toen de lieden waren uiteengegaan, beviel Tarandâ van een jongen; Tanda Oa was de naam van haar kind. Niet lang nadat het feest voorbij was, kreeg ook Tanda Woeja een kind; Kota Lolowe baarde ook een zoon, Tanda Oea genaamd.

Niet langen tijd daarna gaf ook de grootvader van Matia Eo een feest; hij liet overal kennis geven dat zijne kleindochter de tanden zouden gevijld worden. Tanda Eo bezocht het feest. Toen de dag gekomen was, ging hij per Regenboog en deze bracht hem naar het huis van den grootvader van Matia Eo. Hij vroeg:

„Grootvader, gij moet het weten, ik kom het feest hier bezoeken, Grootvader, ik verzoek u mij uwe kleindochter te geven.

Dit kom ik u zeggen, ik wil haar tot vrouw nemen.”

De grootvader van Matia Eo antwoordde:

„Mijn jongen, dat durf ik niet, zij is uwe oudere zuster.”

Tanda Eo antwoordde:

„Ik begrijp het best, Grootvader liegt mij voor.”

De Grootvader van Matia Eo antwoordde:

„Ik bedrieg u niet; Matia Eo is uwe oudere zuster.”

Tanda Eo werd verdrietig en ging heen.

„Ik word toch maar bedrogen, ik ga maar heen.”

Hij keerde terug naar het Hangende Land, ging zijn huis binnen, doch slechts voor een oogenblik; rechtdoor ging hij naar zijne moeder en zeide:

„Moeder, Gij moet weten dat ik op reis ga.”

Moeder, gij moet wel begrijpen, dat ik wraak ga nemen voor vader."

Hij ging de zonen dergenen die zijn vader vroeger hadden aangevallen, bestrijden; eerst ging hij zijn neef Tanda Woeja halen, dien nam hij mede met nog veertig volgelingen.

Aan zijn huis op 't Hangende Land aangekomen, hield hij zich maar een oogenblik op; zelfs naar zijn kind keek hij niet; hij nam alleen maar eene sirih-pruim, zoodat Tarandâ argwaan kreeg. Hij kwam terug bij zijne moeder.

„Moeder, geef ons het noodige mee, wij gaan heen."

Zijne moeder voorzag hem van teerkost; aan zee gekomen riep hij het schip van zijn vader:

(bl. 83). „Waar is het schip van vader? daarmee gaan wij varen."

Het schip kwam voor den dag; hij riep het toe:

„Kom hierheen, dat ik van dichtbij aan boord kan gaan."

Allen gingen aan boord.

„Schiet eens een kanon af, Tanda Woeja.

Schip Koperhuid, met u gaan wij varen.

Dat gij het wel moogt weten, 't is een krijgstoct, wij gaan op zeeroof uit."

Slaat de trommen, enz."

Ook hij viel zevenmaal aan, de zonen van To Karô Oedja, Sandopo Dada, Mobangka Toë, Mobangka Laboe, Ligi nToja, Patiri Malela en ten zevende den Anakoda van Ternate. Hij nam slechts wraak op de zonen der zeeroovers. Hunne vaders waren vroeger allen gesneuveld; slechts zij waren in 't leven gebleven.

Telkens als hij bij een hunner schepen kwam, zeide hij:

„Geeft u over, dat ik het zie, wij komen u gevangen nemen."

Laat ik zien, dat gij mij hulde bewijst, hier zijn wij, roovers."

Maanden zij hem dan aan om zich over te geven, dan antwoordde hij:

„Een zoon van Sese nTaola mag zich niet overgeven.

Zich over te geven is verboden, slechts aanvallen is mijn plan."

Zij vielen elkander aan; allen die zij tegenkwamen sneuvelden; de zevende was de Anakoda van Ternate, die, gehoord hebbende dat de zoon van Sese nTaola voor zijn vader kwam wraak nemen, zeide dat hij al den tijd niemand had aangetroffen die zijn aanval kon weerstaan.

„Wat komt daar aan voor den boeg van ons schip?

Wil eens door den kijker zien, 't is zeker een zeerooversschip."

Soengko nTada antwoordde:

„Ik heb 't al met den kijker gezien, 't is inderdaad een roofschip."

Tanda Eo antwoordde:

„Als het een zeerooversschip is, stuur er dan recht op af.

Schiet nog eens een kanon af, Tanda Woeja.

Slaat de trommen, enz."

Zij brandden los, zelfs de zee kookte er van, de boomen in de nabijheid

van het strand verflensten; zelfs hunne schepen werden warm; bijna verbrandden zij zelf.

(bl. 84). „Geef u over, Tanda Eo, hier zijn wij, zeeroovers.

Tanda Eo antwoordde:

„Een zoon van Sese nTaola mag zich niet overgeven.

Ik mag mij niet overgeven, juist aanvallen is mijn plan.

Doet de enterdreggen haken in den voorsteven van het schip.”

Zij wierpen de enterdreggen uit en deden ze van weerszijden in elkaars voorstevens haken. Zij schoten en al de krijgsmakkers van Tanda Eo en Tanda Woeja sneuvelden, beide neven streden met de kris tegen den Anakoda van Ternate, die een barnas van vuur aan had. Tanda Eo en Tanda Woeja trokken harnassen van water aan; zij voelden het vuur niet, het flikkerde nog maar slechts een weinig. Toen zij vermoeid werden, gelastte Matia Eo den Hemel-Haan jonge kokosnoten aan zijne sporen te slaan; zij nam hem mee in haren hoed, daalde neder, zag op hare broeders neer en bemerkte dat zij het niet meer konden uithouden.

Toen Tanda Eo het kokoswater had gedronken, kwam hij weder bij en streed opnieuw met de kris tegen den Anakoda van Ternate; geen enkele steek raakte; zoo hevig kookte hun bloed, dat zij het niet meer konden uithouden. Toen het eenigen tijd zoo had voortgeduurd (zeide Matia Eo):

„Uw levensgeest heb ik al opgeborgen, hier in een amulet.

Steek maar naar zijne schim, broeder Tanda Eo.

Zijn levensgeest is opgeborgen, steek maar naar zijne schim.”

Daarop keerde Matia Eo terug. De Anakoda van Ternate sneuvelde. Tanda Eo bracht zijne makkers weer in het leven terug; hij keerde terug naar de aanlegplaats van zijn vader, liet het schip achter en allen gingen aan land. Hij ging het huis van zijn vader binnen; het schip ging heen en keerde terug naar zijn vroegere plaats. Hij bleef den nacht bij zijn vader over; toen ging hij naar zijne vrouw, slechts voor twee nachten; zijn neef liet hij te huis. Toen hij heenging, zeide hij tot zijne vrouw:

„Denk er geen kwaad van, dat ik niet thuis blijf.”

Tarandâ antwoordde:

„Gij bedriegt mij, dat zie ik aan uwe houding.”

Tanda Eo antwoordde:

„Uw man Tanda Eo bedriegt u niet.”

Tarandâ antwoordde:

„Hoe zoudt ge mij niet bedriegen, uw gedrag is geheel veranderd.”

Tanda Eo antwoordde:

„Welneen, het is niet veranderd; het is zooals dat van alle mannen.”

Hij ging weder naar Matia Eo; daar gekomen, zeide hij:

„Wat ik vroeger al eens gezegd heb, dat ben ik nu nog voornemens.”

(bl. 85). Zijn Grootvader antwoordde:

„Het is zonde; het mag niet; gij zijt volle broer en zuster.”

Tanda Eo antwoordde:

„Ik ben zeker van het tegendeel, wat Gij daar zegt is leugen.”

(De grootvader) „Hij zegt dat ik hem bedrieg, kom eens hier, Matia Eo. Sta gij hem dan maar te woord, dat hij het voor goed wete.”

Matia Eo antwoordde:

„Ik ben uwe oudere zuster, wees daar zeker van.

Mijn vader is een wali, dat gij het weten moogt.”

Matia Eo was dus eene bidadari, want haar vader was een wali. Tanda Eo antwoordde:

„Gij bedriegt mij maar, ik geloof er nu niets meer van.”

Matia Eo antwoordde:

„Twijfel er niet aan, wij zijn van ééne moeder.

Wij zijn van dezelfde moeder, maar niet van denzelfden vader.”

Als ik u bedrieg, laat ons dan de zaak voorbrengen

Tanda Eo antwoordde:

„Goed, laat ons de zaak voorbrengen, dan zult ge de uitspraak vernemen.”

Zij gingen per Regenboog, maar hielden eerst op bij zijne vrouw. Matia Eo zeide:

„Schoonzuster Tarandâ, uw man gedraagt zich slecht.

Houd u goed en vermaan uw man.

O, ik heb medelijden met die arme Tarandâ.”

Tarandâ antwoordde:

„Het is zeker bedrog, ik arme vrouw!” (bis).

Tanda Eo hield zich stil; Matia Eo zeide:

„Schoonzuster, ik ga verder en begeef mij naar uw schoonvader.”

Zij gingen naar het dorp van Ta Datoe, maar Tanda Eo was haar voor en zeide:

„Matia Eo komt daar aan, zij zegt, moeder, dat zij uw kind is.”

Matia Eo kwam en zeide:

(bl. 86). „Het is geen leugen dien ik zoek, moeder; ik ben uw kind.”

Mijn vader was een wali, weet dat wel, moeder.

Ik ben een vaderloos kind, een kind van het zeestrand.

Ik ben een vondeling, een kind van den zeeoever.”

Lemo nTonda antwoordde:

„Gij hebt mij de waarheid gezegd; gij zijt werkelijk mijn kind. Mijn zoon Tanda Eo, men bedriegt u niet, mijn jongen.”

Tanda Eo antwoordde:

„Hoe zou men mij niet bedriegen, ik heb haar nooit te voren gezien.

Gij liegt mij wel degelijk voor, ik heb nooit gezien, dat Gij nog een kind hadt.

Gij liegt mij bepaald voor; ik heb nooit gezien, dat Gij nog een kind hadt.

Als Gij werkelijk nog een kind hadt, zou ik het gezien hebben, toen ik groot was geworden.

Gij moet het wel weten, ik zal haar in ieder geval trouwen.

Dat Gij het wel moogt weten, ik ga mijne zuster trouwen."

Zijne ouders antwoordden:

„Wat zullen wij u nog tegenhouden, gij wilt uw zin maar hebben."

Tarandâ zeide:

„Ik zal zoo naar u verlangen, mijn man Tanda Eo!

O Tanda Eo, zie eens naar uw kind hier."

Tanda Eo keek in 't geheel niet meer naar zijn kind; hij gaf niet eens antwoord. Matia Eo zeide:

„Misschien zult Gij ook wel verlangen krijgen, schoonzuster Tarandâ!"

Hij keek niet meer naar haar om; hij huwde zijne zuster; zijne ouders konden hem daarvan niet meer terughouden. Sedert verdorden de boomen en zonk het land weg, doordat het water uit den grond opkwam. Tanda Eo werd door zijne ouders verlaten en ging heen, wellicht naar boven in de lucht; het is niet bekend, waarheen hij is gegaan; ook weet men niet, of hij nog leeft of reeds gestorven is. En hiermede is het uit.

PANTA, Augustus 1901.

AANTEEKENINGEN EN TEKSTVERBETERINGEN

OP HET

Verhaal van Sese nTaola.

In deze aantekeningen zal men een aantal fouten in den gedrukten tekst verbeterd vinden. Een Toradja'sche verteller heeft niet het minste begrip van tegemoetkoming tegenover iemand, die zijn verhaal opteekent, en wordt niet gaarne om verklaring lastig gevallen, eer hij uitgesproken heeft. Vraagt men hem aan het slot van zijn verhaal om opheldering, dan weet hij meestal niet meer hoe hij zich tevoren heeft uitgedrukt; hij geeft dan het zooeven gezegde in andere termen weer, wijzigt of vult aan en maakt zich daarmee van alle verdere verklaring af. Doorgaans spreekt hij op de vlugge, slordige wijze van den dagelijkschen spreektoon; telkens ook mengt hij zich even in de gesprekken zijner luidruchtige omgeving of laat zich afleiden door degenen, die mede zijn verhaal aanhooren. Ik heb echter den verteller van dit verhaal later nog eenige malen tot verklaring en aanvulling van den toen reeds gedrukten tekst kunnen bewegen, waarbij hij sommige gedeelten weder een weinig heeft gewijzigd en plaatsen, waar hij zich vergist had of iets had vergeten, heeft hersteld.

Wanneer men de moeite wil nemen de hier opgegeven verbeteringen in den gedrukten tekst aan te brengen, kan men zeker zijn dat hij behoorlijk in orde is.

Daar er nog geen Spraakkunst of Woordenboek van het Bare'e bestaat, zou het een onbegonnen werk zijn om taalkundige aantekeningen te geven. Ik heb mij daarom bepaald tot opmerkingen, die naast de vertaling noodig waren tot goed verstand van den tekst, vooral daar waar geen woordelijke vertaling kon geleverd worden.

De nummers der aangehaalde bladzijden zijn die van den Bare'e tekst, die ook in de vertaling zijn aangegeven. De tekstverbeteringen volgen hier eerst afzonderlijk.

Tekstverbeteringen.

Bl. 1. regel 11 van onderen, napopangkoni, lees: tapopangkoni.

r. 8 v. o. kapeoasi, lees: nipeoasi.

r. 7 v. o. nakandjo'u, lees: da nakandjo'u.

Bl. 2. r. 10 v. o. mampatuwu is juister dan mompatuwu.

De uitspraak van het samengestelde voorvoegsel mampa- of mompa- is bij velen onvast; maar in 't algemeen wordt mampa- voor de beste uitspraak gehouden.

r. 8. v. o. napeoasi is niet fout, maar nipeoasi is hier juister.

Bl. 3. r. 15. napakarau tau tu'a, lees: napokarau ntau tu'a.

r. 16. natutui, lees: natutuwi.

r. 21. tapeoko, lees: tepeoko.

r. 10. v. o. Mongkambari of Mangkambari; het laatste is beter, zie bij bl. 2. r. 10. v. o.

r. 1. v. o. kâoponja, lees: ka'aoponja.

Bl. 4. r. 2. kâlimanja, lees: ka'alimanja.

r. 13. naowe, lees: kuowe.

r. 12. v. o. montima, beter mantima.

r. 8. v. o. Montompo, beter Mantompo.

r. 7. v. Montompi, beter Mantompi.

Bl. 5. r. 18. tepidje, lees: tepidji.

r. 5. v. o. mompamango, beter: mampamango.

r. 3. v. o. mewali, lees: mewalili.

Bl. 6. r. 20. v. o. wou, lees wo'u.

r. 2. v. o. kâonongkaninja, lees: ka'aonongkaninja.

Bl. 7. r. 1. naporongo, lees: napoporongo.

r. 10. narata manta'u-ntau, lees: naratamo nta'u-nta'u.

r. 13. ndapoapukaku, beter: ndipoapukaku.

r. 18. ndapalindokaku, beter: ndipalindokaku.

r. 10. v. o. tapangkoni, lees: ndapangkoni.

Bl. 8. r. 11. v. o. mongaru, beter mangaru.

r. 9. v. o. kâononja, lees: ka'aononja.

Bl. 9. r. 18. ndapoposompo, lees: napoposompo.

Bl. 10. r. 1. kâononja, lees: ka'aononja.

r. 10. nu manto'o, lees: nuto'o.

r. 16. marata, lees: merata.

Bl. 11. r. 4. kupokaeka, lees: kupokaea.

- Bl. 14. r. 14. makurapa naintjani, lees: makura pangaintjani.
 r. 15. penawa-nawa, beter ponawa-nawa.
 r. 18. ronganja, lees: rongonja.
- Bl. 15. r. 9. pondjaumo, lees: pondjaumu.
 r. 10. se'i ma'i, lees: sima'i.
- Bl. 16. r. 4. ntaloma'i, lees: ntja loma'i.
 r. 9. napero'u, lees: napero'u.
 r. 3. v. o. kapowia, lees: kupowia.
- Bl. 12. r. 14. v. o. napasambuni, lees: napasamboni.
- Bl. 13. r. 18. palemu, lees: palemo.
 r. 20. siongkatu, lees: sio ngkotu.
 r. 1. v. o. kuntandai, lees: kutandai.
- Bl. 17. r. 12. v. o. ana, drukfout voor anu.
 r. 9. v. o. wuso-wuso, later door den verteller veranderd in wuntu-wuntu.
 r. 7. v. o. Ja mokoro, lees: Djamo koro.
- Bl. 18. r. 1. ndatima, duidelijker is tatima.
 r. 16. jamo, lees: djamo.
- Bl. 19. r. 2. malengimo, lees: malengemo.
- Bl. 20. r. 1. om de maat te herstellen, leze men voor bale baleku, dat in den zin geen verandering brengt,
 r. 8. v. o. ndate, beter is ndati, dat gelijk staat met ndate ri.
- Bl. 21. r. 1. ntakaronja, lees: ntakaronga.
 r. 14. ndekupoapuka, moet zijn dekipoapuka.
 r. 8. v. o. napoiwo, lees: napapoiwo.
- Bl. 22. r. 4. malengi, lees: malenge.
- Bl. 23. r. 3. napakaroka, drukfout voor napakoroka.
 r. 5. Re'i, lees: se'i; het woord se'i na pangkoni moet geschrapt worden.
 r. 9. voor djondjo, lees: djamo da.
 r. 12. Deze geheele regel moet vervallen, daar de beide coupletten waar zij tusschen staat, door Sese nTaola worden uitgesproken.
 r. 14. montjongkoka, drukfout voor montjongkaka.
 r. 15. v. o. In dit couplet kan de maat hersteld worden, indien men tau weglaat.
 r. 9. v. o. mai, drukfout voor ma'i.
 r. 7. v. o. komi, lees: kami.
- Bl. 25. r. 8. balamba, drukfout voor balampa.
- Bl. 26. r. 3. narabu, lees: ntarabu.
 r. 3. malengi, beter: malenge.

- Bl. 27. r. 1. en 2 tobambari als één woord te lezen.
- Bl. 28. r. 8. wordt door Sese nToala uitgesproken, r. 9 door Datu mPajompo Jangi.
r. 7. v. o. mombeoasi, lees: mombepeoasi.
- Bl. 29. r. 10. dale-dale, lees: dole-dole; voor sinkandjera lees singkandjera.
- Bl. 30. r. 17. ndjo'uma, lees: ndjo'umo.
- Bl. 34. r. 3. v. o. marata, lees: merata.
r. 1. v. o. maria mompalinga, lees: mariamo mpalinga.
- Bl. 35. r. 6. rajamu? lees: rajaku, zonder vraagteken.
r. 13. v. o. nuto'oka, lees: kuto'oka.
r. 11. v. o. pelaemo saeramu, lees: pelaemoso eramu!
- Bl. 36. r. 1. era nu, lees: eramu.
r. 6 v. o. Dit couplet heeft twee lettergrepen te weinig, die kunnen ingevoegd worden aldus:
Dago nTjakodi eraku, i sikomo se'i jau.
r. 1. v. o. djanu, lees djamo.
- Bl. 38. r. 14. v. o. kupanto'o da, lees: kupantonda.
r. 5. v. o. rembisaka, lees: rembesaka.
r. 2. v. o. wuju, lees: wujua.
- Bl. 39. r. 4. v. o. napetondani, lees: napetondoni.
r. 3. v. o. ane rata, is door den verteller later verbeterd in meratamo.
- Bl. 40. r. 18. nabuku, lees: nakaku.
- Bl. 41. r. 8. maintjani is minder duidelijk dan ndaintjani, dat de verteller er later voor in de plaats heeft gesteld.
r. 12. ro, lees: io.
r. 2. v. o. mai'mo, drukfout voor ma'imo.
- Bl. 43. r. 15. v. o. ndj'au, drukfout voor ndjau.
- Bl. 48. r. 6. nato'o, beter is tato'o.
r. 6. v. o. moet vervallen, daar de twee volgende regels ook nog door Sese nTaola worden gezegd.
- Bl. 50. r. 17. mpetatarapo, drukfout voor mpetataropo.
- Bl. 51. r. 17. v. o. karaudja, drukfout voor karoudja.
r. 14. v. o. napakaroka, drukfout voor napakoroka.
- Bl. 54. r. 6. v. o. Sandopa, drukfout voor Sandopo.
- Bl. 55. r. 10. napaintjani, lees: nupaintjani.
- Bl. 58. r. 14. nakato, drukfout voor nakanoto.
- Bl. 59. r. 3. natolilini, drukfout voor natolilimi.
r. 16. v. o. ndatangara, liever met reduplicatie ndatatangara, tot herstel der maat.
- Bl. 61. r. 14. zijn in den druk de woorden tete en to'o aaneengevoegd; zij moeten gescheiden worden.

- Bl. 62. r. 1. ndito'o mpa, lees: nditompa.
- Bl. 66. r. 4. naporato, lees: naporato.
- Bl. 67. r. 4. eramu, lees: eraku; ne'e, lees: re'e.
r. 17. tewuso'i, lees: mpewuso'i.
- Bl. 68. r. 14. ma'imo pakabe, lees ma'i mampakabe.
r. 9. v. o. nu potunda, lees napotunda.
- Bl. 70. r. 4. montango, lees: mantanga.
r. 18. ndipekutana, lees: kupekutana.
r. 3. v. o. napesua moet van het volgende ri worden gescheiden.
- Bl. 72. r. 12. v. o. kawengimo, lees: da wengimo.
r. 7. v. o. mosore, beter mesore.
- Bl. 73. r. 18. se'imo mpakorokamo, lees: se'i mampakorokamo.
- Bl. 74. r. 2. moradulamo, lees: moura dulamo.
- Bl. 75. r. 3. v. o. voor naburesaka tau, lees: naseburaka jau.
- Bl. 78. r. 5. mantagara, drukfout voor mantangara.
- Bl. 79. r. 8. ngkaro-karonja, lees: ngkaro-ronja.
r. 9. v. o. pata, drukfout voor rata.
- Bl. 80. r. 4. Jamo, lees: Djamo.
r. 7. nawali ntjusa, lees: pewali ntjusa.
r. 15. v. o. ndjaja, lees ndaja.
r. 4. v. o. aono, lees aopo; ambanja, lees bambanja.
- Bl. 81. r. 3. nenenja, lees: remenja.
r. 9. nata'anaka, lees: nata'unaka.
r. 10. Rengko ngkaratu, lees: Ringko karatu.
r. 13. napokare'e potaro, lees: napokaré'e. Potaro.
r. 16. ngKakoe — loe, lees: ngKaloe-loe.
r. 7. v. o. peari, lees: pearai.
r. 4. v. o. basau, drukfout voor basa'u.
- Bl. 82. r. 1. mearimo, lees: mearai; nâri, lees: nârai.
- Bl. 83. r. 5. mpesampu'a, lees: ntesampu'a.
r. 7. mosu, lees: musu.
- Bl. 84. r. 14. njawamo, lees: njawamu.
- Bl. 85. r. 11. Ja, lees: Dja.
r. 13. pomata, lees: pobata.
r. 4. v. o. Ara, lees: Era.
- Bl. 86. r. 10. montjomo nipombambami, lees: montjo muni pombambami.
r. 16. djai motunggai, lees: djamo tunggai.
-

A A N T E E K E N I N G E N

OP HET

Verhaal van Sese nTaola.

Bl. 1.

Sese nTaola beteekent: Taola-bloem; een boom die taola heet, is mij nog niet bekend. Over dezen naam zie de Inleiding.

Maro-ro, „blijven, voor vast wonen, gevestigd zijn. De eerste zin luidt dus woordelijk: „T. D. en I. D. waren (als getrouwde lieden) gevestigd.”

Napajoro, vertaald met „liet rammelen.” De lobo, het groote gebouw in Toradja'sche moederdorpen, waarin voor een belangrijk deel de cultus der voorvaderen plaats vindt, heeft een vloer van planken, die los naast elkaar op de vloerbalken liggen. Om zijne lieden bijeen te roepen gaat het dorpshoofd wel eens naar de lobo en stampet met een stuk hout op een der planken. Op het gerammel komen de lieden af en verzamelen zich in de lobo, waar ook steeds de vergaderingen gehouden worden.

Nu anu; nu is een verkort anu; men begint dikwijls met dit aanloopje een zin, zooals wij met „wat ik zeggen wou.”

Kupekitimasi komi, „ik heb u laten komen”; tima, „nemen, halen,” mekitima „laten halen, ontbieden, laten komen.”

Kabilasa masajasa ara mpa'a, eene aardigheid in gerijmd proza, woordelijk: „kerels ruig onder aan de dij.”

Sindate, „daar boven”, d. i. binnen in huis; het huis staat op palen; ons „binnengaan” is dus „naar boven gaan”; ndate is vaak te vertalen met „thuis.”

Kapude, met ka- van pude, een nevenvorm van pue „heer”, waarschijnlijk met de gevormd van pu, naast pue met e, vgl. Boengk. kude en munde, pers. v. n woorden, 1e 2e p. exc., tenzij het een verfraaide vorm is, te vergelijken met Sang. duda, buda, badu', naast dua, bua, bau'. Zie Sang. Sprkk. bl. 234. Titelwoorden nemen ook in 't Bar. wel 't voorv. ka-, bijv. kabui „vrouw”, nggauma, „vader”, nggaine, „moeder”, nggabue, „grootmoeder”, in het dialect der To Poe'oe m. Boto ten Z. van het Posso-meer. Dit laatste woord, nggabue, zou in het Bare'e kapue luiden.

Tapepali, 1e pers. mod. inclusief; er staat dus eig. „wij (zullen) zoeken”. Over kita als beleefden vorm van den 2den pers. zie Meded. Ned. Zend. Gen. 42. bl. 145 en Tijdschr. Bat. Gen. 42, 475.

Katimba, Amomum album (?), draagt zeer zure vruchten schubsgewijze aan een vleezigen stengel.

Djongi, een gele, zure vrucht, aan een grooten boom met groote bladeren groeiende; Minah. talen rerer, leler, in Koorders' Verslag geen bot. naam opgegeven
 ajinja: da napakapeni kina'anja, „welnu, laat men dan vast maken zijn spijs”, o. i. „laat hem vaste spijs eten.”

Bl. 2.

udja mbamba eo „regen die een grap, een streek van de zon is”, d. w. z. het zonnelicht verdwijnt of vermindert er niet door, zooals bij echten, zwaren regen. Deze regen is levenwekkend, want het zijn de tranen der gestorven voorouders die zien dat een hunner nakomelingen is gestorven en hem beweenen. De tranen van den mensch bevatten tanoana, „levenskracht, levensfluide”, evenals zijne urine, zijne faeces, zijn zweet, zijn haar, in één woord al wat van zijn lichaam komt dat één complex van tanoana is; de tranen der vergoode voorvaderen zijn dus in hooge mate levenskrachtig.

bajore, „slaapkop”, van jore, „slapen.” De substantieven met ba- gevormd hebben eene ongunstige beteekenis, bijv. batangi, „huilebalk”, bagele, „lachebek”, bangenge, „drein, zeurkous”, barapi, „waagal”, balima, „steler”, basae, „treuzelaar” (masae, „langdurig”), enz.

Ine, se'i watu. . . . . bara ndapobobaki. Wanneer de foeja of geklopt boomschors ter verduurzaming met het sap van ula-vruchten is bestreken, of in een uitkooksel van boomschors is gedoopt en daarna gedroogd, wordt zij nog een op een steen gelegd en met een knuppel geslagen (mebobaki), om slapper en buigzamer te worden. Voor dit gebruik biedt Sese nTaola zijne moeder den steen aan.

Bl. 3.

tesa'iru, „enkele scheppen”; de Toradja'sche lepel dient om groente of vleesch op te scheppen; de steel van dezen lepel is spadelvormig afgeplat en daarmee wordt de rijst uit den pot gespadeld en in de groote boombladeren of kokosdoppen gedaan, waaruit de Toradja zijne rijst eet.

Zeven broeken, zeven hoofddoeken, enz. De oneven getallen tusschen 1 en 10, vooral 7 en 9, duiden vaak een groot aantal of ontelbaar veel aan. In 't algemeen hebben onevene getallen eene gunstige beteekenis, maka mowo'o, „want ze hebben een hoofd,” zegt de Toradja.

Kampu is in het Bar. de naam van een boschboom, welks vruchten bij gebrek aan pinang gekauwd worden. Hier is het 't Boeg. kampu, dat weder 't Mal. kěmpuh, „reukdoosje”, is (Matthes, Boeg. Wdkb.). De kampu's, die de Toradja's van vreemdelingen koopen, hebben den ovalen vorm van de pinang en de kampuvrucht.

Meruntjupaka potundanja, „hun zitten plofte naar beneden”, d. i. zij kwamen met een plof neer te zitten.

alo, „jaarvogel,” Buceros; wakia, een fraai gekleurde kleine duif, punai (Mal. punai), een grootere duifsoort, puti'a, vrij groote witte duif, met zwarte vlerken; mowinti-winti buju, natitimpalu; mowinti (Mal. benteh) „kuitschoppen,” de benaming van 't geheele spel, speciaal mowinti mbiti, „als degene die de kuit va

zijn medespeler moet treffen, zijn been gebruikt, motimpalu, als hij zijne vuist gebruikt.

Bl. 4.

bomba, *Maranta dichotoma*, Jav. bamban, Boeg. bampëng, de gespleten stengel dient om atap te naaien en de palen van omheiningen aaneen te binden.

guma bet. in goed Bare'e „zwaardscheede” (vgl. Mal. rumah, enz.), maar wordt, door invloed van het Parigisch en 't Ampana'sch in het strand Bare'e voor „zwaard” gebruikt. Hier is de beteekenis onzeker, daar de boom, dien Sese nTaola op zijde droeg, noch een zwaard, noch eene scheede was.

sompoa, „aanlegplaats,” d. i. de mond eener rivier in zee of in eene andere rivier. De vestigingen aan het strand liggen, zooals van zelf spreekt, altijd aan den mond eener rivier en heeten ook bijaa altijd naar die rivier.

Mokonto is het onophoudelijk uitspuiten van bloed uit wonden; de naam zou dus met „Bloedvergieter” kunnen vertaald worden.

Saloko is een kooi, doorgaans van rotan gevlochten, die van onderen open is en als een stomp over hanen en kippen wordt gezet; vooral vecht- en lokhanen worden op deze wijze bewaard. Het woord is met al afgeleid van soko, „pakken.”

Bl. 5.

Kalangka is de holte die ontstaat tusschen de verschillende stammen van den waringin, wanneer de boom, op welks stam zij eerst als parasieten geleefd hebben, gestorven en vergaan is.

Bare'e dosaki, waarop volgt dôlimporongo bare'e; de prijs, die de familie van den bruidegom aan die der bruid betaalt, heet zoowel oli mporongo, „huwelijksprijs”, als saki mporongo, „huwelijksboete.” Wie ooit eene Toradjasche huwelijksluiting heeft bijgewoond, kan niet meer twifelen aan 't karakter van vredesonderhandelingen, die de besprekingen en de daarmee verbonden gedeeltelijke afbetaling van den huwelijksprijs dragen en dan de beteekenis van vredesluiting, die de daarop volgende maaltijd heeft.

Bl. 6.

Reg. 8. voor patiwunga, patikondo, lees pati wunga, pati kondo. Reg. 12 v. o. id. Parallellen van het hiergenoemde geloof aan de betrekking tusschen plantenziel en menschenziel vindt men, behalve op de in de Inleiding genoemde plaats Tijdschr. Bat. Gen. 43, 175, 176, nog in het opstel van Dr. Wilken, Ind. Gids VI, 2, 608 en in dat van Dr. H. H. Juijnbooll, „Sporen van Animisme in de Maleische letterkunde,” Tijdschr. v. Ned. Indië, 1898, bl. 638.

Bl. 7.

Maka ungka lai'ria moto'omo, „sedert werden zij met een naam genoemd.” Tot dusver zijn in den tekst de naam van broeder en zuster nog niet genoemd en zijn zij alleen met voornaamwoorden aangeduid. De naam Gili mPinebetu'e beteekent woordelijk: „schittering, blikkering van hetgeen gemaakt is tot plaats van sterren-onderzoek,” d. i. „blikkering, glans van den sterrenhemel.” Daar zij een

onbeteekenende persoon is in het verhaal, heldert hare rol de beteekenis van haren naam niet op.

In het 7de couplet kan het tekort van één lettergreep worden hersteld, als men voor ngkasungke leest ngkapasungke.

Kabû, „boe-roeper, boeman” is de wisselterm voor angga, „spook, ziel, geest,” naar het boe-geluid der geesten en spoken. Singkangugu is „zacht met elkaar fluisterend,” singka'û (beter dan singkaû, maar in dergelijke woorden is de uitspraak niet vast) is dan „tegen elkaar oe, oe! roepend.

Bl. 8.

Kotupa, door het Mak. (katupa') of, naar den vorm te oordeelen, regelrecht uit 't Mal. (kētupat) overgenomen door de Parigiërs en zoo in het strand-Bare'e geraakt. De Toradja's, die geen enkele soort van gebak kunnen maken, kennen ook de kētupat niet.

ganda, trom, bij de Toradja's alleen in de lobo te vinden. Beschrijving en afbeelding „Mededeelingen v. w. het Ned.-Zendelinggenootschap,” Dl. 41, bl. 45.

balombo, „suikeroven,” dit heeft de verteller er althans mee bedoeld. In Meded. N. Z. G. Dl. 41, bl. 37 noemt de Hr. Kruijt terecht de hut, die boven den suikeroven wordt opgericht, balombo. Het woord, dat geen Bare'e is, beteekent in het Paloesch (walombo) „scheede,” dus z. v. a. „huis, hut.”

De stookplaats wordt t. a. p. aldus door den Hr. Kruijt beschreven: „In het midden van de balombo is een gat in den grond gegraven, meestal $\frac{3}{4}$ el middellijn en 1 el diepte. Naar dit gat loopt een breed schuin kanaal, welks mond uitkomt op den bodem van het ronde gat. Hierin schuift men het brandende hout; de rook ontsnapt door een kleiner kanaal daar tegenover.”

Reg. 3 v. o. is de maat in de war. Door het schrappen van nu, dat niets in den zin doet, is de maat hersteld.

Bl. 9.

pamantja, uit 't Boeg. pëntja, 't Mal. pentjaq, „dansende schermen”; palangka, evenmin Bar. als 't vorige woord, is te verstaan uit Mal. Jav. langkah en dus waarschijnlijk te vertalen met „springer, vluggert.”

gajangi, „kris”, het Boeg. gadjang; de Toradja'sche vorm is, de looze i buiten beschouwing gelaten, ouder dan de Boegineesche, zoodat men tot het vermoeden komt, dat dit woord vroeger de benaming van een inheemsch wapen moet geweest zijn. De kris, door de Toradja's ook wel kerri genoemd, is bij hen ook thans nog niet in gebruik. Op reis en verder bij bijzondere gelegenheden, draagt de Toradja een zwaard, anders een hakmes.

Mesonomo anu tukaka, de oudere broeder van den gestorvene; d. i. degene op wien hij onmiddellijk volgde. Zijn er een aantal kinderen in een gezin, dan is degene, die onmiddellijk op een der kinderen volgt, diens speciale tua'i en die hem onmiddellijk voorafgaat meer bijzonder zijn tukaka.

Bl. 10.

In het 6e couplet is gasa ngkedje een scheldwoord, woordelijk „sperma penis”, een zeer druk gebruikte term om ongenoegen over iemand te laten merken. Gasa nu ana ngkadi setu, „dat lamme kind”, gasa nu asu setu, „die be-roerde hond”; zelfs van voorwerpen, „gasa nu labu setu, „dat vervloekte hakmes.”

Solora, kasolora, „ramp, ongeval”, vooral een dat door onvertogen woorden is veroorzaakt. Zegt bijv. iemand: „Als ik ziek word of doodga. . .,” dan valt een ander hem al spoedig in de rede met: ne'e mompau-mompau kasolora.

paratonda, dat geen Bar. is, moet wel het Jav. pratondâ zijn, daar het Boeg. of Mal. zulk een vorm niet kan geleverd hebben. Hoe dit woord in het strand-Bare'e gekomen is, heb ik nog niet kunnen nagaan.

iba is synoniem met bare'e; voor zoover ik weet gebruiken alleen de To Djaladja, tusschen Palopo en Watoe, in Loewoe dit ontkenningwoord, terwijl hunne taal verder overeenkomt met het Bare'e (are'e en ae'e er bij gerekend), dat ten Z. van de waterscheiding tusschen de Tomini-bocht en de Bone-golf wordt gesproken. De Todjoers noemen het Bare'e, dat ten W. van hun gebied wordt gesproken, steeds iba. Het woord moet dus vroeger wel een grootere verbreidheid hebben gehad dan thans. Van iba is ba de echte ontkenning, evenals van bare'e. Zie ook Meded. N. Z. G. 43. 19.

Voor den vorm wordt het verflensen der planten, die Sese nTaola had achtergelaten bij zijne vroegere gezellen, hier nog vermeld, maar het eigenlijke doel, waarmede die planten waren opgehangen in de huizen zijner makkers, is hier geheel uit het oog verloren.

Het laatste couplet geeft een voorbeeld van het gebruik van to'o als interjectie, zooals wij „wel,” of „zeg” gebruiken.

Bl. 11.

In het 10de couplet beteekent molango mpa'a, „de dijen op elkaar leggen, op elkaar doen steunen”; het is hier gebruikt voor de wijze van zitten die in 't Jav. silâ heet en die den Toradja's onbekend is. De Toradja trekt zijn ééne been op en zet den voet er van plat op den vloer, het andere been vouwt hij zooals iemand die sila zit. Alleen de Mohammedaansch geworden strandbevolking kent het sila zitten, maar is er toch ook niet in geoefend het lang uit te houden.

Dja nâ di jau, natampunisi, moadi, „zij tooverde het te voorschijn, zij dekte (de schotels) toe en sprak een tooverspreuk uit.” Moadi is adi, zeggen; gewoonlijk luidt de tooverspreuk aldus: „adi, adi sakurio, ane montjo ri adiku, of ane montjo adi mpapa, of wel, adi-adi mpapaku, adi-adi weneku, adi-adi ntu'aku, dat is: „hokus pokus, pas! indien het waar is wat mijn tooverspreuk zegt”, of „indien de tooverspreuk mijns vaders waar is”, of „hokus-pokus van mijn vader, van mijne moeder, van mijn grootvader, van mijne grootmoeder” en dan volgt gewoonlijk, „dan moet er dit of dat gebeuren”, d. i. dus de eigenlijke wensch. Van

de woorden adi adi sakurio is mij het laatste verklaard als to'o hamoa ri tana ngkaloe-loe, „naam van een geest op het Hangende Land”, een luchtgeest dus. Adi is id. met Mal., Jav., Mak., Boeg., Soend., Bat. adji, Bis. hadji, Sang. adi, Lamp. adi-adi (Tijdschr. Bat. Gen. XVII, 574) „tooverspreuk”; daar dit woord door de Mohammedanen in Indonesie gebruikt wordt om 't Koran-reciteeren mee aan te duiden, is het in 't strand-Bare'e uit het Boegineesch nog eens in den vorm mangadji opgenomen. Bij het moadi doet men de oogen dicht en als men ze een oogenblik daarna weer opendoet, staat het gewenschte reeds klaar. Dit sluiten der oogen is ook gebruikelijk bij de „priesteressen”, die hare tanoana laten opstijgen, om die van een zieke te gaan halen. Waarschijnlijk is dus het sluiten der oogen een bewijs, dat men zich oorspronkelijk voorstelde het gewenschte bij de lamoa's daarboven te gaan halen.

Bl. 12.

Nia in het 4e couplet is uit Boeg. (Mal., Ar.) nia' overgenomen; voor „plan, voornemen” heeft het Bare'e panto'o ndaja, tuntu ndaja, „inspraak des harten”, of au kupomata-matai, au kupomaimata, „'t geen ik mij voorstel”.

Ue ntji papa in het 12de couplet, „het water van vader”; hierin is ntji een genasaleerde vorm van si, dat veel minder vaak dan i, en doorgaans in de „casus obliqui” gebruikt, hoewel men 't ook in den nominatief hoort. Ue ntji papa is beleefder dan ue i mpapa; nog hooger is siri papa, ntjiri papa, waarschijnlijk een locatief, si ri papa, gelijkwaardig met anu ri papa, „'t geen bij vader is, van vader.”

Bl. 13.

1e couplet, gegesimo kaku, voor gegesikakumo „wrijf mij”; in proza hoort men ook wel -mo tusschen -ka en het woord, waaraan dit gehecht is, maar in 't algemeen is -ka onscheidbaar. Zooals men ziet aan dit voorbeeld, wordt -ka ook gehecht aan vormen die reeds van 't achtervoegsel -si zijn voorzien.

2e couplet „kom nu tegenover mij zitten en kam mijn haar.” Als zij hun haar kammen of laten kammen, werpen de Toradja's het gewoonlijk naar voren, zoodat het voor hun gezicht hangt.

pala-pala, een der zéér weinige zelfst. n. woorden in het Bare'e, die een herhaalden vorm hebben. In 't algemeen kan men substantieven niet herhalen; op enkele klanknabootsingen na, die geen echte herhalingen zijn, hoort men in het Bare'e nimmer herhaalde substantieven. Op eene vraag naar den weg krijgt men wel eens ten antwoord: „koro-koronja”, of „buju-bujunja” of „djaja-djajanja”, maar dit zijn verkortingen voor koronja, koronja, „de rivier, de rivier”, d. i. „altoos naar de rivier”, of „steeds naar den berg”, „aldoor maar het pad.” Van pala-pala is geen niet-herhaalde vorm bekend; daar dit woord ook in 't Mal., Mak., Tag., Bis. Malag., Bat. een herhaalden vorm heeft (para-para, enz.), kan men gerust aannemen dat het dien in 't Bar. ook altijd heeft gehad. De vorm is onregelmatig, de typische klank der 1e v. d. Tuuksche wet verdwijnt doorgaans in 't Bare'e; voorbeelden, waarin zij r en g is, zijn ook aan te wijzen, doch van l is mij geen

ander voorbeeld bekend. De rookvlisering heet in 't Bar. topo, onder pala-pala verstaat men een rek om kleeren enz. over te hangen of een rustbank om op te gaan zitten, bijv. om zich te laten drogen na het baden.

Het 10de en 11de couplet bestaan uit dezelfde woorden in andere volgorde; ook in die veranderde volgorde (rawali ngkoe) rijmen de coupletten; dergelijke versjes vallen bij de Toradja's zéér in den smaak.

In het 13de beteekent de uitdrukking sio ngkotu (niet siongkatu) tudu tana, „al hare negen gewrichten komen op den grond”, zoo lenig en bevallig is haar gang. Die negen gewrichten zijn: twee ellebogen, twee heupen, twee knieën, twee enkels en de hals. Dit zelfde kunststuk wordt beschreven in het volgende versje:

leko-leko mpebambara, naengkomo ntudu tana.

mpebambare leko-leko, ntudu tanamo naengko.

d. i. „buigzaam tot op de borst toe, (de ledematen) beweegt zij, zoodat zij op den grond komen.”

Evenzoo op bl. 38, reg. 4 v. o.:

leko-leko ntudu tana, ntjawi sipa mebambara, d. i. „buigzaam tot op den grond komens toe; hare schoonheid stijgt langs de borst opwaarts.”

't Laatste gedeelte ook in couplet 14; sipa is uit 't Boeg. genomen en heeft hier de beteekenis van „schoonheid.”

Ompa „mat” is geen echt Bar., daar luidt het ali, in het strand-Bare'e uit het Parigisch overgenomen; 't woord is id. met Mal., Jav., Soend., Daj. ampar, Mak. apara', Boeg. apa', Malag. ampaträ. Mijn zegsman mocht daarenboven het woord ali niet uitspreken en zou er dus in ieder geval ompa voor gezegd hebben. In ompa kasoro (uit Boeg. kasoro', 't Jav. kasur) is kasoro' bepaling van ompa, de matras is hier dus „matras-mat” genoemd.

Bl. 14.

In het 7de couplet is de maat in de war. Indien men -mo van Se'imo afneemt en achter posompo zet, is de maat in orde.

Reg. 3. v. o. spreke men ne'emo als nemo uit, om de maat te herstellen. In poëzie is deze uitspraak niet ongewoon.

Bl. 15.

Toka of toka-toka is thans synoniem met purae of ganae „alles in voldoende hoeveelheid”, in dit geval „al het noodige voor een sirih-pruim.” De beteekenis die het thans nog in 't Bobongko'sch en Loinansch (toka), Saleyersch toka en Javaansch tékå heeft, n. l. „komen”, is in 't Bar. nog over in to toka, wisselterm voor tau in den zin van „vreemdeling, gast, aangekomene.”

In 't vierde couplet heeft de lange eigennaam in den 2den regel rijm en maat geheel in de war gebracht.

In 't 6e couplet is duidelijk te zien dat de lange o van mebo-bo voor twee lettergrepen telt, daar dit door 't rijm op kodjo en voor de maat vereischt wordt.

Bl. 16.

Op. reg. 11 is sindsate later door den verteller in silau, „daar beneden”, verbeterd.

Djarawata in het 4e couplet is het Boegineesche djarawëta, volgens Dr. Matthes Oud-Boeg. voor salabëta „soort porselein.”

Bl. 17.

Widu is de naam van een oud waardigheidsteeken, dat in den ouden tijd is gedragen door hoofden in den oorlog. 't Is een soort pluim geweest, van vogelveeren, bijv. papegaai- of jaarvogel-veeren; de helden die zulk een widu dragen, kunnen met behulp daarvan in de lucht stijgen; een strijd tusschen twee widu-dragende helden wordt dan ook in de lucht gevoerd. Thans wordt de widu nog slechts bij doodenfeesten gebruikt, om de hoofden als zoodanig te eeren. Bij het groote doodenfeest (tengke) is de widu vastgemaakt aan de pemia, het masker dat aan het in foeja gewikkelde doodshoofd wordt gehecht; bij het gewone doodenfeest zijn aan de doodenbut widu's gebonden. Bij de Mories dragen bij 't doodenfeest de naaste familie-leden van den doode de widu op 't achterhoofd, hoog uitstekend en naar voren hellend, zoodat de punt den grond raakt, wanneer zij zich voorover buigen. Waar de widu in den hoofddoek is gestoken, is door de slippen daarvan nog een koperen versiersel in krakeling-vorm (sånggori) gehaald, een achterhoofdversiersel, dat waarschijnlijk uit den tijd stamt, toen de hoofddoek nog onbekend was en een touw of reep boombast het lange haar in orde hield.

De widu is een stuk van den gespleten bamboe, aan het eind nog weer in drieën verdeeld; deze drie latjes worden uiteen gehouden door een vlechtsel van wintu, een fraai gele, glimmende bies, zoodat zij op een kleinen halfgeopenden waaier met langen steel gelijkt.

Dr. Hazeu spreekt op bl. 49 van zijn Proefschrift en verder op bl. 201 en 202 over Oud-Jav. widu als naam van bij shamanistische plechtigheden fungeerende priesters en leidt ook Mal. biduan daarvan af. Met dit laatste woord (als uit 't Sanskr. afkomstig beschouwd) vergelijkt Dr. Niemann in zijne „Ethnographische Mededeelingen omtrent de Tjams” (Bijdr. Kon. Inst. 1895, bl. 331) de naam der als zangers en muzikanten optredende aanroepers van geesten en gestorven voorouders, meduon of paduon. Indien het Bare'e de oorspronkelijke betekenis van widu, z. v. a. „pluim” bewaard heeft, dan moet biduan „widu-drager” beteekend hebben en O.-Jav. widu van de pluim op den pluimdrager zijn overgegaan. Vgl. bijv. den titel padjunge ri Luwu van den Loewoeschen Vorst, aan diens zonnescerm ontleend.

Bl. 19.

Reg. 12 v. o. membuka tangoa, van wuka, „uittrekken,” n. l. de stijlen van de tangoa, de hut, dien men heeft opgericht buiten het dorp, een eindweegs den weg op, die naar het land van den vijand voert. Daar beluistert men de vogels. Is deze hut afgebroken, dan is men ook werkelijk op reis.

Bl. 20.

Reg 6. nepa ri jae ndjaja, bare'epa djela ri wukunja; dit laatste is door den verteller ter verklaring bijgevoegd. Dat gedeelte van een weg, eene rivier, enz. dat tusschen het begin en het eind ligt, heet jae, Par. lae, la (ja) met het thans in 't Bar. verdwenen lidwoord e. Dit la is in 't Boengkoesch nog gebruikelijk, waar 't Bar. koro, wata, „lichaam, stam”, zegt en dus ook in de bet. „rivier”, die trouwens 't Mal. batang evenzoo heeft. De jae van een bamboekoker is dus het stuk dat tusschen de knopen ligt, het eigenlijke lichaam ervan; in 't Mal. wordt bijv. in de uitdrukking badan surat het woord badan in dezelfde beteekenis gebruikt. Nu heeft de verteller, toen hij zeide: „pas op de jae van den weg, nog niet gekomen aan den knoop”, een bamboe voor den geest gehad; met wuku is hier dus het eind van den weg bedoeld, doch dit is geen gebruikelijke uitdrukking in het Bare'e.

In het 11de couplet is de scheiding der woorden ndeku en kupago in den druk niet duidelijk.

Bl. 23.

In het 10de couplet kan de maat hersteld worden, wanneer tau geschrapt wordt, daar na in penâ twee lettergrepen geldt.

Bl. 26.

In het 4de couplet, van onder af geteld, spreke men om de maat ntje'e uit: intje'e.

Datu mPajompo Jangi sambira. De Toradja's, als echte bergboeren, die nimmer op zee varen, onderscheiden van de vier hemelstreken alleen pebetenja, „de Opkomst”, dus Oost, en kasojonja of kasojoanja „de Ondergang”, West. Op het Meer onderscheidt men de richting door den naam van dorpen of landstreken te noemen, die in die richting liggen; voor een To Rano is dit duidelijk genoeg. Zoo noemt men daar bijv. het Zuiden en ook den Zuidewind, Tando ngKasa, het Noorden en den Noordewind Dongi, naar een stuk overstroomd land ten N. van het Meer. Wel is timboro (Mak. timboro') bekend, als de naam van een fellen Zuidewind, die in den drogen tijd waait, maar voor het Zuiden heeft men toch aan 't Meer geen andere benaming dan de bovengenoemde. In 't Makassaarsch van Bantaeng (Bonthain) is timboro Oost, vgl. Mal. timur, „Oost”, Sang. timuhë, „Zuid”. Het Bare'e nu heeft voor Noord en Zuid dezelfde benaming, n. l. pajompo jangi, „hemel-zijden”, sudipi nu eo, „zijden der zon”, d. i. der zonnebaan; jompo is in 't algemeen „zijde, kant”. Zoo is dus pajompo jangi ntimali-mali „Noord en Zuid,” pajompo jangi sambira òf „Noord” òf „Zuid”.

Bl. 27.

Om het couplet op reg. 13 v. o. in de maat te krijgen, zou men den tweeden regel moeten lezen: sima'i mebo-bo, dus kudonge weglaten, of kudonge ma'i mebo, daar bo twee lettergrepen geldt.

Bl. 29.

In het 7e couplet v. o. wordt door het schrappen van mo achter mamongo de maat hersteld, terwijl in couplet 3 v. o. om dezelfde reden achter arambe'i mo kan gelezen worden.

Bl. 30.

Reg. 16, montjuwe manu, enz.; deze en de volgende termen vindt men uitgelegd in „Het Koppensnellen der Toradja's van Midden-Celebes en zijne beteekenis”, door Alb. C. Kruyt, in de Verslagen en Mededeelingen der Kon. Academie v. W. Afd. Letterk. 4e Reeks, Deel III, bl. 152, vlgg.

Reg. 20 ewa mangkapa ogu mbetu'e papitu. De naam Mangkapa of Tamangkapa beteekent „Klapwieker” en wordt gegeven aan het Sterrebeeld „de Haan”, waartoe o. a. de Pleiaden behooren; deze zijn hier bedoeld met ogu mbetu'e papitu, „het aantal der sterren zeven”, dat is „met zijne zeven sterren.” Torokuku is de naam van het geroffel op de trom (karatu) bij het doodenfeest. Daarom is zijn naam vertaald met „Bijeenroeper (bijeentrommelaar) der sterren.” Blijkbaar is hij eene verpersoonlijking van het Zevengesternte. Misschien is met torokuku het gekraai of het geklapwiek van den Haan bedoeld, dien de Toradja's in het Zevengesternte (met andere sterren er bij, zien; in dat geval is de vertaling „de Sterren-Haan.”

Bl. 34.

In couplet 3 behoort tobambari aaneen geschreven te worden. Bambari is id. met bamba, „monding”, mbamba, „leugen, praatje, onzin”, baraba „spreken, babbelen, praten” en verder met Samoa'sch wawa en de door Kern, Tidjitaal 234 genoemde verwanten; Codrington, Melanesian Langu., bl. 84, No. 44 en bl. 47 i. v. mouth; vgl. nog Bar. mebaba en Pakēwa'sch mēwawa, „een kind zachtjes op den mond kloppen om het te bedaren.” Bambari nu bet. „tijding, bericht, vooral zulk een dat emotie wekt. Tebambari en tobambari kunnen worden weergegeven met ons „beroemd, berucht.”

Gora, in couplet 6, beteekent „roover”; doorgaans is het „zeeroover”, megora”, „zeeroof bedrijven”, daarnaast magumora, eveneens van den stam gora, „juichen, luidruchtig feestvertoon maken over een gesnelden kop.” Dr. Matthes onderscheidt in zijne Makassaarsche en Boegineesche woordenboeken gora „luidruchtig zijn, hoera roepen” en gorra' „rooven.” De Maleische woordenboeken geven gorap, naam van een soort vaartuig, als eene verbastering van 't Ar. غراب naar eene aantekening van Roorda in „De Wajangverhalen van Pålāsārā, Paṇḍoe en Raden Pandji”, bl. 482. De Clercq geeft op bl. 59 van zijne „Bijdragen tot de kennis der Residentie Ternate” orang gorap op als benaming van voormalige zeeroovers. In de „Berichten omtrent den zeeroof in den Ned.-Indischen Archipel” (Tijdschr. Bat. Gen. Dl. XX, 1873, bl. 306) wordt gezegd, dat „de rooversprauwen (van Solog) in de taal der roovers goenap (lees goerap) worden genaamd”, ook in de „Aantekeningen omtrent Sollok en de Solloksche zeeroovers” (Tijdschr. Bat.

Gen. Dl. VII, 1858, bl 219) wordt het zeerooven megoerap genoemd. Indien nu gorap of gurap de volle vorm is van Mak., Boeg. gora', Bar. gora, dan kan het niet uit 't Arabisch zijn afgeleid en moet men de beteekenis „rooven” als de meer oorspronkelijke beschouwen. In dat geval beteekent Mal. përau gorap „rooversvaartuig”, bij uitbreiding „snelvarend vaartuig” en orang gorap „roover”; het vaartuig heeft dus zijn naam naar de roovers gekregen, niet de roovers naar het vaartuig.

Bo da kuto'o impia, woordelijk „hoe zal ik het nog zeggen”, impia en ri sâ, eig. „wanneer?” en „waar?”, worden veel gebruikt in ironische vragen. Iemand heeft pas zijn mes geslepen en nu vraagt men hem: Matadjamo? „Is het al scherp?”, antw. be da matadja ri sâ? be da matadja impia? „hoe zou het niet scherp zijn?” Dja maria mompalinja, „een groot aantal zijn de verdachte teekenen.” Pali is de bekende stam, waarmee men aanduidt 't geen onder een ban of verbodsbepaling ligt. Mompali is „verbieden, buiten het dagelijksch gebruik sluiten”; het is hier verbonden met -nja en moet dus opgevat worden als „hetgeen verbiedt, in den ban doet, waarschuwend teeken”.

Bl. 35.

Tagara ntasi in de twee laatste coupletten, woordelijk „roest van de zee”, is volgens den verteller van dit verhaal, eene omschrijving van pale, „hand”, daar Datu nPoiri slechts met leege handen den vijand te lijf ging. Met deze beeldspraak is bedoeld iets dat niet scherp of hard is en dus niet snijdt; in plaats van met een zwaard, vecht D. P. slechts met zeeschuim, d. i. met leege handen.

Bl. 37.

In het 4e couplet v. o. is dajo ntjakodi synoniem met het gewoonlijk gebruikte sakadi ngkadago, „het is maar goed dat”.

Bl. 39.

Se'i in herhaalden vorm wordt doorgaans geredupliceerd uitgesproken, dus sese'i. De To Pebato redupliceeren met palataliseering; zij spreken de reduplicatie-lettergreep met i uit, dus daidago, luiluku, soisondo, koikodi, iede, voor dago², luku², sondo², kodi², ede² en dus ook sei-se'i. De maat eischt in dit couplet eene uitspraak sese'i of seise'i, welk laatste woord 3 lettergrepen telt. De reduplicatie-lettergreep, wordt n. l. zoo geheel met de i samengetrokken tot ééne lettergreep, dat men dikwijls meent haar slechts met i uitgesproken te hooren, dus didago, kikodi, iede, wat echter onjuist is.

Bl. 40.

In couplet 10 is de maat te herstellen, als men vóór siko de interjectie e uitspreekt.

Reg. 8 v. o. peranga, een gouden ring in den vorm van een worm of slang.

Reg. 6. v. o. djo lene wawo ntau, vlak, d. i. zonder tusschenruimten of gapingen was het bovenvlak der menschen, die op den grond lagen, in zoo grooten getale lagen ze dicht opeen.

Bl. 41.

In het 8ste couplet is de maat in de war; de verteller heeft dit, al zingende, niet gevoeld. Men zou kunnen lezen: „Jo sikomo anaku, ma'i mampa tuwujaku.

Bl. 42.

In het laatste couplet leze men in plaats van kupekitima, kupekitimaka, om de maat te herstellen. Deze woorden worden door Sese nTaola uitgesproken.

Bl. 45.

Tabe in het 7de couplet, zooveel als ons „pardon, excuus” is onder de Toradja's nog niet bekend. Het wordt als een bijzonderheid van de vreemdelingen aan 't strand verteld, dat zij daarmee verlof vragen om te mogen voorbijgaan. De echte Toradja buigt zich een weinig en strekt één of beide armen schuins naar beneden; zegt hij dan ook nog moliumo jaku, „laat mij voorbijgaan”, dan is hij bijzonder beleefd.

Bl. 47.

Reg. 16. Motanande pale taupuzae, ndahamimo palenja, „allen hielden de handen op en zeiden hami in hunne handen”. Dit hami is het Boeg. aming (Ar. amin), met een forscher aspiratie aan 't begin, omdat men dit woord gewoonlijk luide uitspreekt, als refrein op het gefluister van dengene die de do'a opzegt. Daar men de holle handen dicht bij den mond ophoudt en er in kijkt, alsof men er uit leest, zoo galmt men zijn hami in die holle handen uit, van daar de uitdrukking, „zij ademden in hunne handen.”

Bl. 48.

Reg. 11 v. o. Voor montompaka zou het beter zijn montompa te lezen, dat en de maat herstelt en het hier geheel onnoodige suffix -ka opruimt.

Reg. 2 v. o. rata ri resne madago. In het uitrekenen van goede en kwade dagen hebben de Toradja's het nog niet ver gebracht. Slechts voor verre reizen, sneltochten, feesten en vooral voor den veldarbeid wordt uit den stand der maan onmiddellijk vóór zonsopgang, waarnaar de dag zijn naam draagt, opgemaakt of hij gunstig is of niet. Hier is intusschen de berekening van den gunstigen dag door kotika's geschied, die de Boegineezen bij de strandbewoners hebben bekend gemaakt.

Bl. 49.

De naam van het schip Lapi Tambaga is waarschijnlijk uit het Boeg. lapi' tēmbaga overgenomen. De Bare'e-sprekers noemen geel koper, toga (armring) of gala (het Boeg. gēlang), rood koper meestal doi (duiten).

Bl. 50.

In 't eerste couplet worden de trommen en bekkens geslagen, om het schip te doen voortgaan. De voorstelling van dit gekoperde, vanzelf voortgaande schip is natuurlijk aan een stoomboot ontleend. Bekkens (gongs) kennen de To Radja's niet, tawa-tawa is aan het Boeg. tawa'-tawa' ontleend. Op de prauwen der Mohammedaansche handelaars hangt doorgaans een gong, die bij afvaart en aankomst

van het vaartuig geslagen wordt. Trommen (ganda) mogen bij echte To Radja's niet uit de lobo komen en alleen bij feesten worden geslagen.

Oloa, in het 9e couplet, is het Boeg. oloang „voorsteven”. In het volgende is pesoba het Boeg. tjoba, taropo het Boeg. taropong.

Reg. 13 v. o. ponjomba, Mal., Jav. sěmbah, enz. Bar. somba is een van de weinige voorbeelden waarin s genasaleerd en daarna nj wordt, met het tusschenstadium ntj, dat nog het gewone is in 't Bare'e zooals songka, montjongka; soko, montjoko. Andere voorbeelden zijn: monjangke van sangke „in de vlucht grijpen”, panjebi, „stooter”, wisselterm van tondu, „horen”, van sebi; monjilo „visschen met een fakkel (silo); monjopu „schieten met een blaasroer (sopu)”, monjube „vooruit schoppen” van sube; monjarapi „kleine vischjes, garnalen, enz. opscheppen” van sarapi. Meer voorbeelden heb ik tot nog toe niet aangetroffen. Dat van de nasaleering der s alleen n overblijft, heb ik nog slechts in 5 voorbeelden opgemerkt: menampa, „langs een bergkam (sampa) loopen”; manasa, „sagoeladeren afhakken”, van sasa; mompanumpu „iets in een mand, doos of andere bergplaats stoppen; van sumpu; manana, „gaar”, van sana en manisi, „ergens in of tusschen kruipen, indringen”, van sisi. Zie verder „De Palatalen in het Bare'e”, Bijdr. Kon. Inst. 1899, bl. 677 vlgg.

Bl. 51.

In couplet 2, dat ook verder nog voorkomt, zijn maat en rijm geheel verwaarloosd.

Samparadja in het 5e couplet is uit het Boegineesch overgenomen, waar het evenzoo luidt; het beteekent „anker.”

In couplet 12 is oloanja tana Maka, „met den steven naar Mekka”, een rijmregel op duanga Lapi Tambaga, die op zichzelf niets beteekent, maar alleen den naam van het schip nog wat opfraait.

Bl. 54.

In het 4de couplet moet het lidwoord i worden weggelaten, wil men de maat in orde hebben. Om dezelfde reden zou in het laatste couplet voor ponjom-baka moeten gelezen worden ponjomba, dat meteen zuiverder gezegd is.

Bl. 55.

Reg. 13 v. o. boti patani, „een alleen loopende aap”; mompatani is „alleen laten, zich scheiden van”, boti patani is een aap, die uit den troep verstooten is en alleen rond dwaalt; to ri wusu, „woudbewoner”, is een wisselterm bij de To Ampana in gebruik voor boti.

Bl. 56.

Reg. 9, patesopu, „weggeblazen”, is door den verteller later veranderd in patesupa, „uiteengespat.”

Reg. 11, napesuaka kaba, „zij trokken hunne onkwetsbaar makende toovermiddelen aan. Kaba is 't Boeg. kěběng, Mal. kebal, „onkwetsbaar”.

In couplet 9 leze men voor 't herstel der maat banja jore voor banjamo jore.

In couplet 11 is kedo manasa het Boeg. kedo ma'něsa.

Kedo, Boeg. „bewegen, beweging”, werd mij door den verteller uitgelegd als „het hanteeren der wapenen, de vechtkunst”. Manasa is in 't strand-Bare'e zeer gewoon geworden; het wordt beschouwd als synoniem met manoto, „vast, zeker, bepaald”. Kedo manasa is dus „de echte vechtkunst”.

Bl. 57.

Reg. 4 v. o. sigadja is het Boeg. sigadjang, „elkaar met de kris bevechten; goed Bare'e hiervoor is mombegajangi, zooals eenige regels verder staat.

Bl. 59.

In couplet 8 v. o. herstelle men de maat, door ndatatangara te lezen voor ndatangara, een gereduplicateerde vorm, die iets sterker is dan de enkelvoudige.

In couplet 6. v. o. bamo ngkukoto morame, „ik kan u niet meer met heilmiddelen bijstaan”, daar de voorteekenen die uwen dood aanduiden, al te zeker zijn. Wat marame is en welke toovermiddelen de achtergebleven verwanten aanwenden om iemand op reis voorspoedig te maken, vindt men in de reeds aangehaalde verhandeling van Alb. C. Kruyt over „Het koppensnellen der Toradja's”, bl. 158.

Reg. 3 v. o. de komma na montangisi moet na rongonja staan.

Bl. 61.

Uit den eersten regel blijkt dat Datu mPoiri als kind door den wind is meegevoerd, waarna in het dorp zijner ouders alle leven tot stilstand is gekomen; eerst met de terugkomst van den verlorene leeft alles weer op.

In het 5e couplet noemt Sese nTaola de moeder van Datoe mPoiri „tante”. Bij de To Lage spreekt men dikwijls eene vrije vrouw van eenigen leeftijd met tete, „tante”, aan.

In couplet 4 v. o. wordt met adanja bedoeld de geschenken, die volgens den adat de schoonouders aan hunne schoondochter moeten geven, wanneer deze voor 't eerst bij hen komt. Het eerste wordt bij het bovenkomen, het tweede bij het gaan zitten, het derde bij het sirih-pruimen geschonken.

Bl. 63.

Reg. 2, sere is het Boeg. tjere, „ketel”. Het echte Bare'e-woord voor „spuiten, uitspuiten” is djiri.

Bl. 64.

In het 8ste couplet drukt Sese nTaola zijne vrees uit voor ziek worden. Wanneer men den wal nadert, mag niemand slapen, opdat hij zijne tanoana niet verlieze; door op te staan nog eer men geland is, verzekert men zich ervan, dat men zijn tweede ik niet op zee of aan boord heeft verloren.

In het 3de couplet v. o. geldt ndintjani vier lettergrepen, daar het is samengetrokken uit ndiintjani.

Bl. 65.

In het tweede couplet voege men na setu nog dja in, dan is de maat in orde.

In het zevende couplet vraagt Sese nTaola met goud bestrooid te worden. Dit is eene verfraaiing van het bestrooien met rijstkorrels, 't welk bij de Toradja's ten N. van het Meer alleen plaats heeft bij de terugkomst van een sneltocht, (Zie Kruyt, Het Koppensnellen, bl. 162) en bij de stammen om het Meer bij het lijk en later, op het doodenfeest, bij de beenderen van den laatst overledene van een gezin, maar nimmer bij eene andere gelegenheid. Men heeft hier dus weder met eene ingevoerde (Boegineesche), ofschoon geheel in het kader van 't animisme der Toradja's passende, gewoonte te doen. De gestrooide rijst dient om de tanoana der bestrooiden te versterken, evenals het besmeren met bloed, het behangen met kralen, het bespuwen met kruiden, enz., daar rijst onder de meest tanoana-houdende zaken behoort. Prof. Wilken geeft eene eenigszins andere verklaring, Ind. Gids 1884, I, bl. 943-945, maar deze past niet bij de wijze, waarop de Toradja's de hier besproken gewoonte volbrengen, daar zij nimmer het roepgeluid voor kippen maken bij het rijststrooien. De gewoonte der Meerbewoners om lijken en beenderen te bestrooien, is intusschen ook door de boven gegeven uitlegging niet verklaard.

Bl. 67.

In het 4de couplet zouden maat en rijm geheel in orde zijn, indien i Duru Walo werd weggelaten. De verteller zelf kon deze bijvoeging niet verklaren, maar een ander zeide terstond, dat er piluru, „kogel”, mee bedoeld was. Deze uitlegging is zeer aannemelijk. Walo of wajo is o. a. „lood”, duru is een aangeboren of overgeërfd iets, zooals bijv. stand, afkomst, een erfelijke waardigheid, een geërfde kwaal, hebbelijkheid, talent, enz. I Duru Walo is dus „het loodkind, de van lood afstammende.” In den besproken zin is dus i Duru Walo de aanvulling van masandjata, dat aan het Boegineesch is ontleend, evenals het synonieme masadia, „gereed”. De beteekenis is dus „de kogel is gereed”, m. a. w. „het geweer is geladen”, wat hier dan wil zeggen: de sirihdoos is gevuld.

Couplet 10: pakoroka is wel in zinnen als deze de gebruikelijke vorm, maar de maat eischt hier pakoro.

In couplet 13 ontbreken twee lettergrepen aan het door de maat vereischte getal. Indien men achter wungka en ntamangkoni het enclitische mo plaats, is de maat in orde.

Bl. 68.

Reg. 1, napasilolongani is gevormd van silolonga, het Boeg. silolongën, „in orde, gereed”. Echt Bare'e zou hier zijn: napakoroka.

Bl. 70.

In het eerste couplet noemt Sese nTaola's zoon den naam van zijn vader, wat naar Toradja'schen adat streng verboden is. 't Is hier echter om rijm en maat gedaan, zooals ook in andere versregels wel siko tot of -mu van vader, moeder of zwager is gebruikt, wat zeer ongemanierd is.

In couplet 6 leze men voor de maat: da masunamo.

Wil men anaku veranderen in anami, „uw kind”, dan is het rijm gered en

is ook de zonderlinge uitdrukking „mijn kind”, van een zoon tot zijne ouders door eene meer gepaste vervaagen.

Bl. 71.

i Tarandâ mbalia; de bijvoeging balia is een titel, daar later van deze vrouw wordt verteld, dat zij op een feest fungeert. Balia is Paloesch, maar aan de kust der Tominibocht reeds goed bekend, daar de Islâm, via Paloe en Parigi hier gekomen, de reeds in shamanisme verloopende ceremoniën der Paloeërs ook heeft medegebracht. Zooals te verwachten was, hebben de dicht bij de kust wonende Toradja's deze shamanistische plechtigheden overgenomen, maar den Islâm tot nog toe niet. De Paloesche shamanen heeten balia.

Bl. 72.

In couplet 3 wordt met labe patuntu bedoeld, een koran-recitator, die zijn openbaar proefreciet (potama) niet heeft gehouden en niet anders kan voordragen dan wat hij uit het hoofd kent, zoodat hij dan ook geen koran vóór zich heeft. In couplet 7 wordt hij labe teasantongo, „een labe ten halve” genoemd.

Reg. 5, ndadjunu, Parigisch voor ndabubusi. Daar het besproeien hier eene Mohammedaansche plechtigheid is, wordt het met den Parigischen naam genoemd.

Reg. 4. Tua is het Maleische Tuan, de titel van Europeanen en Arabieren. Hier is er een Arabier mee bedoeld.

Bl. 73.

Kolontigi, Mak. karuntigi, is de *Lawsonia alba*, een gekweekte heester, rood bloeiend, waarvan de gekneusde bladeren op de nagels gebonden worden; na één nacht zijn deze geelrood geworden. Op Java heet deze plant patjar kuku, Mal. laka ponda, „iemand op den nek dragen, zoodat de beenen van den gedragene aan de voorzijde van den drager afhangen. Degenen, die zullen besneden worden, worden op deze wijze driemaal rondom het huis, waar 't feest plaats heeft, gedragen.

Ewanga, reg. 2 v. o., is het Boeg. ewangëng, „geweer”; hoewel het Bar. ewa in den zin van „tegenstaan, tegenstand bieden” kent, gebruikt het voor „geweer” geen afleiding van ewa, zooals het Boegineesch.

Bl. 74.

Couplet 4; als men hierin kede weglaat, is de maat in orde.

Bl. 75.

In couplet 3 kan men de maat herstellen, door na depa in te voegen da.

Couplet 12: mpodandepé is mij verklaard met pakaliga; daarnaar heb ik het vertaald, hoewel ik de vertaling niet kan controleeren, daar het woord niet tot de levende taal behoort.

Bl. 77.

In het 12de couplet kan men de maat herstellen, door voor papa te lezen papaku.

Reg. 9 v. o. is door den verteller gedeeltelijk veranderd. De woorden nabira langka poturu² nja kunnen niet juist zijn; indien men nabira verandert in ndati ra, krijgt men den zin, „binnen op de bank waarop zij altijd sliep”; maar de verteller heeft den zin veranderd in: nasila wua ri palangka, „zij kloofden pinangnoten op de rustbank”. Ik heb naar de eerste wijziging vertaald

Bl. 79.

In couplet 12 leest men den vorm dompakawurake, waarmede het grootwoerake-feest wordt bedoeld; de vorm mowurake of mewurake wordt gebruikt om het gewone, in het huis van den zieke plaats hebbende woerake-feest aan te duiden; het grootwoerake wordt op een afzonderlijk feestterrein voor een aantal zieken tegelijk gevierd.

Bl. 80.

Reg. 4 v. o. „korte en lange zijden”. Dit wordt gezegd van de langka, een hut waarin de zieken verblijven, die door de hulp der wurake hunne gezondheid zullen herkrijgen.

Bl. 81.

Reg. 5, moabe, gekleed zijn in een abe, een baadje van primitieven vorm, een smalle lap geklopte boomschors, doorgaans versierd, op rug en borst afhangend, met een gat in 't midden om het hoofd door te steken. Beschreven in „Geklopte boombast als kleedingstof op Midden-Celebes”, door N. Adriani en Alb. C. Kruyt, Intern. Arch. für Ethnographie, 1901.

Reg. 6 v. o. kajuku ndapongasi ri wo'onja; om te weten of de zieke spoedig beter zal worden, zet men twee kokosdoppen met de randen sluitend op elkaar, op het hoofd van den zieke en laat ze daarna los. Uit de wijze waarop zij vallen (beide met de holle zijde naar boven is ongunstig, beide met den bollen kant naar boven is het ook, één met den hollen, één met den bollen kant naar boven is gunstig) maakt men op, of de zieke spoedig zal genezen. Manu nddaô ngudjunja is eenigszins onjuist uitgedrukt. Niet aan den bek van den haan, maar aan zijn kam (lenda) wordt gezogen, dan wordt hij naar boven gegooid, zoodat hij terecht komt op de paladuru, de plank, die te halver dakhoogte als een lengte-as door de lobo loopt; gaat hij dan kraaien, dan zal de zieke spoedig herstellen; zwijgt hij, dan zal de ziekte eerst langzaam of in 't geheel niet wijken.

Met basa'u (reg. 4 v. o., niet basau) is hier de lap bedoeld die de vrouwen der strandbewoners omdoen, als zij menstrueeren. De Toradja'schen doen dit niet.

Bl. 84.

In couplet 5—7 wordt onderscheid gemaakt tusschen njawa en limbajo. 't Eerste is Boegineesch; of er inosa, „levensadem”, of tanoana, „levenskracht, leven” mee bedoeld wordt, is niet duidelijk. Limbajo „schim, spiegelbeeld, weerkaatst beeld”, in het populaire geloof der Toradja's de gedaante der ziel (angga), die naar de onderwereld (torate) gaat, moet hier zijn het reeds van 't leven beroofde lichaam,

dat nog slechts een schijnbestaan voert. Dat deze gedachte niet Toradja'sch is, behoeft geen betoog.

Bl. 85.

Reg. 10: „M. E. was een bidadari, want haar vader was een uali”. Onder wali of uali verstaan de strandbewoners iemand die door een pongko (weerwolf) is gedood, doordat deze zijn lever heeft verslonden, waarna de weerwolf hem heeft gevraagd, in welk dier hij na zijn dood wenschte veranderd te worden. Zulk een wali, 't zij hij een hert, wild zwijn of wat dan ook is geworden, kan men herkennen aan de geslepen en zwart gemaakte tanden. Zie Alb. C Kruyt „De Weerwolf bij de Toradja's”. Tijdschr. Bat. Gen. 41, bl. 556. Dat iemand die een wali tot vader heeft bidadari is, moet meer als een aardigheid van den verteller dan als eene eenigszins verbreide meening beschouwd worden. Wali is in 't algemeen „wederkeeren”, de wali is een onder andere gedaante wedergekeerd slachtoffer van een pongko.

Couplet 9: „onze moeder is dezelfde, maar wij hebben elk een anderen vader”, schijnt zich aan te sluiten bij M. E.'s gezegde: „mijn vader is een uali, terwijl op bl. 81 is gezegd dat M. E. is ontstaan uit het menstruale bloed van Lemo nTonda, toen deze voor 't eerst menstrueerde. Dit laatste zal dus wel niet de ware loop der geschiedenis zijn, daar juist het in poëzie medegedeelde het vaste bestanddeel is en de proza-gedeelten meer aan de willekeur van den verteller zijn overgelaten.

In couplet 12 noemt Tanda Eo zijne zuster a'i, hoewel zij zijne oudere zuster is; hij beschouwt haar n. l. reeds als zijne vrouw; de man beschouwt zijne vrouw als tua'i, ook al is zij ouder; de vrouw beschouwt haren man als tukaka, ook al is hij jonger.

Vóór het laatste couplet heeft de verteller later nog dit couplet ingevoegd:

A, mawo ntja rajaku, i Tarandâ eraku: „Ach, ik heb zoo'n ver'angen naar u, schoonzuster T.” en na het laatste nog dit:

Anu ngkupomawo ndaja, eraku i Tarandâ: „Naar wie ik verlang, dat is mijne schoonzuster T.”